

INSTYTUT GEOGRAFII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

DOKUMENTACJA GEOGRAFICZNA

ZESZYT 1

**BIBLIOGRAFIA POLSKICH PRAC
O MIGRACJACH STAŁYCH,
WEWNĘTRZNYCH LUDNOŚCI
W POLSCE**

(lata 1916—1969/70)

OPRACOWAŁA:
AGNIESZKA ŻUREK

W A R S Z A W A 1 9 7 1

WYKAZ ZESZYTOW
PRZEGLĄDU ZAGRANICZNEJ LITERATURY GEOGRAFICZNEJ
za ostatnie lata

1965

- 1 Zagadnienia kartografii ogólnej, s. 138 + ryc. nlb., z1 21,—
- 2 Problemy krajów rozwijających się, s. 160 + nlb., z1 24,—
- 3 Tendencje integracyjne i dezintegracyjne w geografii XIX i XX wieku, s. 210, z1 21,—
- 4 Problemy geografii fizycznej kompleksowej, s. 141 + ryc. nlb., z1 24,—

1966

- 1 Perspektywy rozwoju badań geograficznych, s. 196, z1 27,—
- 2 Ogólna teoria układów, s. 122, z1 24,—
- 3/4 Geografia medyczna, s. 199 + ryc. i tab. nlb., z1 24,—

1967

- 1 Praca zbiorowa — Elementy nowszych koncepcji integracji nauk geograficznych, s. 124, z1 24,—
- 2 Praca zbiorowa — Z metodyki badań osiedli o funkcjach centralnych, s. 125 + ryc. i tab. nlb., z1 24,—
- 3 Problemy badań krajobrazowych i regionalizacji fizyczno-geograficznej, s. 195 + ryc., nlb., z1 24,—
- 4 Geografia stosowana — Część III, s. 170, z1 24,—

1968

- 1 Problemy krajów rozwijających się (Zagadnienia ogólne) — Część II, s. 184, z1 27,—
- 2/3 Studia nad paleogeografią holocenu, s. 180 + nlb., z1 30,—
- 4 Ogólne zagadnienia kartografii tematycznej, s. 121, z1 24,—
- 4a Spis rzeczy zawartych w „Przeglądzie Zagranicznej Literatury Geograficznej” za lata 1950—1968, s. 89, z1 21,—

1969

- 1 Zagadnienia bilansu wodnego, s. 156 + nlb., z1 27,—
- 2 Postępy metodyczne geografii brytyjskiej, s. 167 + nlb., z1 30,—
- 3/4 Modele w geografii, s. 184 + nlb., z1 36,—

1970

- 1 Geografia stosowana — cz. IV, s. 128, z1 24,—
- 2 Prace z terminologii i metodyki badań osadnictwa wiejskiego, s. 110 + nlb., z1 24,—
- 3 Metody ilościowe w radzieckiej geografii ekonomicznej, s. 127 + nlb., z1 18,—

INSTYTUT GEOGRAFII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

DOKUMENTACJA GEOGRAFICZNA

ZESZYT 1

BIBLIOGRAFIA POLSKICH PRAC
O MIGRACJACH STAŁYCH,
WEWNĘTRZNYCH LUDNOŚCI
W POLSCE

(lata 1916 - 1969/70)

OPRACOWAŁA:
AGNIESZKA ŻUREK

W A R S Z A W A 1 9 7 1

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor Naczelny: T. Lijewski
Z-ca Red. Nacz.: T. Szczesna
Sekretarz Redakcji: B. Rogalewska
Członkowie Redakcji: L. Zawadzki, A. Żeromski

Redaktor techniczny: W. Spryszyńska

Adres Redakcji: Instytut Geografii PAN, Warszawa
Krakowskie Przedmieście 30

Nakład 500 + 25 egz. Obj. ark. druk. 7,5, ark. wyd. 6. Druk ukończono
w czerwcu 1971 r. Warsz. Drukarnia Naukowa, Warszawa, Sniadeckich 8.
Zam. 173/71.

SPIS TREŚCI

Wstęp:	5
1. Uwagi o metodzie opracowywania bibliografii	5
2. Wykaz bibliografii oraz czasopism i innych wydawnictw ciągłych wykorzystanych w opracowaniu	7
3. Krótki przegląd kierunków i metod badań nad migracjami stałymi, wewnętrznymi w Polsce	14
Rozdział I: Źródła oraz opracowania typu źródłowego, dotyczące migracji wewnętrznych, stałych w Polsce:	27
1. Podstawowe opracowania statystyczne GUS'u	29
a) sprawozdawczość bieżąca	29
b) opracowania przekrojowe	32
c) dane zawarte w Rocznikach Statystycznych i Branżowych	34
2. Dane zawarte w publikacjach GUS'u o tematyce demograficzno-gospodarczej oraz inne opracowania	36
Rozdział II: Bibliografia prac o migracjach wewnętrznych, stałych w Polsce, wydanych do roku 1969	39
Rozdział III: Bibliografia prac o migracjach wewnętrznych, stałych w Polsce wydanych w latach 1945—1969/70 z wyodrębnieniem prac o migracjach wewnętrznych związanych z zasiedlaniem Ziemi Zachodnich	55
Rozdział IV: Prace o problematyce ludnościowej poruszające również zagadnienie migracji wewnętrznych	101

I WSTĘP

1. Uwagi o metodzie opracowywania bibliografii

W niniejszym opracowaniu starano się zebrać polskie publikacje traktujące o migracjach stałych, wewnętrznych ludności w Polsce, publikowane do roku 1939 włącznie i po drugiej wojnie światowej. Podany w tytule okres 1916—1969/70 dotyczy lat publikacji poszczególnych opracowań, który rozpoczyna praca Edwarda Grabowskiego: „Wpływ wędrowek na skupianie się ludności w Królestwie Kongresowym (1816—1913)”, wydana w Warszawie w 1916 roku. Ponieważ pracę nad bibliografią ukończono w grudniu 1970 r. — nie zawiera ona całości dorobku z roku 1970, stąd jako datę końcową przyjęto przełom roku 1969/70. Jako jedną z ostatnich, ujęto pracę Mikołaja Latacha „Migracje wewnętrzne w Polsce na tle industrializacji (1950—1960)”, bardzo cenną ze względu na pierwsze w literaturze polskiej kompleksowe ujęcie problemu *migracja a rozwój gospodarczy kraju*.

Obok publikacji merytorycznych starano się przedstawić opublikowany materiał statystyczny dotyczący wewnętrznych wędrowek ludności w Polsce, nie uwzględniając jednak danych publikowanych w rocznikach statystycznych poszczególnych województw lub w innych zbiorach danych statystycznych dotyczących poszczególnych regionów kraju.¹ Te „pochodne” publikacje statystyczne czerpią dane z cytowanej poniżej pod-

¹ Np. *Rozwój społeczno-gospodarczy poznańskiego okręgu przemysłowego w latach 1960—1968*, Poznań 1969, Urząd Statystyczny dla m. Poznania i województwa poznańskiego s. 141.

stawowej sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego odnośnie wewnętrznych wędrówek ludności.

W wypadku prac omawiających migracje wewnętrzne ludności przed I wojną światową, w okresie zaborów, starano się wybrać te prace, które omawiają ruchy ludnościowe w granicach — lub poszczególnych zaborów — lub pomiędzy nimi. Nie uwzględniono prac, które omawiają przemieszczenia ludności w ramach państw zaborczych (np. odpływ ludności z Pomorza do zachodnich Niemiec).

Niniejsza bibliografia obejmuje prace o migracjach wewnętrznych uwzględniające przestrzenny aspekt migracji. Dlatego większość zebranych prac ma charakter geograficzno-demograficzny, natomiast brak jest opracowań omawiających wyłącznie społeczno-ekonomiczne problemy związane ze zjawiskiem migracji, bez uwzględnienia jej aspektów przestrzennych.

W trakcie zbierania bibliografii zdecydowano się na dokonanie podziału zebranych pozycji na prace wydane do roku 1939 włącznie oraz prace publikowane w latach 1945—1969/70. Następnie prace powojenne podzielono na dwie podstawowe grupy, a mianowicie te, których tematyką wiodącą są migracje wewnętrzne ludności, oraz prace o przeważającej tematyce demograficznej poruszające również zagadnienia wędrówek wewnętrznych ludności. Wśród prac o tematyce migracyjnej wyodrębniono osobno artykuły i prace omawiające szerzej lub marginesowo wędrówki wewnętrzne związane z zasiedlaniem Ziemi Odzyskanych. Poszczególne wyżej wymienione grupy prac przedstawiono w porządku alfabetycznym.

Przy zbieraniu publikacji zastosowano dwa rodzaje poszukiwań:

— bezpośredni; poprzez przeglądanie szeregu czasopism, oraz przez lekturę podstawowych prac badanego zagadnienia;

— pośredni; drogą przeglądania Bibliografii Zawartości Czasopism, Przewodnika Bibliograficznego oraz szeregu niżej cytowanych bibliografii tematycznych dotyczących całego obszaru Polski lub jej poszczególnych regionów. Szczególnie pomocną była bibliografia A. Józefowicza, obejmująca polskie

piśmiennictwo demograficzne za okres 1945—1960 (Józefowicz 1961). Korzystając z tego opracowania zrezygnowano z przeglądu roczników kilku czasopism za lata 1945—1960, natomiast przejrano je dla okresu 1961—1969/70.

2. Wykaz bibliografii oraz czasopism i innych wydawnictw ciągle wykorzystanych w opracowaniu

- a) Przewodnik Bibliograficzny;
Roczniki: od 17 [1961] do 26 [1970] włącznie
- b) Bibliografia Zawartości Czasopism
Roczniki: od 15 [1961] do 24 [1970] włącznie
- c) Przegląd Bibliograficzny Piśmiennictwa Ekonomicznego
Roczniki: od 1 [1947] do 24 [1970 — z. 1—6]
- d) Bibliografia geografii polskiej;
 - Wiadomości Geograficzne: Roczniki: od I [1923] do V [1927] włącznie. Dział „Literatura”.
 - Ormicki Wiktor: Bibliografia geograficzna za lata 1928—1933. (Dodatek do miesięcznika „Wiadomości Geograficzne”) PTG, Oddział Kraków, Kraków — „Orbis” — 1935 ss. 374
 - Ormicki Wiktor: Bibliografia geograficzna za rok 1934. (Dodatek do „Wiad. Geogr.” 1935). PTG Oddział Kraków, Kraków — „Orbis” — 1935 ss. 67
 - Ormicki Wiktor: Bibliografia geograficzna za rok 1935. (Dodatek do Wiad. Geogr. 1936) PTG Oddział Kraków, Kraków — „Orbis” — 1936 ss. 81
 - Bibliografia geografii polskiej 1936—1944. W-wa 1959 PWN ss. 315
 - Leszczycki Stanisław, Winid Bogodar: Bibliografia geografii polskiej 1945—1951. Warszawa 1956 PWN ss. 219
 - Bibliografia geografii polskiej 1952—1953. Warszawa 1957 PWN ss. 99
 - Bibliografia geografii polskiej 1954. Warszawa 1957 PWN ss. 67

- Tuszyńska-Rękawek Halina, Kawecka Barbara, Sielużycka Jadwiga: Bibliografia geografii polskiej 1955—1960. W-wa 1966 PTG ss. 531
 - Kawecka Barbara, Sielużycka Jadwiga, Tuszyńska-Rękawek Halina: Bibliografia geografii polskiej 1961. W-wa 1964 PTG ss. 185
 - Kawecka Barbara, Sielużycka Jadwiga, Tuszyńska-Rękawek Halina: Bibliografia geografii polskiej 1962. W-wa 1967 PTG ss. 162
 - Kawecka Barbara, Sielużycka Jadwiga, Tuszyńska-Rękawek Halina: Bibliografia geografii polskiej 1963—1964. W-wa 1968 PTG ss. 267
 - Kawecka Barbara, Sielużycka Jadwiga, Tuszyńska-Rękawek Halina: Bibliografia geografii polskiej 1965—1966 Warszawa 1969, PTG ss. 321
- e) Inne bibliografie oraz prace z bogatym zestawem literatury: Bibliografia ekonomicznych i społecznych zagadnień pracy. Piśmiennictwo polskie 1963. Warszawa 1968 KiW
- Bibliografia polskich prac badawczych za lata 1962—1965. Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN nr 35, Warszawa 1969 ss. 279.
- Bibliografia polskiego piśmiennictwa demograficznego za rok 1966. Łódź 1967 Pracownia Demograficzna PAN w Łodzi.
- Bibliografia polskiego piśmiennictwa demograficznego za rok 1967. Łódź 1968 Pracownia Demograficzna PAN w Łodzi.
- Bibliografia prac habilitacyjnych i doktorskich z zakresu statystyki, demografii i ekonometrii za lata 1945—1966. — Wiad. Statyst. 1968 nr 2, wkładka.
- Czarnecki Feliks: Bibliografia Ziem Zachodnich 1945—1958. Poznań 1962. Instytut Zachodni ss. 545
- Dulczewski Zygmunt: Publikacje socjologiczne i demograficzne o Ziemiach Zachodnich i Północnych 1945—1959 Przegl. Zach. 1960 nr 1 s. 183—198

Dziewoński Kazimierz: Geografia osadnictwa i zaludnienia. Dorobek, podstawy teoretyczne i problemy badawcze. Przegl. Geogr. T. 29: 1956 z. 4 s. 723—763

Józefowicz Adam: Bibliografia piśmiennictwa demograficznego za okres 1945—1960. Biuletyn KPZK PAN nr 5(7) W-wa 1961 ss. 238 (na prawach rękopisu)

Kosiński Leszek: Population and Urban Geography in Poland, Geogr. Pol. 1 s. 79—97

Kostrowicki Jerzy: Rozwój geografii ekonomicznej w okresie 10-lecia Polski Ludowej. Przegl. Geogr. T. 26: 1954 z. 3 s. 53—78

Kozłowska Ewa: Przegląd prac dotyczących badań demograficznych związanych z terenem województwa katowickiego. Katowice 1960 Śląski Instytut Naukowy Biuletyn nr 19 s. 80

Leonhard-Migaczowa Halina: Geografia zaludnienia w Polsce w ostatnim dwudziestoleciu. — Czasop. Geogr. T. 35: 1964 s. 399—418

Polakowska Wanda: Łódź i region łódzki w nauce polskiej 1945—1956. Bibliografie. Łódź 1958 Wyd. Bibliograficzne Bibl. Uniw. w Łodzi ss. 78

f) Wykaz czasopism i wydawnictw seryjnych występujących w opracowaniu. Wykaz skrótów.

Czasopisma i wydawnictwa seryjne przedwojenne (do 1939 roku włącznie:)

Biblioteczka Składnicy

Biblioteka Spraw Narodowościowych

Czasopismo Geograficzne (Czasop. Geogr.)

Dom Osiedle Mieszkanie (Dom, Osiedle Mieszk.)

Ekonomista

Gazeta Handlowa (Gazeta Handl.)

Gazeta Rolnicza (Gazeta Roln.)

Gospodarka Narodowa (Gosp. Narod.)

Kwartalnik Statystyczny (Kwart. Statyst.)

Miesięcznik Statystyczny (Mies. Statyst.)

Polski Przegląd Kartograficzny (Polski Przegl. Kartogr.)

Prace Wydziału Populacyjno-Migracyjnego
Przegląd Geograficzny (Przegl. Geogr.)
Rocznik Ziemi Wschodnich (Rocz. Ziemi Wsch.)
Rolnictwo
Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny (Ruch
Praw. Ekon. i Socjol.)
Spółdzielczy Przegląd Naukowy (Spółdz. Przegl. Nauk.)
Wiadomości Geograficzne — Kraków (Wiad. Geogr.)
Wiadomości Geograficzne — Lwów (Wiad. Geogr.
Lwów)
Wiadomości Statystyczne (Wiad. Statyst.)
Włóczęga
Zdrowie

Czasopisma i wydawnictwa seryjne z okresu 1945—
1969/70

Acta Universitatis Vratislaviensis, Studia Geograficzne
(Acta Univ. Vratis., Studia Geogr.)
Annales Universitatis M. C. Skłodowska (Annales
UMCS)

Biblioteka Wiadomości Statystycznych

Biuletyn Biura Historycznego Centralnej Rady Związków Zawodowych (Biul. Biura Hist. CRZZ)

Biuletyn Informacyjno-Publicystyczny Zachodniej Agencji Prasowej (Biul. Inf.-Publ. ZAP)

Biuletyn Instytutu Gospodarstwa Społecznego (Biul. IGS)

Biuletyn Instytutu Urbanistyki i Architektury (Biul. IUA)

Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk (Biul. KPZK PAN)

Biuletyn Statystyczny (Biul. Statyst.)

Biuletyn Śląskiego Instytutu Naukowego (Biul. Śląsk. Inst. Nauk.)

Czasopismo Geograficzne (Czasop. Geogr.)

Dokumentacja Geograficzna (Dok. Geogr.)

Ekonomista

Geografia w Szkole

Geographia Polonica (Geogr. Pol.)

Gospodarka i Administracja Terenowa (Gospod. i Admin. Teren.)

Gospodarka Planowa (Gosp. Plan.)

Górnośląskie Studia Socjologiczne (Górnośl. Studia Socjol.)

Górny Śląsk, Prace i Materiały Geograficzne (Górny Śląsk, Prace i Mat. Geogr.)

Jantar

Komunikaty Mazursko-Warmińskie (Komunikaty Mazur.-Warm.)

Komunikaty. Seria monograficzna. Instytut Śląski w Opolu (Komunikaty. Seria monograf. Instytut Śląski w Opolu)

**Komunikaty. Seria zwykła. Instytut Śląski w Opolu
Kultura i Społeczeństwo (Kultura i Społecz.)**

Kwartalnik Historyczny (Kwart. Hist.)

Kwartalnik Opolski (Kwart. Opol.)

Lubelski Rocznik Pedagogiczny (Lub. Rocz. Pedagog.)

Łódzkie Czasopismo Gospodarcze (Łódz. Czasop. Gosp.)

Materiały i Studia Opolskie (Mat. i Stud. Opol.)

Materiały i Studia z Najnowszej Historii Polski (Mat. i Studia z Najnow. Hist. Polski)

Materiały i Studia z Najnowszych Dziejów Polski (Mat. i Studia z Najnow. Dziejów Polski)

Miasto

Nowe Drogi

Polish Western Affairs

Praca i Zabezpieczenie Społeczne

Prace Geograficzne Instytutu Geografii Polskiej Akademii Nauk (Prace Geogr. IG PAN)

Prace Geograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (Prace Geogr. WSP Kraków)
Prace i Materiały Etnograficzne (Prace i Mater. Etnogr.)
Prace Instytutu Zachodniego (Prace Inst. Zach.)
Problemy Ekonomiczne (Probl. Ekon.)
Problemy Rodziny (Probl. Rodziny)
Przegląd Geodezyjny (Przegl. Geodez.)
Przegląd Geograficzny (Przegl. Geogr.)
Przegląd Socjologiczny (Przegl. Socjol.)
Przegląd Zachodni (Przegl. Zach.)
Przegląd Zachodnio-Pomorski (Przegl. Zach.-Pom.)
Przegląd Zagadnień Socjalnych (Przegl. Zagadnień Socjal.)

Rada Narodowa

The Review of the Polish Academy of Science
Rocznik Demograficzny (Rocz. Demogr.)
Rocznik Elbląski (Rocz. Elbląs.)
Rocznik Koszaliński (Rocz. Kosz.)
Rocznik Mazowiecki (Rocz. Mazow.)
Rocznik Nadnotecki (Rocz. Nadnot.)
Rocznik Olsztyński (Rocz. Olszt.)
Rocznik Statystyczny (Rocz. Statyst.)
Roczniki Branżowe Głównego Urzędu Statystycznego (Rocz-i Branż. GUS)
Roczniki Ekonomiczne. Poznań (Rocz-i Ekon. Poznań)
Roczniki Ekonomiczne. Wrocław (Rocz-i Ekon. Wrocław)
Roczniki Etnografii Śląskiej (Rocz-i Etnogr. Śląskiej)
Roczniki Socjologiczne Wsi (Rocz-i Socjol. Wsi)
Rocznik Ziemi Zachodnich i Północnych (Rocz. Ziemi Zach. i Półn.)
Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny (Ruch Praw. Ekon. i Socjol.)
Seria Prac Własnych Instytutu Urbanistyki i Architektury (Seria Prac. Własnych IUA)

Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie
Statystyka Polski — Materiały Statystyki (Statystyka Polski — Mat. Statyst.)
Statystyka Regionalna Głównego Urzędu Statystycznego (Stat. Reg. GUS)
Statystyk Terenowy (Statyst. Teren.)
Strażnica Zachodnia (Straż. Zach.)
Studia Demograficzne (Stud. Demogr.)
Studia Historyczne. Kraków (Studia Hist. Kraków)
Studia i Materiały z Dziejów Śląska (Stud. i Mat. z Dziejów Śląska)
Studia i Materiały z Dziejów Województwa Katowickiego
Studia i Prace Statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego (Stud. i Prace Statyst. GUS)
Studia i Rozprawy Zachodniej Agencji Prasowej (Studia i Rozprawy ZAP)
Studia Socjologiczne (Studia Socjol.)
Szczecin
Studia Śląskie
Śląski Kwartalnik Historyczny — Sobótka (Śląski Kwart. Hist. Sobótka)
Wiadomości Statystyczne (Wiad. Statyst.)
Wiedza i Życie
Wieś Współczesna (Wieś Współcz.)
Zagadnienia Ekonomiki Rolnej (Zag. Ekon. Rol.)
Zapiski Koszalińskie (Zap. Koszal.)
Zaranie Śląskie (Zar. Śląsk.)
Za Wolność i Lud (Za Woln. i Lud)
Zeszyty Badań Rejonów Uprzemysławianych Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN (Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN)
Zeszyty Geograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku (Zesz. Geogr. WSP w Gdańsku)

- Zeszyty Gliwickie (Zesz. Gliw.)
 Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej (Zesz. Nauk. Politech. Śląskiej)
 Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Planowania i Statystyki (Zesz. Nauk. SGPiS)
 Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Geogr. Ekonomicznej (Zeszyty Nauk. U.J. Prace z Geogr. Ekon.)
 Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego (Zesz. Nauk. Uniw. Łódz.)
 Zeszyty Naukowe Wojskowej Akademii Politycznej. Seria Historyczna (Zesz. Nauk. WAP Seria Hist.)
 Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej. Sopot (Zesz. Nauk. WSE Sopot)
 Zeszyty Rady Naukowej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich (Zeszyty Rady Naukowej TRZZ).

3. Krótki przegląd kierunków i metod badań nad migracjami stałymi, wewnętrznymi w Polsce

Wraz z wzrostem roli migracji wewnętrznych w kształtowaniu się procesów społeczno-gospodarczych i demograficznych kraju, nasilają się badania tego zjawiska w ośrodkach naukowych w Polsce. Badania geografów koncentrują się w Instytucie Geografii PAN (w Zakładzie Geografii Osadnictwa i Ludności) w Warszawie, w ośrodkach uniwersyteckich (Katedry Geografii Ekonomicznej w Poznaniu, Łodzi i Wrocławiu). Zasadnicze znaczenie dla dorobku mają także badania prowadzone w Katedrze Geografii Ekonomicznej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Regionalne instytuty (jak Instytut Zachodni w Poznaniu, Śląski Instytut Naukowy w Katowicach, Instytut Śląski w Opolu) prowadzą badania nad migracjami ludności, nieraz w ujęciu geograficznym. Migracje wewnętrzne ludności są również przedmiotem badań innych dziedzin nauki, a przede wszystkim — demografii — (badania Komitetu Nauk Demograficznych PAN, Zakładu Demografii Instytutu Gospo-

darstwa Społecznego i inn.). Migracjami wewnętrznymi ludności zajmują się również ekonomiści i statystycy (badania Instytutu Ekonomiki Rolnej w Warszawie, Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie, Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu i w Krakowie, opracowania Głównego Urzędu Statystycznego), socjologowie (Instytut Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie, Instytut Zachodni w Poznaniu), urbaniści (Instytuty: Urbanistyki i Architektury, Budownictwa Mieszkaniowego w Warszawie).

Niniejsze opracowanie dotyczy badań polskich nad migracjami stałymi, wewnętrznymi w Polsce przed i po II wojnie światowej.

Ze względu na odrębność rodzaju i przyczyn migracji ludności w Polsce przed 1939 r. i po 1945 r., osobno omówiono dorobek polskiej literatury przed II wojną światową i w latach 1945—1969/70.

Badania nad migracjami wewnętrznymi w Polsce przed II wojną światową

Pionierem polskich badaczy migracji wewnętrznych ludności był Edward Grabowski [46]. Migracjami ludności zajmował się z punktu widzenia ich wpływu na rozmieszczenie ludności w Królestwie Kongresowym w latach 1816—1913. Materiały dotyczące sald migracji opierał na własnych szacunkach przyrostu naturalnego w kraju, a od r. 1867 na danych zawartych w 13 zeszytach prac Komitetu Statystycznego Warszawskiego dotyczących przyrostu naturalnego według gubernii w rozbiu na miasto i wieś, oraz na danych dotyczących stanów ludności w badanym okresie czasu. Nie mając rozróżnienia pomiędzy migracjami krajowymi i zagranicznymi, autor opierał się na założeniu, że migracje zewnętrzne odbywają się głównie z obszarów wiejskich, powodując pogłębianie się ich ujemnego bilansu migracyjnego. Analiza sald migracji w poszczególnych guberniach Królestwa Kongresowego wskazała na istniejące już wyraźnie tendencje do skupiania się ludności wokół miast i ośrodków przemysłowych.

wych, mające swoje podłoże w wzroście gospodarczym i w rozwoju przemysłu Królestwa. Migracje określa autor terminem *wędrowniki*, używa terminu *umiastowienie wsi* a proces odpływu ludności ze wsi określa używanym i dziś mianem „*exodus ruralis*”. Edward Grabowski był autorem szeregu prac na temat zagadnień ludnościowych Królestwa Kongresowego, porusza również problem migracji wewnętrznych, analizując wpływ wojny na liczbę ludności Kongresówki, Grabowski (45).

W Polsce międzywojennej nie prowadzono ewidencji zmian miejsca zamieszkania ludności. Prowadzono natomiast sprawozdawczość ruchu naturalnego. Dzięki temu, porównując stan ludności według dwóch spisów powszechnych z lat 1921 i 1931 istniała możliwość uzyskania sald migracji, w przekroju powiatowym. Możliwość ta została wykorzystana przez szereg ówczesnych badaczy ruchu ludności i było to jedno z dwóch źródeł (obok informacji o miejscu urodzeń w spisie z 1921 roku) dotyczących migracji wewnętrznych w kraju. Należy zaznaczyć, że w ten sposób otrzymywano salda migracji zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych. Istniejąca sprawozdawczość migracji zewnętrznych pozwalała na uzyskanie salda migracji wewnętrznych ludności. Nie było natomiast możliwości uzyskania wartości napływów i odpływów ludności składających się na to saldo.

W pracach międzywojennych migracje wewnętrzne ludności rozważane są głównie jako jedna z dróg rozładowania przeludnienia rolniczego wsi (Derengowski (40), Ormicki (61, 64, 65, 68, 70), Poniatowski (73), Rybarski (75) i in.). Większość autorów widzi likwidację przeludnienia rolniczego drogą możliwie najintensywniejszego rozwoju miejsc pracy w miastach. Istnieją na tym polu jednak rozbieżności poglądów. Poniatowski (73) dyskutując tezy zawarte w artykule Ormickiego (65) widzi w emigracji zagranicznej konieczne źródło odpływu ludności, podczas gdy Ormicki uważa odpływ ludności z kraju za marnotrawstwo jego sił produkcyjnych. Daszyńska-Golińska (39) proponuje zatrudnienie nadmiaru rąk roboczych w specjalnie utworzonych „Miastach Rolników”

utrzymujących się z przemysłu spożywczego, przetwarzającego produkty rolne wsi oraz z handlu i usług dla wsi. Największą ilość prac i to głównie o charakterze syntetycznym napisał Ormicki. Jest on również autorem mapy nasilenia wędrowek wewnętrznych w Polsce, w latach 1921—1931 [Ormicki (61)].

Z problemem rozładowania przeludnienia rolniczego wsi wiązała się również akcja osadnicza na Kresach Wschodnich. Jednocześnie tą drogą starano się zmienić strukturę narodowościową tych obszarów. Kresy Wschodnie należały do najsłabiej zaludnionych terenów Rzeczypospolitej i zgodnie z polityką populacyjną państwa kierowano na nie osadników wojskowych oraz rolników, głównie z południowej i centralnej Polski. Problem zaludniania wschodnich rejonów Polski był tematem artykułów omawiających przebieg osadnictwa [Czerwijowski (38), Kamiński (49), Krysiński (53), Studnicki (78)] oraz dyskutujących celowość wszczętej akcji migracyjnej [Grodzicki (48), Ormicki (63, 64), Radlicz (74)]. Ormicki (64) i Grodzicki (48) wskazują na niebezpieczeństwo dla gospodarki ziem wschodnich, tkwiące w zbyt pochopnej akcji zaludniania ich ludnością napływową.

Zagadnienie migracji wewnętrznych poruszano również w pracach traktujących o przyroście rzeczywistym ludności w Polsce [Szulc (79, 81), Wąsowicz (82, 83, 85)]. Niektóre prace omawiające migracje jako składnik przyrostu ludności, dotyczą tylko poszczególnych obszarów Polski [Figlewiczówna (42), Keyha (50), Ormicki (66, 71)].

Kierunki i metody badań nad migracjami wewnętrznymi ludności w Polsce w latach 1945—1969/70

Migracje wewnętrzne ludności są zarówno skutkiem jak i przyczyną zmian oblicza społeczno-gospodarczego i demograficznego kraju. Są one również nieodłącznym składnikiem postępu ekonomicznego¹. Gwałtowny rozwój przemysłu w Polsce

¹ "Migration is a population's way of attempting to reestablish equilibrium or to effect a major economic or social change"... (J. D. Bogue:

po drugiej wojnie światowej wywołał ruchy ludnościowe na wielką skalę, które w konsekwencji prowadzą do skupiania się ludności w większych miastach i ośrodkach przemysłowych. Jednocześnie przyczyny natury politycznej spowodowały wędrowniki ludności z przeludnionych województw ziem dawnych na czekające na osadników Ziemi Zachodnie. Prace na temat stałych migracji wewnętrznych w Polsce można zgrupować w kilka działów, często zachodzących na siebie tematycznie:

- prace o charakterze źródłowym, omawiające zagadnienia statystyki migracji;
- prace syntetyczne, omawiające całokształt przesunięć ludności w Polsce;
- prace na temat migracji ludności związanych z zasiedlaniem Ziem Zachodnich, osadnikami z pozostałych województw Polski, oraz na temat współczesnych tendencji migracyjnych ludności Ziem Zachodnich;
- prace omawiające migracje jako czynnik urbanizacji i industrializacji kraju;
- prace badające migracje jako zagadnienie odpływu ludności ze wsi i z zawodu rolniczego;
- prace omawiające procesy migracyjne wybranego obszaru Polski z uwzględnieniem jego specyfiki rozwoju;
- prace traktujące o migracjach z historycznego punktu widzenia.

Migracje wewnętrzne ludności wchodzi również w skład szeregu opracowań omawiających całokształt problemów ludnościowych Polski lub jej części. Tematyka poruszanych zagadnień w badaniach nad migracjami wewnętrznymi ludności

International Migration with special Reference to Urban-Rural Movement, Proceeding of the U N World, Population Conference, Belgrad, 1965 WPC/WP/609, s. 6, powiel.) ... A high degree of internal mobility is an essential factor in achieving the maximum well-being of every nation" ... (E. W. Hofstee: "Some preliminary conclusions concerning internal migration of families and individual males and individual females in the Netherlands based on new statistical data", Proceeding of the U N World Population Conference, Belgrad 1954, Volume II s. 545).

zależy w dużym stopniu od rodzaju źródeł, na których opierają się autorzy. Można wyróżnić trzy typy źródeł:

- dane ze spisów powszechnych ludności z lat 1950 i 1960 obrazujące rezultat migracji w okresie 1939—1950 i 1950—1960,
- publikacje GUS-owskie oparte na Sprawozdawczości Biur Ewidencji Ludności,
- źródła uzyskane drogą badań terenowych.

Charakterystyka i ocena źródeł jest głównym tematem niektórych opracowań [Bogacka (32), Holzer, Stpiczyński (33), Łąpieś (34), Ludność Polski (13), Stpiczyński (31, 179)]. Wyczerpującą charakterystykę i ocenę źródeł daje Latuch w pracy „Migracje wewnętrzne w Polsce na tle industrializacji (1950—1960)” [Latuch (138)]. Krytyczną charakterystykę źródeł daje też Kosiński w syntetycznym artykule pt. „Wędrowki wewnętrzne ludności w Polsce w latach 1945—1965” [Kosiński (128)].

Prace syntetyczne omawiające migracje wewnętrzne w skali ogólnopolskiej reprezentują głównie badania Latucha i Kosińskiego [Latuch (138)], [Kosiński (119, 120)]. Na szczególną uwagę zasługuje praca Latucha, w której w oparciu o dane NSP 1960 dokonano m. in. bilansu przemieszczeń i zmian stanu ludności w dziesięcioleciu 1950—60 w Polsce. Również po raz pierwszy w skali ogólnopolskiej ukazano struktury demograficzne i społeczno-zawodowe migrantów.

Ogólną, syntetyczną charakterystykę ruchów migracyjnych w Polsce dają opracowania Rosseta (432) i Holzera (350, 351).

Osobną grupę tworzą prace i artykuły omawiające migracje wewnętrzne ludności związane z zasiedlaniem Ziemi Zachodnich osadnikami z Ziemi Dawnych oraz na temat współczesnych procesów migracyjnych ludności Ziemi Zachodnich. Pionierskimi w tej tematyce były liczne prace Rady Ziemi Odzyskanych, wydawane zaraz po wojnie.

Rok 1950 przyjmuje się w literaturze jako końcowy dla podstawowej akcji osiedleńczej. W latach 1945—1950 bilans przepływów ludności z Ziemi Dawnych na Ziemię Zachodnią wyniósł 2,9 mln osób, stawiając tym samym udział ludności Ziemi Dawnych w zaludnieniu Ziemi Zachodnich — na pierwszym miejscu [Kosiński (128)].

Dorobek polskiej literatury, w którym poruszana jest problematyka rozmiarów i kierunków migracji wewnętrznych ludności związanych z zasiedlaniem Ziemi Zachodnich osadnikami z pozostałych województw Polski, jest bardzo bogaty. Dominują wśród nich wydawnictwa Instytutu Zachodniego i Zachodniej Agencji Prasowej. W niniejszym omówieniu pominięto tę grupę prac, ponieważ rozmiary dorobku wymagają obszerniejszego opracowania, a dla przebiegu obecnych procesów ludnościowych w Polsce istotne są tendencje migracyjne ludności Ziemi Zachodnich, występujące w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Są one wiodącym tematem niewielkiej grupy opracowań [m. in. Borowski (90), Chramiec (94), Gacek-Borna (106), Kosiński (121), Kosiński — Werwicki (129), Stpiczyński (177), Wysocki (204)], jak również wchodzi w zakres bardzo licznej grupy opracowań ogólnodemograficznych całego obszaru Ziemi Zachodnich lub poszczególnych ich rejonów.

Według nowszych źródeł statystycznych (Ruch wędrowniczy ludności w Polsce w latach 1960—1967, GUS, Warszawa 1969) — w latach sześćdziesiątych, województwa Ziemi Zachodnich miały salda ruchów migracyjnych dodatnie, za wyjątkiem woj. olsztyńskiego, z którego najsilniejszy odpływ odbywał się do woj. katowickiego. Polityka inwestycyjna przemysłu stworzyła podstawy do wędrowek i koncentracji ludności Ziemi Zachodnich w ramach ich obszaru².

² ...Podczas gdy w kierunkach emigracji z Ziemi Dawnych przez cały okres stabilizacji uprzywilejowane były województwa zachodnie i północne, to w kierunkach odpływu z województw zachodnich i północnych uprzywilejowane były inne województwa na tychże samych Ziemiach. W latach 1961—1966 na przykład 57% (38,4 tys.) całego odpływu z województw zachodnich i północnych było skierowanych do innych woje-

W badaniach nad przepływami ludności między miastem a wsią, jak również w analizie procesów migracyjnych wybranych obszarów, daje się prześledzić schemat badawczy, występujący czasem tylko częściowo, a obejmujący studia nad:

- rozmiarami ruchów wędrowniczych ludności,
- kierunkami przepływów,
- podstawowymi cechami migrantów w zestawieniu z podstawowymi cechami ludności badanych obszarów (selekcyjność migracji),
- przyczynami i skutkami migracji, oraz
- klasyfikacją ruchów migracyjnych badanych obszarów.

Ruchy ludnościowe związane z zasiedlaniem Ziemi Zachodnich zbiegły się w czasie z falą migracji ludności wiejskiej do miast. Rozmiary tych wędrowek były ogromne. W samym tylko piętnastoleciu 1951—1965 zamknęły się dodatnim bilansem około 2 mln osób na korzyść miast, co stanowiło zaledwie 11,8% całości przepływów [Kosiński (128)].

W pracach omawiających napływ ludności do miast poruszano zagadnienia przebiegu migracji oraz badano prawidłowości rządzące tym procesem [Dobrowolska (99)]. Herma (112, 113) wskazuje na odrębność przebiegu procesów migracyjnych w różnych typach funkcjonalnych miast. Przy założeniu, że o tempie migracji decydują obiektywne czynniki polityki zatrudnienia i zapotrzebowania na siłę roboczą w przemyśle, autorka udowadnia na przykładzie miast woj. rzeszowskiego i krakowskiego, że o strukturze procesów migracyjnych (tj. o strukturze płci, wieku i kwalifikacji migrantów) decyduje rodzaj i potrzeby przemysłu.

Na przykładzie miast woj. warszawskiego Toeplitz (191, 192) udowadnia tezę (znaną w literaturze pod terminem „*step by step migration*”) o przejściowości małych miast w wymianie ludności między wsią a miastem.

wództw zachodnich i północnych, a 43% do województw na Ziemiach Dawnych. Odpyływ ten kierował się głównie do województw: wrocławskiego, szczecińskiego i gdańskiego, a więc na obszary oferujące w największej mierze pracę poza rolnictwem... [Borowski (90) s. 100].

Migracjami jako czynnikiem urbanizacji i industrializacji zajmuje się najszerzej wspomniana już praca Latucha (138). Problematykę tę poruszają również artykuły Straszewicza (181, 182), Knobelsdorfa (117), Maryniuka (147), Mortimer-Szymczak (155, 156, 157), Suboczowej (183, 184), Szewczyka (187) i in. O roli migracji w rozwoju ludności traktują przede wszystkim prace Dangla (96, 334, 330), Latucha (137), Mirowskiego (152, 153, 150, 154).

Pojęcie odpływu ludności z rolnictwa zawiera w sobie emigrację całkowitą ze wsi do miast oraz zmianę zawodu rolniczego na nierolniczy. W latach 1950—1960, 1.790 tys. osób zawodowo-czynnych, zmieniło zawód rolniczy, na nierolniczy, a wśród nich 1.460 tys. osób zmieniło jednocześnie miejsce zamieszkania [Frenkel (105, 340)].

Zagadnienie odpływu ludności ze wsi do miast w skali ogólnopolskiej omawiają przede wszystkim prace Połoskiego (165, 166, 167, 168), Sokołowskiego (175) i Latucha (138). O odpływie ludności wiejskiej z poszczególnych obszarów Polski traktują opracowania oparte głównie na źródłach uzyskanych drogą badań terenowych, omawiające odpływ ludności ze wsi jako rezultat zróżnicowań w rozwoju gospodarczym pomiędzy badanymi obszarami a innymi regionami kraju [m. in. Budzyński (480), Herma (115), Olszewska-Krukowa (160), Tomczak (193), Pohoski (166), Toporkiewicz (195), Zając (205), Żyromski (212)]. Ekonomicznymi przyczynami i skutkami odpływu ludności z rolnictwa zajmują się: Herer (110), Sokołowski (176), Tomczak (194), Zaremba (206). Społeczność wiejską jako populację potencjalnych migrantów badają Makarczyk (140, 141) i Szpakowski (189).

Szereg prac omawia procesy migracyjne w wybranych obszarach Polski, badając je z punktu widzenia specyfiki rozwojowej regionu. Istotnymi dla tej grupy, ze względu na podejście do zagadnienia i stosowane metody, są prace: Borejki (86), Dobrowolskiej, Hermy (100), Hermy (111), Werwickiego (198) oraz Jacimirskiego (115a), Maryńskiego (143, 144), Leonhard-Migaczowej (139), Pohoskiego (165), Stpi-

czyńskiego (180), Wilczewskiego (203), Ziemskiego (209), Zdrowiewskiego (207) i innych.

Nieliczną grupę tworzą artykuły badające procesy przemieszczania się ludności w ujęciu historycznym. Należą tu przede wszystkim prace Brożka (91) oraz między innymi opracowania: Dobrowolskiej (97), Szczypiorskiego (186). Migracje ludności do Warszawy w ujęciu historycznym bada również Mirowski w I-części swojej pracy „Migracje do Warszawy” (150).

Dotychczas omówione prace, oprócz charakteru informacyjnego, wnoszą zróżnicowany dorobek metodologiczny i metodyczny. Zagadnienia metodologiczne omawiane są w opracowaniach Holzera (350, 351), Kosińskiego (384), Rosseta (432). U autorów tych występuje niezgodność w używaniu terminu „migracje wewnętrzne” a „wędrowki wewnętrzne”, co ma swoje odbicie w całej literaturze zagadnienia. Rosset preferuje termin „wędrowki wewnętrzne”, zgadzając się tym samym z terminologią GUS'u i tradycjami w literaturze polskiej [Grabowski (46), Fogelson (43)].

Po raz pierwszy, szerzej omówił zagadnienia terminologiczne związane z migracjami wewnętrznymi Latuch, w rozdziale „Podstawowe pojęcia i wyjaśnienia terminologiczne z zakresu migracji” zawartym w wspomnianej już pracy [Latuch (138)]; między innymi uściśla on nieprecyzyjne pojęcie „kierunek migracji” dwoma terminami: „charakter migracji” i „zasięg migracji”³.

Do prac istotnych ze względu na stosowane metody badań należy artykuł Kosińskiego (1964) pt. „Typy zmian ludności w Polsce”. Autor dokonał typologii migracji wewnętrznych w Polsce w dziesięcioleciu 1951—1960, oraz dla pięciolecia 1961—1965 [Kosiński (127)] w oparciu o metodę zastosowaną przez

³ „Z charakterem administracyjnym miejscowości wiążemy wprowadzone przez nas pojęcie „charakteru migracji wewnętrznych” a z pojęciem „zasięg migracji” łączymy przemieszczenia dokonujące się w ramach jednostki administracyjnej (województwa) względnie wykraczające poza nią (międzywojewódzkie)”. [Latuch (138)].

Webba⁴, polegającą na relacji przyrostu naturalnego do salda migracji. Po raz pierwszy w literaturze polskiej badanego problemu, Borowski (89, 90) zastosował współczynniki korelacji wielorakiej, jako miary wagi czynników wpływających na przebieg migracji ludności w poszczególnych województwach Polski. Proste współczynniki korelacji pomiędzy saldem migracji a wartością inwestycji obliczał Małek (401) badając czynniki mające wpływ na przebieg migracji w województwie szczecińskim. Typologia funkcjonalna miast woj. zielonogórskiego sporządzona metodą kombinacji odchyłeń standardowych była punktem wyjściowym analizy migracji ludności miast województwa [Borejko (87)].

Istotnymi ze względów metodycznych są również prace stosujące różne miary migracji, precyzyjniejsze od tradycyjnie używanych współczynników napływu, odpływu i salda. Miary migracji umożliwiają opis i analizę różnicowań zachodzących w przebiegu migracji. Pohoski (169) badając selekcyjność migracji ludności wiejskiej do miast posługuje się wskaźnikami Bogue'a i Hagood'a. Kosiński (128, 125) bada ruchliwość migracji ludności poszczególnych województw Polski przy pomocy współczynników zasiedziałości i rozproszenia. Borejko (86) posługuje się zaproponowanym przez siebie współczynnikiem efektywności migracji jako kryterium klasyfikacji ruchów migracyjnych w woj. zielonogórskim. Szewczyk (188) mierzy natężenie płynności demograficznych Rybnickiego Okręgu Węglowego stosunkiem napływu do odpływu, a Bronsztejn (319) formułuje prosty współczynnik stabilizacji ludności, badając przebieg procesów demograficznych na obszarach wielkich inwestycji w powiatach Lubin i Zgorzelec.

Jak wynika z powyższego krótkiego przeglądu, brak jest precyzji w określaniu pojęć i miar migracji, nieliczne są prace o charakterze metodycznym, rzadko w badaniach stosowane są

⁴ John W. Webb: *The Natural and Migrational Components of Population Changes in England and Wales 1921—1931*, *Economic Geography* 39, 1963, 2, p. 130—148.

metody statystyczne. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest niedostateczna dla wnikliwszych badań sprawozdawczość statystyczna migracji. Szczególnie dotkliwie odczuwa się brak prac o charakterze teoretycznym, prac o modelach migracji, tak licznych w literaturze zagranicznej. Są one niezbędne dla poznania prawidłowości rządzących procesami migracji w Polsce oraz dla sporządzania prognoz migracyjnych.

R O Z D Z I A Ł I

ŹRÓDŁA ORAZ OPRACOWANIA TYPU ŹRÓDŁOWEGO, DOTYCZĄCE MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH, STAŁYCH W POLSCE

ROZDZIAŁ I

ŹRÓDŁA ORAZ OPRAĆOWANIA
TYPU ŹRÓDŁOWEGO DOTYCZĄCE
MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH
STACJI W POLSCE

1. Podstawowe opracowania statystyczne GUS'u

a) sprawozdawczość bieżąca

1. SKŁADNIKI przyrostu ludności 1921—1931 (według powiatów) — tabela 10. — Wiad. Statyst. R. 10: 1932 z. 4, s. 73—79

Notka bibliograficzna odnosi się do tabeli 10 zawartej w Wiad. Statyst. z r. 1932. Posługując się danymi odnośnie liczby ludności według spisów z 1921 i 1931 roku — rozbito przyrost rzeczywisty w tym okresie na jego składniki tj. przyrost naturalny i wędrownkowy. Otrzymane saldo migracji według powiatów, zawiera saldo ruchów wewnętrznych jak i saldo migracji zagranicznych.

2. WĘDRÓWKI wewnętrzne spowodowane zmianą miejsca zamieszkania w okresie 1.VII.1949 r. — 30.VI.1950 r. — tabela 12. — Wiad. Statyst. R. 24: 1951 z. 4, s. 15

Notka bibliograficzna odnosi się do tabeli 12 zawartej w Wiad. Statyst. z r. 1951. Dane według województw (w podziale na miasto i wieś) ukazują napływ, odpływ oraz saldo migracji wewnętrznych w liczbach bezwzględnych oraz na 1000 mieszkańców.

3. MIEJSCE zamieszkania ludności w sierpniu 1939 r. — Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 XII 1950 r. Warszawa 1965 GUS ss. 198.

Specjalny zeszyt spisu powszechnego. Dane dla Polski ogółem oraz w układzie wojewódzkim.

4. ZMIANY miejsca zamieszkania w III i IV kwartale 1956 r. — Biul. Statyst. R. 1: 1957 nr 3, s. 8
 - w I półroczu 1957 r. — B. S. R. 1: 1957 nr 8 s. 10
 - w II półroczu 1957 r. — B. S. R. 2: 1958 nr 2 s. 7
 - w I półroczu 1958 r. — B. S. R. 2: 1958 nr 9 s. 6
 - w II półroczu 1958 r. — B. S. R. 3: 1959 nr 3 s. 7
 - w I półroczu 1959 r. — B. S. R. 3: 1959 nr 9 s. 7
 - w II półroczu 1959 r. — B. S. R. 4: 1960 nr 2 s. 7
 - w I półroczu 1960 r. — B. S. R. 4: 1960 nr 8 s. 45

- w II półroczu 1960 r. — B. S. R. 5: 1961 nr 3 s. 45
- w I półroczu 1961 r. — B. S. R. 5: 1961 nr 9 s. 44
- w II półroczu 1961 r. — B. S. R. 6: 1962 nr 3 s. 44
- w I półroczu 1962 r. — B. S. R. 6: 1962 nr 9 s. 44
- w II półroczu 1962 r. — B. S. R. 7: 1962 nr 3 s. 44
- w I półroczu 1963 r. — B. S. R. 7: 1963 nr 9 s. 44
- w II półroczu 1963 r. — B. S. R. 8: 1964 nr 3 s. 44
- w II półroczu 1963 r. — B. S. R. 8: 1964 nr 3 s. 44
- za rok 1964 i I półrocze 1965. — B. S. R. 9: 1965 nr 10 s. 38
- za lata 1964, 1965 i II półrocze 1965. — B. S. R. 10: 1966, nr 2—9 s. 9
- za rok 1965, I półrocze lat 1965 i 1966. — B. S. R. 10: 1966 nr 9—12 s. 9
- za rok 1965, I półrocza lat 1965 i 1966. B. S. R. 11: 1967 nr 1 s. 9
- za lata 1965 i 1966 oraz II półrocze 1966. — B. S. R. 11: 1967 nr 2—8 s. 9
- za rok 1966 oraz I półrocza lat 1966 i 1967. — B. S. R. 11: 1967 nr 9—12 s. 9
- za rok 1966 oraz II półrocza lat 1966 i 1967. — B. S. R. 12: 1968 nr 1 i 2 s. 9
- za lata 1966 i 1967 oraz w II półroczu 1967. — B. S. R. 12: 1968 nr 3 s. 9

Notki bibliograficzne odnoszą się do zestawień statystycznych zawartych w cytowanych Biul. Statyst. Dane według województw w podziale na miasto i wieś przedstawiają napływ, odpływ i saldo ruchów ludności (przemeldowania stałe) w liczbach bezwzględnych i na 1000 mieszkańców do roku 1965. Od roku 1966 powyższe dane występują tylko w liczbach bezwzględnych.

5. ZMIANY miejsca zamieszkania w latach 1955—1957. Warszawa 1959 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych powiel. na prawach rękopisu ss. XIII + 55.

Opracowanie wykonano w podziale według płci, grup wieku oraz miejsca zamieszkania (miasto — wieś) w przekroju wojewódzkim, podając napływy, odpływy i salda ruchów wędrownych. Podano również migracje wewnątrzwojewódzkie (napływy, odpływy, salda) w rozbiciu na miasto i wieś. Powyższe tabele opracowane są na podstawie 10% próby reprezentacyjnej materiałów ewidencji ruchów ludności dotyczących wyłącznie zameldowań.

6. ZMIANY miejsca zamieszkania w roku 1958. Warszawa 1960 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych ss. 22, powiel. do użytku służbowego.
7. ZMIANY miejsca zamieszkania w latach 1959—1960. Warszawa 1962 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych ss. 29, powiel. do użytku służbowego.
8. STAN i ruch ludności w 1961 r. Dane tymczasowe. Warszawa 1963 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych ss. 17, powiel.
Tabela 12 — Zmiany miejsca zamieszkania w 1961 r. s. 16
Tabela 13 — Zmiany miejsca zamieszkania w miastach liczących 100 tys. i więcej ludności w 1961 r. s. 17

Dane według województw przedstawiają napływ, odpływ i saldo migracji danego województwa w wymianie z innymi województwami oraz ruchy wewnątrzwojewódzkie. Uwzględniono podział na miasto i wieś.

9. STAN i ruch ludności w 1962 r. Dane tymczasowe. Warszawa 1963 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych, ss. 39, powiel.
Tabela 15 — Zmiany miejsca zamieszkania województwami w r. 1962 (w liczbach bezwzględnych, na 1000 mieszkańców s. 37—38
Tabela 16 — Zmiany miejsca zamieszkania w miastach liczących 100 tys. i więcej ludności w 1962 r. s. 39. Patrz opis pozycji 8.

10. ZMIANY miejsca zamieszkania w latach 1963 i 1964. Warszawa 1965 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych ss. 29, powiel. do użytku służbowego.
11. ZMIANY miejsca zamieszkania w latach 1964 i 1965. Warszawa 1966 GUS Departament Statystyki Ludności i Badań Demograficznych, ss. 46, na prawach rękopisu bez prawa publikacji. Napływ i odpływ oraz saldo migracji według województw, w rozbiciu na miasto i wieś. Dane dla roku 1965 są danymi tymczasowymi. Dane opracowane na podstawie 10% próby reprezentacyjnej materiałów ewidencji ruchu ludności dotyczą napływu, odpływu i salda ruchów wędrowniczych poszczególnych województw oraz ruchów wewnątrzwojewódzkich w rozbiciu na miasto i wieś. Uwzględniono również wiek i płeć osób migrujących. Podano także migracje ludności miast, które w roku 1964 liczyły ponad 100 000 mieszkańców.

b) opracowanie przekrojowe

12. STPICZYŃSKI TADEUSZ: Przyczynek do analizy wędrowniczych wewnętrznych w latach 1952—1957. Warszawa 1960 GUS Departament Statystyki Ludności, Badań Demograficznych i Zdrowotności, ss. 93, powiel. na prawach rękopisu.

W oparciu o materiały ewidencji ruchu ludności dla lat 1952—1957 przytoczono zestawienia tabelaryczne oraz dokonano ich szczegółowej analizy, odnośnie napływu, odpływu i salda ruchów wędrowniczych w miastach i na wsi w podziale na wędrownicze wewnętrzne i międzywojewódzkie. Opracowano zatem rozmiary i kierunki wędrowniczych wewnętrznych w badanym okresie czasu.

13. STPICZYŃSKI TADEUSZ: Wewnętrzny ruch wędrowniczy. Rozdz. V w pracy zbiorowej: Ludność Polski w latach 1945—1965. Warszawa 1966 GUS, Seria — Studia i prace statystyczne, s. 109—131.

(Wprowadzenie. Ruch wędrowski ludności ogółem. Ruch wędrowski ludności według płci i wieku).

Materiały statystyczne zawarte w niniejszym opracowaniu dotyczą lat 1961—1965. Przy omawianiu ruchu wędrowskiego ogółem dokonano rozbicia na miasto i wieś.

14. RUCH wędrowski ludności w Polsce w latach 1960—1967. Seria: Stud. i prace statyst. nr 18. Warszawa 1969 GUS ss. 114

Spis treści: I Przedmowa. II Wprowadzenie. III Przegląd ogólny. IV Wędrowki wewnętrzne w układzie przestrzennym. V Wędrowki wewnętrzne według grup wielkości miejscowości. VI Wędrowki wewnętrzne według płci. VII Wędrowki wewnętrzne według wieku. VIII Wędrowki wewnętrzne według źródeł utrzymania ludności i stosunku do pracy zawodowej.

Podstawowe opracowanie źródłowe wędrowek wewnętrznych w Polsce. Całość w przekroju wojewódzkim. Przedstawiono również rozmiary ruchu wędrowskiego według powiatów dla lat 1966 i 1967 w promilach w rozbiciu na miasto i wieś.

15. RUCH naturalny i wędrowski ludności 1969. Statystyka Polski — Mat. Statyst. nr 78 Warszawa 1970 GUS Cz. II Ruch wędrowski ludności s. 332—424. Tabele od 1(61) do 13(73).

W oparciu o materiały z bieżącej sprawozdawczości organów ewidencji ludności sporządzono dla lat 1968 i 1969 obszerne zestawienia rozmiarów i kierunków migracji oraz struktur demograficznych i społeczno-zawodowych migrantów. Dane według województw w przekroju miasto-wieś oraz dla Polski ogółem (miasto-wieś). Przepływy międzywojewódzkie. Po raz pierwszy dokonano zestawień statystycznych cech społeczno-zawodowych migrantów w oparciu o dane z bieżącej ewidencji ruchów wędrowskich.

c) dane zawarte w Rocznikach Statystycznych i Branżowych

16. ROCZ. Statyst. 1955. Warszawa 1956 GUS, tabela 28: „Zmiany miejsca zamieszkania (1953—1954)” s. 61—4.
17. ROCZ. Statyst. 1956. Warszawa GUS, Tabela 33: Zmiany miejsca zamieszkania (1952, 1953, 1954, 1955) s. 72.
18. ROCZ. Statyst. 1957. Warszawa 1957 GUS. Tabela 25: Ludność ujęta przez Narodowy Spis Powszechny z 1950 r. według miejsc zamieszkania w VIII 1939 s. 32. Tabela 45: Zmiany miejsca zamieszkania (1955 i 1956) s. 50—52.
19. ROCZ. Statyst. 1958. Warszawa 1958 GUS. Tabela 27: Ludność ujęta przez Narodowy Spis Powszechny z 1950 r. według miejsc zamieszkania w VIII 1939 r. s. 36—37.
20. ROCZ. Statyst. 1960. Warszawa 1960 GUS. Tabela 44: Ludność ujęta przez Narodowy Spis Powszechny z 1950 r. według miejsc zamieszkania w sierpniu 1939 r. s. 44.
21. ROCZ. Statyst. 1961. Warszawa 1961 GUS. Tabela 14: Ludność ujęta przez Narodowy Spis Powszechny z 1950 r. według miejsc zamieszkania w VIII 1939 r. s. 28.
22. ROCZ. Statyst. 1965. Warszawa 1965 GUS. Tabela 26: Ludność w 1960 r. według miejsc zamieszkania w roku 1950. s. 40—43.
23. ROCZ. Statyst. 1966 Warszawa 1966 GUS. Tabela 47: Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności ss. 59. Dla roku 1965 — według województw. Pozostałe lata (każde z osobna) w skali ogólnopolskiej. Napływ, odpływ oraz saldo migracji w rozbięciu na miasto i wieś.
24. ROCZ. Statyst. 1967. Warszawa 1967 GUS. Tabela 46 (80) Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności s. 66. Patrz opis tabeli 47 w pozycji 23. Dane dla roku 1966. Tabela 47 (81). Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności według płci i wieku.
Dane dla lat 1965 i 1966 (napływ, odpływ, saldo). Dla Polski ogółem w tys. os. i promillach, w rozbięciu na miasto i wieś.

25. ROCZ. Statyst. 1968. Warszawa 1968 GUS. Tabela 46 (82): Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności, s. 62. Napływ, odpływ oraz saldo ruchu wędrowniczego ludności. Dla lat 1952—1967 dane dla Polski ogółem w rozbięciu na miasto i wieś.

Tabela 47 (83): Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności, s. 63. Napływ, odpływ oraz saldo ruchu wędrowniczego ludności (r. 1967). (w tys. osób oraz promilach w rozbięciu na miasto i wieś).

26. ROCZ. Statyst. 1969. Warszawa 1969 GUS. Tabela 43 (80): Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności, s. 66.

Napływ, odpływ, saldo — w tys. osób, Polska ogółem dla poszczególnych lat okresu 1952—1968, dla roku 1968 — według województw.

Tabela 44 (81): Wewnętrzny ruch wędrowniczy ludności według płci i wieku, s. 67.

Napływ, odpływ — w tys. osób, saldo — w tys. osób i w promilach. Lata 1967 i 1968. Ruchy wędrownicze miasto — wieś w Polsce.

27. ROCZNIK Demograf. 1945—1966 Roczniki Branż. nr 10 Warszawa 1968 GUS. Rozdz. III Ruch wędrowniczy ludności, tabela od 1 (120) do 15 (134), s. 542—594.

Jedno z podstawowych źródeł (obok pozycji 14) dotyczących statystyki wędrowniczych wewnętrznych. Dane zarówno z bieżących statystyk jak i ze spisów powszechnych, podane są w liczbach bezwzględnych i w promilach w przekrojach wojewódzkich (z rozbięciem na miasto i wieś) w kilku ujęciach.

28. ROCZNIK Demograf. 1967—68, Roczniki Branż. nr 23 Warszawa 1969 GUS. Rozdz. III. Ruch wędrowniczy ludności. Tabele 1 (103) do 10 (112), s. 420—473.

patrz notka w poprzedniej pozycji.

2. Dane zawarte w publikacjach GUS'u o tematyce demograficzno-gospodarczej oraz inne opracowania

29. PRZEKROJE terenowe 1945—1965. Seria: Statyst. Reg. nr 7. Warszawa 1967 GUS.

Tabela 17: Ludność w 1950 r. według miejsc zamieszkania w 1939 r. (według województw), s. 347.

Tabela 18: Ludność w 1960 r. według miejsc zamieszkania w 1950 r. (według województw), s. 347.

Tabela 19: Zmiany w rozmieszczaniu ludności w Polsce w latach 1950—1960

a) ludność w miastach

b) ludność na wsi

s. 349.

Przedstawiono rozmiary migracji z miast i wsi poszczególnych województw w następującym układzie przestrzennym: ruchy — z-lub na obszar danego województwa oraz — z lub — na obszar pozostałych województw, osobno dla miast i wsi. Nie uwzględniono przepływów wieś — wieś w danym województwie.

30. STATYSTYKA miast i osiedli 1945—1965, Warszawa 1967 GUS. Tabela 2 (49): Powierzchnia, gęstość zaludnienia oraz ruch naturalny i wędrownikowy ludności, s. 320—401.

Dla miast i osiedli przedstawiono rozmiary napływu, odpływu oraz saldo migracji ludności (z rozbiem na kierunki z miasta i wsi) dla lat 1960 i 1965.

31. AKTUALNY stan prac Głównego Urzędu Statystycznego w zakresie rozwoju i ruchu ludności w Polsce (informacje). — Biul. KPZK z. 8 (18). Poświęcony badaniom demograficznym. Na prawach rękopisu, powiel. s. 173—175.

32. BOGACKA HENRYKA: Kierunki zmian w sprawozdawczości statystycznej z ruchu wędrownikowego ludności za rok 1966. — Biul. GUS, PTOS 1966 s. 4—6.

33. HOLZER JERZY, STPICZYŃSKI TADEUSZ: Wewnętrz-

- ny ruch wędrowniczy w Polsce w świetle źródeł. — Wiad. Statyst. 1959 nr 3 s. 8—13.
34. KOSIŃSKI LESZEK: Pochodzenie terytorialne ludności Ziemi Zachodniej w 1950 roku. — Dok. Geogr. 1960 z. 2 ss. 53, tabl. 40.
 35. LATUCH MIKOŁAJ: Źródła informacji liczbowej i ich przydatność dla oceny rozmiarów oraz struktur migracji. Rozdz. 1 s. 9—34. W: Migracje wewnętrzne w Polsce na tle industrializacji (1950—1960). Warszawa 1970 PWE ss. 243.
 36. ŁĄPIEŚ GENOWEFA: Statystyka ruchu wędrowniczego w miastach wyłączonych z województw. — Statyst. Teren. 1967 nr 4/5 s. 5—6.
 37. SMOLIŃSKI ZBIGNIEW: Szacunek stanów i ruchów ludności w okresie 31 XII 1945 — 31 XII 1950. Departament Statystyki Ludności, Badań Demograficznych i Zdrowotności. Warszawa 1962 GUS maszynopis.

R O Z D Z I A Ł I I

**BIBLIOGRAFIA PRAC O MIGRACJACH
WEWNĘTRZNYCH, STAŁYCH W POLSCE,
WYDANYCH DO ROKU 1939**

WYKAZ

BIBLIOTEKA PAŃSTWA
WYDZIAŁ
WYDZIAŁ

38. CZERWIJOWSKI ZYGMUNT: Kolonizacja ziem zachodnich. — *Gazeta Roln.* 1929 nr. 7.
39. DASZYŃSKA-GOLIŃSKA ZOFIA: Miasta Rolników jako dopełnienie reformy rolnej w Polsce. — *Ekonomista* T. 3/4: 1921 s. 1—43.

Autorka ukazuje rozmiary przeludnienia rolniczego i jego objawy (emigrację, niedożywienie). Poprzez realizację reformy rolnej oraz budowanie nowych warsztatów pracy widzi możliwość wykorzystania nadmiaru wiejskiej siły roboczej. W pracy postawiona jest koncepcja budowy Miast-Rolników, które grupowałyby nadmiar ludności wiejskiej. Miasta te żyłyby z przetwórstwa produktów rolnych, z handlu rolniczymi towarami i z usług dla wsi.

40. DERENGOWSKI JAN: Drogi odpływu ludności ze wsi. — *Spółdz. Przegl. Nauk.* 1938 nr 12 s. 13—24.

Dokonując porównań zjawiska przeludnienia rolniczego w Polsce z analogicznym w innych krajach europejskich — autor szukał przyczyn przeludnienia polskiej wsi. Podczas gdy w Europie Zachodniej wzrost liczby ludności w XIX wieku dokonywał się wraz z uprzemysłowieniem i rozwojem miast — w Polsce brakowało miejsc pracy dla przybywającej do miast ludności. W r. 1931 spis wykazał 61% ludności rolniczej; w latach 1922—1931 migracje ze wsi do miast objęły 1,1 mln ludności to jest 35% przyrostu naturalnego wsi (bez ziem wschodnich.) Z odpływem ludności ze wsi nie szedł w parze przyrost miejsc pracy w miastach. Autor podkreśla, że Polska stoi obecnie przed palącym problemem rozwoju przemysłu, aby dać upust przeludnieniu rolniczemu.

41. ESDEN-TEMPSKI K.: Osadnictwo na Pomorzu. — *Gazeta Handl.* 1932 nr 231.
42. FIGLEWICZÓWNA ZOFIA: Rzeczywisty ruch ludności na Podhalu w ostatnim półwieczu (1880—1931). — *Wiad. Geogr.* T. 15: 1937 z. 3—4 s. 89—94.

Biorąc za kryterium bilans ruchu ludności w 1. 1880—

1931 w powiecie nowotarskim wyróżnia autorka 3 obszary, zależnie od ich tendencji emigracyjnych lub imigracyjnych: to jest obszary depopulacyjne — orawski, spiski oraz o dodatnim bilansie przyrostu — Kotlinę Nowotarską z Rowem Zakopiańskim. Przyczyną cofnięcia się liczby ludności na obszarze zachodniego i wschodniego Podhala była emigracja zarówno w ramach granic kraju jak i zamorska, wojna światowa i rekrutacje do armii węgierskiej. Natomiast wzrost liczby ludności spowodowany był głównie ruchem turystyczno-uzdrowiskowym (Zakopane, Rabka) i budową kolei.

43. FOGELSON SAMUEL: Wędrowki. W: Encyklopedia Nauk Politycznych T. 3, Rozdział 4: Wędrowki wewnętrzne Warszawa 1938 s. 771—774.

Autor określa termin „wędrowka wewnętrzna” podkreślając, że odnosi się on do ruchów ludnościowych wewnątrz organizmu państwowego. Typowymi wędrowkami wewnętrznymi jest odpływ ludności wiejskiej do miast w Polsce w latach 1921—1931, oraz ogólne rozmiary migracji wewnętrznych w Polsce. W r. 1921 prawie 1/3 ludności nie mieszkała w miejscu swego urodzenia, przy czym odsetek ten dla miast był prawie dwukrotnie wyższy. Autor omawia również wędrowki wewnętrzne w Europie Zachodniej i Ameryce. Oprócz migracji do miast zaliczono do wędrowek wewnętrznych:

- wędrowki Murzynów w St. Zjednoczonych — wędrowki sezonowe,
- wędrowki wahadłowe (dojazdy do pracy),
- wędrowki turystyczne i ogólna ruchliwość ludności.

44. FOGELSON SAMUEL: Z badań nad demografią Polesia i Wołynia. — Prace Wydziału Populacyjno-Migracyjnego nr 6, Warszawa 1938. Instytut Badań Spraw Narodowościowych ss. 38.
45. GRABOWSKI EDWARD: Wpływ wojny na liczbę ludności w Kongresówce. — Ekonomista T. 1: 1920 s. 67—78.

Autor przeprowadza szczegółową analizę ubytku ludności, według powiatów w Kongresówce w latach 1913—1916, spowodowanym działaniami wojennymi. Uogólniając: powiaty słabiej zaludnione przed wojną traciły w czasie wojny więcej ludności, a lepiej zaludnione — mniej. W rezultacie wzrosła rozpiętość pomiędzy tymi dwoma rodzajami powiatów w gęstości ich zaludnienia. Wojna spowodowała również nasilenie wędrowek do miast w Kongresówce.

46. GRABOWSKI EDWARD: Wpływ wędrowek na skupienie się ludności w Królestwie Kongresowym (1816—1913). Warszawa 1916 ss. 102.

Z porównania przyrostu naturalnego z przyrostem rzeczywistym ludności wyprowadza autor saldo ruchów wędrowniczych w Królestwie Polskim dla pewnych odcinków czasu zawartych w latach 1816—1913. Na powyższe saldo składają się w wypadku danych według guberni, zarówno migracje wewnątrz-krajowe jak i zewnętrzne. Autor stara się uchwycić kierunki przepływów ludności wiejskiej do nowych skupień miejskich, atrakcyjnych pod względem gospodarczym (Łódź, Zagłębie Dąbrowskie).

47. GRABOWSKI EDWARD: Rozwój zaludnienia w Polsce w zestawieniu z innymi krajami. Biblioteczka Składnicy nr 13. Warszawa 1921 ss. 107.

Praca przedstawia stan zaludnienia Polski według spisu z 1921 r. porównując go z jednej strony z zaludnieniem innych krajów świata, z drugiej zaś z rozwojem zaludnienia w ciągu XIX w. W osobnych krótkich rozdziałach autor rozpatruje dalej wędrowki, rozwój miast w okresie 1911—1921 i problem urbanizacji w Polsce.

Źr. notki: opr. autora.

48. GRODZICKI LUDWIK: Kilka słów o możliwościach kolonizacyjnych Polesia obecnie i po przeprowadzeniu melioracji. Roczn. Ziem Wsch. 1937 s. 177—182.

Autor przeprowadza szacunek zapasów ziemi na Pole-

siu i dochodzi do wniosku, że w wypadku realizacji postanowień reformy rolnej o rozparcelowaniu majątków powyżej 180 ha oraz majątków państwowych, uzyska się około 360 tys. ha ziemi ornej. Jednakże dla zapewnienia ludności miejscowej minimum standardu życiowego (obecnie ludność ta w większej części dorabia właśnie w większych majątkach) — nie można sprowadzać kolonistów bez uprzedniego jej upelnorolnienia. Potrzeba na to około 450 tys. ha. Jak wynika z obliczeń autora po przeprowadzeniu reformy rolnej zabraknie około 100 tys. ha dla obecnych mieszkańców Polesia. Kolonizacja Polesia osadnikami z zewnątrz jest możliwa dopiero po przeprowadzeniu melioracji — i powinna objąć nie więcej niż 270 tys. ha.

49. KAMIŃSKI WŁADYSŁAW: Osadnictwo wojskowe na Wileńszczyźnie „Na szlaku Batorego”. — Księga zbiorowa oficerów rezerwy. Wilno, 1926 „Lux”, ss. 94.
50. KEYHA ZDZISŁAW: Przyrost ludności w Polsce Południowo-Wschodniej w latach 1900—1910—1921. — Sprawozdanie z II Zjazdu Stowarzyszenia Geografów i Etnografów. T. 2 ss. 96.
51. KOZŁOWSKI WITOLD: Stosunki narodowościowe i wychodźstwo na Śląsku Polskim. — *Ekonomista* T. 3/4: 1921 s. 1—24.
52. KRÓLIKOWSKI WACŁAW: Gęstość zaludnienia i ruch ludności w Warszawie. — *Dom, Osiedle, Mieszk.* R. 10: 1938 nr 10 s. 15—26.

Artykuł omawia ruchy ludnościowe w obrębie i okolicach Warszawy w latach 1921—1927 i 1931—37, wskazując na wyludnianie się części południowych miasta i śródmieścia, a zaludnienia obszarów peryferyjnych. Wywody poparte są licznymi zestawieniami statystycznymi i rycinami.

53. KRYSIŃSKI ALFONS: Liczba i rozmieszczenie ludności polskiej na Kresach Wschodnich. — *Biblioteka Spraw Narodowościowych* Nr 8, Warszawa 1930 s. 76.

Autor zastanawia się nad zmianą w liczbie ludności w latach 1921—1928 na kresach północno-wschodnich (woj. wileńskie, nowogrodzkie, poleskie, wołyńskie) oraz południowo-wschodnich (tarnopolskie, stanisławowskie, część lwowskiego). Opierając się na danych spisu 1921 oraz szacunkach GUS'u dla roku 1928 podaje składniki przyrostu rzeczywistego tego obszaru to jest przyrostu naturalnego, reemigrację i repatriację oraz liczbę stacjonującego wojska. Natomiast sam szacuje bilans wędrowek wewnętrznych na + 80.000 osób, spowodowany osadzeniem się kolonistów — Polaków z innych części Polski.

54. KRZYWICKI LUDWIK: Rozbiór krytyczny wyników spisu. — Mieś. Statyst. T. 5: 1922 z. 6 s. 1—168.

Autor bardzo szczegółowo (w rozbiu na powiaty) omawia przyrosty rzeczywiste ludności w zaborze pruskim, w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim — dla lat 1910—1921, a w Królestwie Polskim — dla lat 1911—1921. Rozważania obejmują przyczyny kształtowania się ujemnych lub dodatnich wartości ruchu rzeczywistego ludności na obszarach 3 zaborów. Wśród jednej z przyczyn strat przyrostów ludności leżą wędrowki w granicach państwa polskiego. Autor wspomina o nich, jeżeli miały poważniejszy charakter (np. emigracja ludności w Małopolsce z powiatów na zachód od Sanu do byłej dzielnicy pruskiej i na Kresy Wschodnie).

55. ŁĄCZKOWSKI B.: Przeludnienie wsi. Gosp. Narod. 1933 nr 12.
56. MŁODZIEŻ sięga po pracę. Praca zbiorowa. Warszawa 1938 s. 76.

Praca zawiera szacunkowe liczby dotyczące migracji netto ze wsi do miast w latach 1922—1931. Wynoszą one 1,1 mln osób, co daje 35% przyrostu naturalnego wsi w tym okresie. Młodzież, która wchodzi w wiek zdolności do pracy w latach 1937—1941 oszacowano na 545 tys. osób rocznie. Tymczasem przewidywany wzrost miejsc pracy

wyniesie corocznie około 260 tysięcy. Zatem zabraknie ok. 280 tys. miejsc pracy.

57. NADOBNIK MARCIN: Ludność Polski w 1931 r. — Ruch Praw. Ekon. i Socj. R. 12: 1932 z 3 s. 146—154.

Autor omawia tymczasowe wyniki ostatniego spisu ludności w Polsce. Liczby tego spisu autor zestawia z liczbami pierwszego spisu ludności z roku 1921. Porównując liczby faktycznego przyrostu ludności w latach 1921—1931 z przyrostem naturalnym i bilansem wędrowek wewnętrznych, autor zajmuje się badaniem różnic tego przyrostu na terenie poszczególnych dzielnic i województw. Następnie autor stwierdza, iż olbrzymi, wynoszący 18% przyrost naturalny ludności świadczy o ogromnej sile żywotnej ludności w Polsce i wskazuje na znaczny postęp urbanizacji.

Źródło notki bibl.: Jan Derengowski „Przegląd art. stat. w polskich czasopismach”, Kwart. Statystyczny 1933 s. 371.

58. NADOBNIK MARCIN: Wyludnianie się wsi wielkopolskiej. Ruch Praw. Ekon. i Socj. R. 17: 1937 s. 89—100.

Celem artykułu jest ukazanie rozmiarów i przyczyn ubytku ludności rolniczej w latach 1921—1931 w Wielkopolsce. Mając dane odnośnie przyrostu naturalnego — uzyskuje autor rozmiary odpływu ludności do miast. Tenże odpływ był główną przyczyną depopulacji wsi wielkopolskiej. Obok niego istniała jeszcze emigracja Niemców i wychodźstwa Polaków do Francji.

59. OSADNICTWO Polskie na Pomorzu. — Praca zbiorowa zawierająca rozprawy zgłoszone na IV Naukowy Zjazd Pomoroznawczy odbyty w dn. 1 — 2 XI 34 r. w Krakowie. Toruń 1935 Instytut Bałtycki s. 216.

Praca poświęcona sprawom osadnictwa i spółdzielczości rolnej na Pomorzu. Materiał pochodzi w całości niemalże ze zbiorów Wydziału Ekonomiki Drobnych Gospo-

darstw Wiejskich Instytutu Puławskiego. Wszystkie opracowania gruntowe i źródłowe, starannie ilustrowane dają doskonały wgląd w omawiane zagadnienia i problemy.

Źr. notki, Rec. w Wiad. Geogr. R. 14: 1936 z 1/2 s. 15.

60. ORMICKI WIKTOR: Rozmieszczenie przyrostu rzeczywistego w Polsce (1921—1931). — Wiad. Geogr. T. 10: 1932 z. 2 s. 29—31.
61. ORMICKI WIKTOR: Nasilenie wędrowek wewnętrznych w Polsce (w latach 1921—1931). Wiad. Geogr. — T. 10: 1932 z. 8—10. s. 3.

Artykuł oparty jest na materiałach zawartych w Wiadomościach Statystycznych z 1932 roku dotyczących wędrowek wewnętrznych według powiatów. Autor sporządził mapę wędrowek wewnętrznych i podzielił obszar Polski na trzy części: imigracyjną, emigracyjną oraz obszar równowagi demograficznej, biorąc za kryterium bilans migracyjny poszczególnych powiatów przeliczony na jednostkę powierzchni.

62. ORMICKI WIKTOR: Regionalizm demogeograficzny Polski. — Wiad. Geogr. T. 10: 1932 z. 3/5 s. 57—60.

Przedstawiono rozmiary i rozmieszczenie przyrostu wędrowkowego w Polsce (wg powiatów) w latach międzywojennych 1921—1931 (uzyskano go poprzez odjęcie od przyrostu rzeczywistego — przyrostu naturalnego ludności w tym okresie). Biorąc za kryterium proporcje przyrostów: naturalnego i wędrowkowego w przyroście rzeczywistym sporządzono mapę demogeograficzną Polski, będącą mapą migracji wewnętrznych.

Kresy Wschodnie okazały się terenem imigracji wewnętrznych o przyroście rzeczywistym większym od naturalnego, podobnie wschodnia część woj. białostockiego i lubelskiego. Poza tym zwartym obszarem imigracji na obszarze Polski występuje jeszcze 12 wysp imigracyjnych w okolicach większych miast i ośrodków przemysłowych.

63. ORMICKI WIKTOR: Przyczynek do demogeografii Wo-

łynia. — Równe 1933. Zarząd Wołyńskiego Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego ss. 23.

Praca dotyczy zmian w liczbie i gęstości zaludnienia woj. wołyńskiego w okresie międzypisowym 1921—1931, w oparciu o materiały obu spisów. Omówiono składniki zmian w liczbie ludności — a w szczególności przyrost wędrownkowy. Autor przeliczył saldo migracji/km² wg gmin i naniósł wartości na mapę. Na mapie tej wydzielił „regiony demograficzne” województwa w zależności od nasilenia migracji. Podano również przyczyny i kierunki ruchów wędrownkowych.

64. ORMICKI WIKTOR: Przeludnienie ziem wschodnich. — Włoczęga R. 3: 1935 z. 1 s. 4—5.

Autor zwraca uwagę na szkodliwość kolonizacji ziem wschodnich przy obecnym stanie ich zagospodarowania.

65. ORMICKI WIKTOR: Mapa przeludnienia wsi w Polsce emigracyjnej. — Rolnictwo T. 4: 1936 z. 1 s. 5—16.

Poprzez porównanie poziomu produkcji zbóż chlebowych w poszczególnych powiatach Polski z emigracją wewnętrzną ludności — uzyskano kartograficzny obraz przeludnienia wsi. Za obszary przeludnione uznał autor te powiaty, w których silna emigracja ludności zbiega się z niskim poziomem zbóż chlebowych. Pozostałe obszary emigracyjne wsi mają inne przyczyny (bliskość ośrodków przemysłowych, wielka własność itp.).

66. ORMICKI WIKTOR: Rzeczywisty przyrost ludności wiejskiej w Polsce 1921—1931. — Wiad. Geogr. T. 14: R. 1936 z. 5/7 s. 39—43.

Autor omawia opracowaną przez siebie „Mapę rozmieszczenia rzeczywistego przyrostu ludności wiejskiej”. Na obszarach wiejskich wydzielono: region wyludnienia, region stagnacji ludnościowej i region wyraźnego wzrostu ludności. Zwraca uwagę powstawanie otoczek o dużym przyroście rzeczywistym ludności wokół miast większych na obszarach jeszcze, de nomine, wiejskich. Najsilniejszy

przyrost rzeczywisty występuje na obszarach położonych na wschód od Bugu. Wieś Wielkopolska wykazuje procesy wyludniania się, co kompensowane jest przyrostem liczby ludności miejskiej.

67. ORMICKI WIKTOR: O demograficzną podbudowę osadnictwa wewnętrznego. — *Ekonomista* T. 3: R. 1936 s. 61—68.

Autor dokonuje podziału obszaru Polski na cztery części, biorąc za kryterium tendencje ruchów ludnościowych. Ostrzega przed kierowaniem się w polityce osadniczej wyłącznie względami narodowościowymi. Dalsze rozważania dotyczą proporcji przyrostu naturalnego ludności prawosławnej i rzymsko-katolickiej w szczególności na obszarze wschodniej i północno-wschodniej Polski.

68. ORMICKI WIKTOR: Granice współczesnej pojemności ludnościowej w woj. krakowskim. — *Prace Wydziału Populacyjno-Migracyjnego* nr 4, 1937 s. 3—14.

Wprowadzono pojęcie „krytycznej gęstości zaludnienia” czyli pojemności ludnościowej danego obszaru. Zdaniem autora każdy obszar, zależnie od swoich cech fizjograficzno-gospodarczych posiada pewną krytyczną gęstość zaludnienia, od której zaczyna się odpływ ludności. Dla województwa krakowskiego wynosi ona 90 os/km². Omówiono rozmiary wędrowek wewnętrznych i zewnętrznych ludności województwa (w oparciu o spisy ludności z lat 1921—1931) oraz ich rozmieszczenie.

69. ORMICKI WIKTOR: Un coup d'oeil sur le developpement de l'urbanisation en Pologne au cours des années 1921—1931). *Congr. Intern. de la Population, Paris 1937, Demographie Statistique* T. 4: 1938 *Studes Special: Etat de la Population, Migration* s. 138—147.

Na podstawie danych spisów ludności z lat 1921 i 1931 autor oblicza współczynnik intensywności urbanizacji dla Polski według powiatów. Po naniесieniu jego wartości na mapę otrzymuje obraz ubytków i przyrostów ludności,

obszary depopulacji na rzecz miasta (poznańskie, Polska centralna, podnóże Karpat, okolice ośrodków przemysłowych i większych miast) oraz obszary spadku względnego a nawet bezwzględnego ludności wiejskiej (NE Polska, okolice Tarnopola).

70. ORMICKI WIKTOR: Problemat ludnościowy w Polsce. — *Ekonomista R.* 37: 1937 ss. 32.

Praca ma na celu ukazanie obecnej sytuacji ludnościowej w Polsce i wskazanie na palącą konieczność ustalenia wytycznych polityki populacyjnej. Problem ujmowany jest regionalnie, autor dokonuje analizy możliwości produkcyjnych rolnictwa w poszczególnych częściach Polski a na ich tle ukazuje rozmiary przyrostu naturalnego i gęstość zaludnienia. Zdrowszym źródłem likwidacji przeludnienia jest zdaniem autora emigracja zagraniczna, niż regulacja urodzin. Jako jeden z objawów przeludnienia traktuje autor emigrację wewnętrzną, przeprowadza analizę jej rozmieszczenia i podaje główne jej przyczyny. Całość studium w zasadzie zamyka się w okresie 1921—1931 w oparciu o dane spisów ludności.

71. ORMICKI WIKTOR: Rzeczywisty ruch ludności wiejskiej w woj. białostockim. — *Wiad. Geogr. T.* 16: 1938 z. 3/4 s. 112—121.

W oparciu o dane spisów ludności z lat 1921—1931 omówiono zmiany ludnościowe i ich składniki na obszarze wsi woj. białostockiego. Autor podaje saldo migracji zewnętrznych i wewnętrznych (repatrianci i reemigranci + 135 tys. os., imigranci wewnętrzni + 20 tys. os.). Sporządzono i omówiono mapę typów migracji dla województwa w podziale na miasto i wieś.

72. ORMICKI WIKTOR: Miasta w województwie białostockim. — *Wiad. Geogr. T.* 16: 1938 z. 2 s. 48—58.

Praca charakteryzuje miasta województwa białostockiego pod względem położenia i przyrostu ludności (w latach 1921—1931). Przytoczono zestawienia tabelaryczne

m. in. odnośnie emigracji i imigracji wewnętrznych ludności w poszczególnych miastach. Autor sygnalizuje, że w wypadku woj. białostockiego odpływ ludności wiejskiej do miast województwa jest niekorzystny i wymaga zahamowania poprzez tworzenie warsztatów pracy rękodzielniczych poza miastem. Miasta woj. białostockiego nie mogą wchłonąć nadwyżek ludności wsi ze względu na niski stopień uprzemysłowienia i zły stan sanitarny.

73. PONIATOWSKI JÓZEF: Przeludnienie wsi i rolnictwa. — Warszawa 1936 Rolnictwo.

W pierwszym rozdziale omówiono różne definicje przeludnienia rolniczego oraz podano definicję autora. Następnie oszacowano rozmiary przeludnienia wsi polskiej — na 8,8 mln ludności. Autor wskazuje również na konieczność podjęcia odpowiedniej polityki populacyjnej celem polepszenia istniejącej sytuacji w przeludnieniu wsi.

74. RADLICZ HALINA: Uwagi o zaludnieniu wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1934 GUS ss. 19.

Praca tylko pośrednio dotyczy problematyki ruchów migracyjnych 4 wschodnich województw Polski. Autorka omawia stosunki fizjograficzne, gęstość i rozmieszczenie ludności, oraz gęstość ludności na obszarach użytkowanych rolniczo.

W oparciu o materiały spisów ludności z lat 1921 i 1931 przedstawiono przyrost rzeczywisty ludności badanego obszaru (według gmin) oraz zanalizowano jego przyczyny.

75. RYBARSKI ROMAN: Rolnictwo a przyrost ludności w Polsce. Rolnik — Ekonomista 1932 nr 15/16 s. 345—353.

Artykuł dotyczy wpływu jaki wywiera wysokość przyrostu naturalnego na poziom gospodarki, a w szczególności rolnictwa. Podnosi również problem wychodźstwa do miast ludności wiejskiej, uważając to zjawisko za czynnik pozytywny dla gospodarki wsi.

76. RYCHLIŃSKI STANISŁAW: Na marginesie sprawy wę-

drówki do miast. Warszawa 1936, Nakł. Samorząd. Inst. Wyd. ss. 20.

77. STUDNICKI WŁADYSŁAW: W sprawach osadnictwa żołnierskiego na ziemiach wschodnich. Warszawa 1921 ss. 12.

Autor krytykuje samowolność akcji osadnictwa żołnierskiego na wschodzie Polski. Widzi konieczność połączenia jej z programem gospodarczym kolonizacji tych ziem.

78. STUDNICKI WŁADYSŁAW: Kolonizacja i rozwój gospodarczy naszego wschodu. Warszawa 1921 ss. 26.

Racjonalna kolonizacja ziem wschodnich — zdaniem autora stanowi rozwiązanie kwestii agrarnej Polski etnograficznej. Autor widzi potencjalnych kolonizatorów w miejscowej szlachcie (przeważnie dzierżawcach), reemigrantach z Ameryki oraz w chłopach z Polski etnograficznej. Chłopi ci swój majątek i doświadczenie przenieśliby na dalekie Kresy. Obliczono zgodnie z rachunkiem Urzędu Ziemińskiego, że istnieje 1,5 mln ha ziemi do kolonizacji. Jednocześnie olbrzymie wyludnienie miast stwarza konieczność akcji osiedleńczej.

79. SZULC STEFAN: O przyroście ludności w Polsce w okresie od 1921 r. do 1931 r. — Kwart. Statyst. T. 9: 1932 z. 1 s. 31—40.

Na podstawie materiałów obu spisów ludności (1921 i 1931) sporządzono mapę rozmieszczenia przyrostu rzeczywistego według powiatów w Polsce, mapę nadwyżek imigracji lub emigracji w Polsce, oraz mapę rozmieszczenia repatriacji w okresie VI. 1921 — XII. 1922 r. w województwach wschodnich Polski. Mapa rozmieszczenia ruchów migracyjnych obejmuje salda migracji zewnętrznych i wewnętrznych ludności (Dane uzyskano z odjęcia wartości przyrostu naturalnego od przyrostu rzeczywistego okresu międzypisowego). Mapa migracji cechuje się silnym ogniskiem imigracyjnym na wschodzie Polski

(repatriacja, osadnictwo wewnętrzne), dodatnim bilansem ruchów ludnościowych do wielkich miast i ośrodków przemysłowych (napływ ludności wsi). Emigracja natomiast występuje w województwach poznańskim oraz Polski Centralnej i południowo-wschodniej. Warto zaznaczyć, że ujemny przyrost rzeczywisty (w latach 1921—1931) posiada zaledwie kilka powiatów Polski.

80. SZULC STEFAN: Pogląd ogólny na zagadnienia przyrostu ludności. — *Zdrowie* 1933 nr 15/16 s. 1147—1155.
81. SZULC STEFAN: Zagadnienie przyrostu ludności w Polsce w latach 1835—1935. — *Ekonomista* R. 36: 1936 z. 1/2 s. 48—68.
82. WĄSOWICZ JÓZEF: Przemieszczenia ludności Polski. — *Czasop. Geogr.* T. 7: 1929 z. 1, s. 36—37.

Opierając się na materiałach spisu z r. 1921 odnośnie miejsc urodzeń, sporządzono mapę przedstawiającą procent urodzonych na obszarze poszczególnych powiatów w momencie spisu.

83. WĄSOWICZ JÓZEF: Drugi powszechny spis ludności w Polsce. — *Polski Przegl. Kartogr.* T. 5: 1932, s. 153—158.

Omówiono rozmieszczenie przyrostu rzeczywistego ludności w okresie międzypisowym 1921—1931, według województw, bez rozbicia na przyrost naturalny i wędrownikowy. Jednak przy analizie przyrostów rzeczywistych poszczególnych regionów kraju uwzględniono również procesy migracji wewnętrznych.

84. WĄSOWICZ JÓZEF: Kilka uwag o mapie zmian ludności w województwach centralnych 1921—1931. — *Czasop. Geogr.* T. 12: 1934 z. 1, s. 76—79.

Opis mapy województw centralnych według gmin, przedstawia zmiany w zaludnieniu, w okresie międzypisowym 1921—1931. Autor ukazuje obszary wzrostu i spadku w liczbie ludności na poszczególnych obszarach województw i stara się wyjaśnić jakie czynniki były przyczyną gwałtownego wzrostu ludności lub depopulacji.

85. WĄSOWICZ JÓZEF: Z zagadnień ludnościowych Polski. — Czasop. Geogr. T. 12: 1934 z. 1 s. 85—86.

Przedstawiono dynamikę ruchu naturalnego oraz wędrówki wewnętrzne i zewnętrzne ludności w Polsce w oparciu o spisy z lat 1921 i 1931. Wskazano na bezwzględne wyludnianie się niektórych powiatów województwa poznańskiego, względne wyludnianie się Polski środkowej, zachodniej i południowej oraz wzrost liczby ludności na Pomorzu, w Karpatach i wschodniej Polsce.

R O Z D Z I A Ł I I I

**BIBLIOGRAFIA PRAC O MIGRACJACH
WEWNĘTRZNYCH, STAŁYCH W POLSCE,
WYDANYCH W LATACH 1945 — 1969/70
Z WYODRĘBNIENIEM PRAC O MIGRACJACH
WEWNĘTRZNYCH, ZWIĄZANYCH
Z ZASIEDLANIEM ZIEM ZACHODNICH**

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110

W O D Y A J - H I

BIBLIOTEKA TRAC O WYBRANIE
WYWIADYCH STANOW W POLSCE
WYDANIE W LATACH 1981 - 1987
Z WYBRANIE TRAC O WYBRANIE
WYWIADYCH W LATACH 1981 - 1987
Z WYBRANIE TRAC O WYBRANIE

86. BOREJKO WIKTOR: Study on effectiveness of migration. — Geogr. Pol. 14, 1968 s. 305—313.

Autor wskazuje na konieczność badań efektywności migracji w analizie ruchów ludności zachodzących pomiędzy badanymi obszarami. Formułuje miarę efektywności migracji, którą określa jako relację salda do całości przepływów. Biorąc za kryterium absolutną wartość wskaźnika dokonuje typologii ruchów migracyjnych ludności woj. zielonogórskiego w stosunku do poszczególnych województw kraju, jak również typologii wewnętrznych przemieszczeń ludności województwa.

87. BOREJKO WIKTOR: Migracje ludności w województwie zielonogórskim w latach 1953—1962. Zielona Góra 1968, Lubuskie Tow. Nauk. ss. 150.

Celem pracy jest dynamiczne ujęcie procesów migracji w woj. zielonogórskim w dziesięciolecie 1953—1962. Autor bada je odrębnie dla miast, odrębnie dla obszarów wiejskich województwa. Szczegółowa analiza procesów migracji w mieście i na wsi poprzedzona jest omówieniem literatury, metody pracy i ogólną charakterystyką ruchów migracyjnych na tle rozwoju ludności województwa. Autor dokonuje typologii obszarów będących terenem wędrówek ludności (m. in. typologia funkcjonalna miast i osiedli metodą kombinacji odchyłeń standardowych), co stanowi bazę wyjściową dalszych analiz. Przy pomocy różnych kryteriów m. in. ruchliwość i zasięgi migracji, dokonuje typologii migracji obszarów miejskich i wiejskich. Autor kończy pracę krótkim omówieniem przyczyn i skutków migracji zachodzących na obszarze woj. zielonogórskiego. Praca zawiera 63 tabele i 53 mapki i ryciny.

88. BOROWSKI STANISŁAW: New Forms and Factors Affecting Rural — Urban Migration in Poland. — Referat na II Świat. Kongres Ludn. w Belgradzie 30 VIII — 10 IX 65.
89. BOROWSKI STANISŁAW: O płodności kobiet, migra-

cjach wewnętrznych i ekonomicznym rozwoju regionów. — Problemy demograficzne Polski Ludowej, Biblioteka Wiadomości Statystycznych T. 4: 1967 GUS, s. 245—252.

Celem badania wpływu migracji ludności na rozwój ekonomiczny regionów — autor oblicza wskaźniki korelacji rzędu zerowego oraz wskaźniki korelacji wielorakiej pomiędzy napływem, obrotem i saldem migracji a kilkoma wybranymi determinantami ruchu migracyjnego. Wskaźniki oblicza w przekroju wojewódzkim, dla lat 1960—1965.

90. BOROWSKI STANISŁAW: Migracje ludności na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945—1966. — Problemy demograficzne Ziemi Zachodnich i Północnych PRL, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, T. 5 Warszawa 1969 GUS s. 96—103.

Przedmiotem rozważań autora jest „zwięzła charakterystyka roli migracji w kształtowaniu się społeczeństwa Ziemi Zachodnich i Północnych, ocena wpływu osobliwej genezy społeczeństwa na migracje wtórne, wyodrębnienie różnic i podobieństw na Ziemiach Zachodnich i Północnych oraz na Ziemiach Dawnych pod względem rodzajów i intensywności oddziaływania determinantów migracji, wreszcie próba określenia wpływu migracji na inne rodzaje ruchu ludności”.

Źr. notki: oprac. autora.

91. BROŻEK ANDRZEJ: Napływ robotników spoza zaboru pruskiego na Górną Śląsk w latach 1870—1914. Katowice 1958 Śląsk. Inst. Wyd., Bibl. Wiedzy o Śląsku, Seria hist. nr 1 ss. 32

Autor omawia napływ ludności polskiej i ukraińskiej z zaboru austriackiego i rosyjskiego na Górną Śląsk, a ściślej do powiatów: bytomskiego, katowickiego, tarnogórskiego, gliwickiego, zabrskiego i części powiatu pszczyńskiego. Do roku 1885 napływ ten był żywiołowy

i nieograniczony, przeważała wśród ludności napływowej ludność z zaboru rosyjskiego. W latach 1855—1890 zamknięto Górny Śląsk dla zakordonowej siły roboczej. Natomiast kontrolowany przepływ siły roboczej odbywał się w latach 1890—1914 z przewagą ludności z Galicji. Osobno omawia autor skutki społeczno-gospodarcze zakordonowej imigracji.

91. BUDZYŃSKI FRANCISZEK: Odływ ludności z przeludnionych rejonów rolniczych Polski południowo-wschodniej. — *Wieś Współcz.*: R. 10: 1966 z. 1 s. 47—59

Artykuł dotyczy kilkudziesięciu powiatów Polski południowo-wschodniej i środkowej (w woj. lubelskim, rzeszowskim, krakowskim, łódzkim, kieleckim i warszawskim). W wybranych powiatach tych województw mimo szybkiego odpływu ludności ze wsi, nadal istnieją symptomy przeludnienia rolniczego. Praca oparta jest na danych z lat 1945—1960, zebranych w kilkuset gospodarstwach badanego obszaru. Autor omawia rozmiary odpływu ludności, strukturę zawodową emigrantów oraz charakteryzuje zbiorowość pozostającą na wsi.

92. BYTNAR-SOBOCZOWA MARIA: Układ przestrzenny ruchów ludnościowych w powiecie opolskim. *Lud. T.* 46: 1960 s. 172—195.

W oparciu o materiały ewidencji ruchu ludności autorka omawia rozmiary, rozmieszczenie ludności repatriowanej i przesiedleńczej oraz jej pochodzenie i strukturę zawodową.

93. CHMIELEWSKI TADEUSZ: Migracje w stosunku do centrum rejonu (Lubelskie). *Miasto T.* 17: 1966 nr 1 s. 4—6.

Autor omawia rozmiary i kierunki migracji do i z miasta Lublina. Analiza materiałów za siedmiolecie (1958—1965) wykazuje wzrost intensywności ruchów wraz z zbliżaniem się do stolicy województwa.

94. CHRAMIEC ANNA: Ruchy migracyjne na terenach Ziemi Zachodnich w latach 1952—1956. W pracy zbior.: *Proble-*

my rozwoju gospodarczego Ziemi Zachodnich w latach 1945—1958. Poznań 1960 s. 155—169.

Studium przepływów i odpływów ludności w sześciu województwach Ziemi Odzyskanych (olsztyńskie, koszalińskie, szczecińskie, wrocławskie i opolskie), dla lat 1952—1956 w oparciu o materiały statystyczne GUS'u publikowane w Biuletynie Statystyki Ludn. Ruchy wędrownicze analizowano w przekroju wojewódzkim w rozbięciu na miasto i wieś.

95. CHUDOBIŃSKA J.: Migracje ludności Zgierza w latach 1953—1956. Łódź 1957, rkp.
96. DANGEL JAN: O ruchach wędrowniczych ludności w małych miastach (na przykładzie miasta Strzegomia) Miasto T. 7: 1956 nr 9 s. 32—34

Artykuł napisany w oparciu o materiały zebrane w trakcie badań przeprowadzonych przez Inst. Bud. Mieszk. nad małymi miastami woj. wrocławskiego i opolskiego. Na przykładzie miasta Strzegomia scharakteryzowano migracje ludności, jakie miały miejsce w r. 1954. Migracje objęły ok. 30% ludności miasta, przy czym saldo odpływu i przepływu było bliskie zera. Większość ludności napływającej pochodziła ze wsi Ziemi Dawnych, podczas gdy większość odpływających kieruje się do miast woj. wrocławskiego.

Źr. notki: Pol. Bibl. Anal. Geogr. R. 3: 1958

97. DOBROWOLSKA DANUTA: Wieś i miasto. Migracje ludności wiejskiej do Krakowa w latach 1880—1939 i społeczne ich funkcje. — Prace i Mater. Etnogr. Wrocław T. 10: 1957 z. 2 s. 207—239.

Artykuł opiera się na materiałach zebranych podczas zespołowych badań terenowych Zakładu Etnografii U.J. w latach 1951—1952. Ukazuje najpierw z jednej strony początki i rozwój gospodarki kapitalistycznej Krakowa, a z drugiej strony strukturę społeczno-zawodową wsi podkrakowskiej. Na tym tle autorka przedstawia typy mi-

gracji, ich przebieg, przyczyny i przestrzenne rozmieszczenie migrantów w Krakowie i jego okolicach.

98. DOBROWOLSKA MARIA: Studia nad migracjami ludności w Polsce południowej w: Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych PAN Oddział w Krakowie styczeń—czerwiec 1964 s. 144—147
99. DOBROWOLSKA MARIA: Funkcje migracji w procesach urbanizacji obszarów przemysłowych (obszar storopolski, siarkowy, naftowy). — Sprawozdanie z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie, styczeń—czerwiec 1969 s. 209—211

Prof. M. Dobrowolska przedstawiła pracę dr Jadwigi Hermy. Celem pracy było:

„Ustalenie prawidłowości w zakresie a) związków i zależności zachodzących między rozwojem potencjału produkcyjnego ludnościowego z jednej strony a procesami migracyjnymi siły roboczej z drugiej i ich rolą w urbanizacji, b) tendencji procesów migracyjnych i urbanizacyjnych, oraz c) przemian strukturalnych pod wpływem migracji w procesach urbanizacji.” op. cit s. 210

100. DOBROWOLSKA MARIA, JADWIGA HERMA: Migrations of manpower in Southern Poland as a factor of changes in regional structures. — *Geogr. Pol.* 14, 1968 s. 321—331.

Przedmiotem pracy jest ustalenie związków pomiędzy różnymi rodzajami migracji (dojazdy do pracy, migracje sezonowe, migracje stałe), a różnymi stadiami uprzemysłowienia, jak również strefami migracji.

Źr. notki: treść art.

101. DOBROWOLSKI KAZIMIERZ: Badanie nad migracjami ludności małopolskiej na Śląsk po drugiej wojnie światowej. — Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych 18—21.XII.56 z. 2 *Problemy demogr. socjol. kult.* s. 37—46.

Celem pracy było uchwycenie typowych faktów i ty-

powych tendencji rozwojowych związanych z dobrowolnymi migracjami na Śląsk ludności małopolskiej, głównie z powiatów: krakowskiego i bystrzyckiego.

Źr. notki: opracowanie autora

102. DREWNIAK BOGUSŁAW: Napływ robotników sezonowych z zaboru pruskiego i austriackiego na Pomorze Zachodnie w latach 1890—1918. — *Przegl. Zach. R.* 13: 1957 nr 5 s. 43—77.
103. DRZEWIECKI N.: Studium ruchów wędrowskich województwa olsztyńskiego 1945—1957. *Zakł. Geogr. Ekon. Uniw. Warsz. Praca magisterska W-wa 1958* ss. 110.
104. FIERLA IRENA: Struktura i zasięg imigracji do ośrodków uprzemysławianych (na przykładzie Puław). — *Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN nr 39 Warszawa 1969* s. 113—149.

W niniejszym opracowaniu... zajęto się... przedstawieniem cech ludności migrującej, kierunków migracji, tendencji występujących w ruchach migracyjnych do mniejszych ośrodków miejskich, w których zlokalizowane zostały wielkie obiekty przemysłowe, oraz poszukiwaniem prawidłowości i specyfiki przejawiającej się w tego typu migracjach, a także ich roli w rozwiązywaniu problemów związanych z wzmożonym zapotrzebowaniem na siłę roboczą w ogóle, a pracowników wykwalifikowanych w szczególności.

Źr. notki: opr. autora

105. FRENKEL IZASŁAW: Wychodźstwo zawodowe z rolnictwa polskiego w latach 1950—1960 i jego struktura demograficzna. — *Stud. Demogr.* 9, 1960 s. 81—103.

Autor zajmuje się wychodźstwem z zawodu rolniczego a więc badaniami swoimi obejmuje emigrantów, którzy zmienili na stałe miejsce zamieszkania, jak i tych, którzy zaczęli trudnić się zawodem pozarolniczym zachowując jednocześnie swoją funkcję rolniczą. Badany okres opuszczenia zawodów rolniczych ograniczony jest datami spi-

sów powszechnych ludności 1950 i 1960 r. Wyszacowana przez autora liczba ludności dorosłej (w oparciu o szereg przesłanek), która w badanym okresie zmieniła miejsce zamieszkania wynosiła 1.460 tys. tj. o 320 tys. osób mniej niż wynosi razem zbiorowość, która zmieniła tylko zawód z rolniczego na nierolniczy. Autor analizuje rozmiary powyższej migracji, jej selektywność oraz aktywność zawodową.

106. GACEK-BORNA MARIA: Ruch wędrowny ludności w północnych województwach Polski w latach powojennej stabilizacji. — Roczn. Ekon. T. 16: 1963/4, Poznań 1964 s. 27—52.

Celem artykułu jest charakterystyka ruchów powojennych ludności już w latach stabilizacji, w północnych województwach Ziemi Odzyskanych (szczecińskie, koszalińskie, gdańskie, olsztyńskie). Autorka opiera się na materiałach ewidencji ruchu ludności dla lat 1952—1960 w tychże województwach oraz na materiałach spisów powszechnych z lat 1950 i 1960. Po krótkiej charakterystyce przedwojennych ruchów migracyjnych omówiono migracje ludności badanych województw w odniesieniu do pozostałych województw Ziemi Zachodnich oraz do Ziemi Dawnych. Analizą objęto również przemieszczenia ludności w granicach poszczególnych województw. Są to głównie wędrowniki ze wsi do miast.

107. GAŚSIOR W.: Studia nad napływem ludności oraz przemianami struktury demograficznej i społeczno-zawodowej Nowej Huty w latach 1950—1960. Sprawozdania Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie, lipiec — grudzień 1964.
108. HALICKA HALINA: Zmiany w zaludnieniu Polski w latach 1931/33—1946. — Czasop. Geogr. T. 17: 1939—1946 z. 3/4 s. 123—133.

Na podstawie porównania danych spisu, odnośnie liczby ludności z r. 1931 dla obszaru przedwojennej Polski

i spisu z r. 1933 dla obszaru Ziemi Odzyskanych, z danymi spisu z r. 1946 — sporządzono mapę zmian w liczbie ludności według powiatów. Z nielicznymi wyjątkami, mapa ukazuje ubytki ludności w badanym okresie na obszarze całej Polski. Autorka analizuje przestrzennie te ubytki omawiając jednocześnie akcję osadniczą na Ziemiach Odzyskanych.

109. HELIŃSKI ZBIGNIEW: Ruchy ludnościowe na Pomorzu Zachodnim w XIX i XX w. SGPiS w Warszawie, Wydział Finansów i Statystyki, rozprawa doktorska broniąca dnia 30 VI 1959, promotor: Prof. dr E. Szturm de Sztrem.
110. HERER WIKTOR: Wpływ migracji z rolnictwa do przemysłu na wzrost dochodu narodowego. — *Ekonomista* T. 59: 1959 z. 3 s. 574—589.

Praca omawia odpływ ludności z rolnictwa wyłącznie z ekonomicznego punktu widzenia.

111. HERMA JADWIGA: Migracje wewnętrzne ludności województwa krakowskiego po II wojnie światowej. — *Stud. Demogr.* T. 2: 1964 z. 5 s. 75—94.

Przedmiotem badań autorki są przemieszczenia ludności województwa krakowskiego w latach 1946—60. Jednakże dla lat 1939—1950 podany jest zwięzły bilans ruchów migracyjnych województwa, uwzględniając również migracje zagraniczne (w podziale na Ziemię Zach., Ziemię Dawne, zagranica).

Rok 1950 uznaje autorka za przełomowy dla ruchów migracyjnych ludności województwa. Wielkie przemieszczenia związane ze zmianami terytorialnymi i pozostałościami działań wojennych zmieniają się w przemieszczenia ludności w kierunku wieś—miasto oraz dużą ruchliwość międzywojewódzką i wewnątrzwojewódzką, spowodowaną głównie różnorodnością procesów industrializacji. Autorka przytacza mapę terenów odpływowych i napływowych woj. krakowskiego w latach 1946—1960, a na podstawie badań terenowych, w 17 wybranych

wsiach województwa, analizuje strukturę ludności odpływowej i kierunków migracji.

112. HERMA JADWIGA: Napływ ludności do miast regionu siarkowego jako współczynnik procesów urbanizacji.

W pracy zbior.: studia nad przemieszczeniem osadniczym i ludnościowym pod wpływem przemysłu siarkowego. Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN 13, 1965 s. 73—83, do użytku służbowego.

113. HERMA JADWIGA: Procesy migracji ludności i ich rola w urbanizacji miast. — I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna w Zakopanem, 7—11.X.1966, Streszczenia referatów Warszawa 1966, Komitet Nauk Demogr. PAN s. 66—68.

Autorka na podstawie bogatego materiału źródłowego dotyczącego migracji do miast woj. krakowskiego i rzeszowskiego (region siarkowy) stara się uchwycić prawidłowości w przebiegu różnicowań ilościowych, jakościowych i przestrzennych w napływie ludności do miast. Badania oparto na materiałach spisów ludnościowych 1946 i 1960, na sprawozdawczości o stanie i ruchach ludności w latach 1957—1965, na bilansach siły roboczej dla lat 1960—1962, oraz na szerokich badaniach terenowych (ankiety personalne w 10 zakładach przemysłowych zachodnio-krakowskiego okręgu przemysłowego, 185 wywiadów z imigrantami do siarkowego kombinatu w Piasecznie).

114. HERMA JADWIGA: Z metodyki badań terenowych ruchów ludności. — W: Wybrane zagadnienia z metodyki ćwiczeń terenowych z geografii ekonomicznej, WSP Kraków, Kraków 1968 s. 61—83.

Autorka dokonuje przeglądu istniejących źródeł dotyczących ruchów ludności oraz metod ich wykorzystywania, wypracowanych w Katedrze Geografii Ekon. WSP w Krakowie w toku ćwiczeń terenowych, dotyczących kompleksowej analizy ośrodka wraz z zapleczem.

115. HERMA JADWIGA: Migracje zarobkowe ze wsi do miast w woj. krakowskim. — Prace Geogr. WSP Kraków, Roczn. Nauk.-Dydakt. z. 30, Kraków 1968 s. 117—122.

Tematem pracy są migracje siły roboczej ze wsi do miast w woj. krakowskim, związane ze stałą zmianą miejsca zamieszkania. Autorka opiera się na istniejących źródłach statystycznych oraz na materiałach własnych. Rozróżnia trzy strefy na obszarze woj., w których odmiennemu stopniu rozwoju gospodarczego towarzyszą różne rodzaje migracji. Charakteryzuje rozmiary ruchów ludności i podstawowe cechy migrantów — wykazując istniejące na obszarze woj. zróżnicowania.

- 115a. JACIMIRSKI JERZY: Ruch wędrowniczy ludności województwa katowickiego w okresie XX-lecia PRL, s. 62—74. W pracy zbiorowej: Przemiany przestrzenne, ludnościowe i społeczne w woj. katowickim w okresie XX-lecia PRL. Biul. Śląsk. Inst. Nauk. nr 43, Katowice 1964 ss. 111.

116. KLICH ALFRED: Ruchy migracyjne i zmiany w składzie zawodowym ludności legnicko-głogowskiego okręgu miedziowego w pierwszych latach budowy kombinatu. — Studia Śląskie T. 16: 1969 s. 117—153.

Praca dotyczy głównie okresu 1960—1965, oparta jest na materiałach statystycznych ze spisów powszechnych oraz terenowych opracowaniach roboczych. Dokonano szczegółowej charakterystyki migracji ludności dla miast i powiatów badanego obszaru, przeanalizowano wpływ migracji na zmiany w strukturze płci i wieku ludności legnicko-głogowskiego obszaru miedziowego.

117. KNOBELSDORF WŁODZIMIERZ: Migracje a urbanizacja. — Górnośl. Studia Socjol. T. 7: 1969 s. 51—65.

Ogólne rozważania na temat związków pomiędzy migracją a urbanizacją.

118. KOSIŃSKI LESZEK: Procesy ludnościowe na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945—1960. Prace Geogr. IG PAN nr 40, Warszawa 1963 PWN ss. 127.

Pierwsza praca porządkująca i syntetyzująca zagadnienia ludnościowe Ziemi Zachodnich. Opierając się na pierwotnych źródłach statystycznych oraz na wynikach dotychczasowych dociekań innych autorów — autor omówił w 6 rozdziałach podstawowe procesy zachodzące na obszarze Ziemi Zachodnich w latach 1939—1960. Na początku pracy (rozd. II i III) autor omawia sytuację ludnościową Ziemi Odzyskanych przed 1939 r. oraz wysiedlenie ludności niemieckiej. W najbardziej rozbudowanych rozdziałach (IV s. 42—65, V, s. 66—89) omówiono zasiedlenie obszaru Ziemi Odzyskanych w latach 1945—1950, oraz rozwój ludności w latach 1950—1960. Proces migracji różnych grup osadników (wg miejsca ich pochodzenia) cechował się zdecydowaną przewagą przesiedleńców z Ziemi Dawnych, przede wszystkim z woj. warszawskiego, poznańskiego i kieleckiego. Lata 1950—1960 mimo ukończenia wielkich wędrowek cechują się dużą ruchliwością ludności na tym obszarze. Autor analizuje między innymi wędrowki wewnętrzne międzywojewódzkie w latach 1952—1957 (w oparciu o przemeldowania) w Polsce ukazując udział w nich województw zachodnich.

119. KOSIŃSKI LESZEK: Typy zmian ludności w Polsce w latach 1951—1960. — *Przeł. Geogr.* T. 36: 1964 z. 4 s. 661—677.

W oparciu o metodę analizy rozwoju ludności J. W. Webba (*Economic Geogr.*, 39, 1963, s. 130—148), zmodyfikowaną w trakcie niniejszego opracowania, dokonano typologii rozwoju ludności w Polsce w latach 1950—1960 wg. powiatów. Przeprowadzono klasyfikacje powiatów do odpowiednich typów, biorąc za kryterium proporcję dwu podstawowych czynników rozwoju ludności: przyrostu naturalnego i wędrowkowego. Uzyskany obraz zarówno w zestawieniu tabelarycznym jak i na mapach i wykresie ukazał rozmieszczenie zmian ludnościowych, ich rozmiary i strukturę na obszarze Polski w badanym okresie.

120. KOSIŃSKI LESZEK: Przestrzenne zróżnicowanie współczynników migracji i przyrostu naturalnego w Polsce w latach 1950—1960. *Wiad. Statyst. R.* 4: 1964 z. 6 s. 3—7.

Przedstawiono wyniki powyżej omówionego opracowania (119) kładąc nacisk na zróżnicowanie procesów migracji w Polsce w latach 1950—60.

121. KOSIŃSKI LESZEK: Ruchliwość ludności na Ziemiach Zachodnich i Północnych i jej wpływ na zmiany strukturalne. VII Sesja Rady Naukowej TRZZ, Legnica — maj 1962. Poznań 1964 Wyd. Rada Nauk. TRZZ s. 137—167, powiel.

W oparciu o publikowane źródła i rękopiśmienne materiały GUS-u przeprowadzono zwięzłą analizę ruchów migracyjnych Ziemi Odzyskanych kładąc nacisk na lata 1951—1960. Po krótkiej charakterystyce rozwoju zaludnienia w latach 1945—1960, omówiono rolę pierwszego okresu (1945—48) to jest akcji osiedleńczej, na układ stosunków ludnościowych Ziemi Odzyskanych a następnie rolę migracji wewnętrznych i zewnętrznych w latach 1951—1960 w osadnictwie tych obszarów.

122. KOSIŃSKI LESZEK: Problemy migracji oraz urbanizacji w referatach zgłoszonych na I Ogólnopolską Konferencję Demograficzną w Zakopanem. Maszynopis. Instytut Geografii PAN. Przegląd i krytyczna ocena problematyki zawartej w siedmiu referatach o tematyce migracji i urbanizacji przesłanych na I Ogólnopolską Konferencję Demograficzną w Zakopanem.
123. KOSIŃSKI LESZEK: Migracje ludności w Polsce w latach 1950—1960. I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna 7—11.X.1966, Streszczenia referatów. Komitet Nauk Demogr. PAN Warszawa 1966 s. 62—64.

W referacie wykorzystano materiały spisu ludności z r. 1960 opracowane przez Departament Spisu GUS dotyczące zmian miejsc zamieszkania w latach 1950—1960. Po krótkiej charakterystyce ruchów zewnętrznych autor

przeprowadza analizę migracji wewnętrznych międzywojewódzkich oraz rolę poszczególnych grup ludności według pochodzenia terytorialnego w układzie przestrzennym.

124. KOSIŃSKI LESZEK: Population migration in Poland, 1939—1960. — Proceedings of the First Scandinavian-Polish Regional Science Seminar, Comitte for Space Economy and Regional Planning of the Polish Academy of Sciences Studies, Vol. 17, Warszawa 1967, s. 33—49.

Praca o charakterze syntetycznym. W oparciu o publikowane materiały GUS'u i materiały spisów ludności w latach 1950 i 1960 omówiono migracje na obszarze Polski w latach 1939—1950 i 1950—1960. Przedstawiono również typologię rozwoju ludności wg powiatów (patrz poz. 119) dla lat 1950—1960.

125. KOSIŃSKI LESZEK: Migracje ludności Polski w latach 1950—1960. Prace Geogr. IG PAN nr 72, W-wa 1968 PWN ss. 107.

W oparciu o materiały spisowe jak i bieżącą rejestrację ludności scharakteryzowano: rolę migracji we wzroście zaludnienia, przebieg i nasilenie migracji, kierunki przepływów międzywojewódzkich, oraz pochodzenie terytorialne ludności. W poszczególnych powiatach odrębnie scharakteryzowano migracje zagraniczne. Praca ilustrowana 41 rycinami, 13 tabelami i aneksem tabelarycznym.

126. KOSIŃSKI LESZEK: Wędrowki ludności w Polsce. Geografia w Szkole, T. 19: 1966 z. 2, s. 53—62.
127. KOSIŃSKI LESZEK: Wewnętrzne migracje ludności w Polsce w latach 1961—1965.

Referat wygłoszony na II Anglo-Polskim Semin. Geogr w Baranowie Sandomierskim w 1967 r., maszynopis ss. 13 (w druku). Kontynuacja typologii rozwoju ludności wg powiatów (patrz poz. 119). Porównanie z czynnikami klasyfikacji za lata 1951—1960 wskazuje na wzrost procesu koncentracji ludności oraz większą rolę migracji

niż przyrostu naturalnego w latach 1961—1965. Przebadano również rolę inwestycji i uprzemysłowienia w rozwoju ludności.

128. KOSIŃSKI LESZEK: Wędrowki wewnętrzne ludności w Polsce w latach 1945—1965. Problemy demograficzne Polski Ludowej, T. 4, Biblioteka Wiadomości Statystycznych T. 4: 1967 Warszawa 1967 GUS s. 111—128.

W oparciu o publikowane dane GUS'u i niepublikowane materiały spisów powszechnych odnośnie wędrowek wewnętrznych autor dokonuje przeglądu rozmiarów i kierunków przemieszczeń ludności w powojennej Polsce. Do analizy udziału poszczególnych województw w wędrowkach ludności posłużono się wskaźnikami rozproszenia i zasiedziałości. Ze względu na ograniczenia spowodowane różnorodnością danych przyjęto chronologiczny układ pracy tj. dla lat 1945—1950, 1951—1960 i 1961—1965.

129. KOSIŃSKI LESZEK, WERWICKI ANDRZEJ: Migracje ludności na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1951—1957. Zeszyty Rady Naukowej TRZZ, Seria A 1961 nr 7 s. 53 + 10 tablic i 36 map.

Pracę oparto na materiałach GUS'u oraz na ankietach zebranych od władz wojewódzkich. Opracowanie ma charakter ogólny, a jego rezultatem jest uzyskanie ogólnego obrazu wędrowek na badanym obszarze, ich nasilenia i zróżnicowania przestrzennego.

Źr. notki: opr. autorów

130. KOWALSKI S.: Typy migracji. — Wiedza i Życie z. 4/5: 1946 oraz z. 6.

Autor definiuje pojęcie migracji. Określa również różne typy ruchów ludnościowych w Polsce od emigracji i przymusowych przesiedleń wojennych poprzez wędrowki ludności ze wsi do miast do wielkiej migracji ludności na Ziemię Zachodnie. Omówiono również postawy społeczne poszczególnych grup osadników w początkowej fazie osiedlania Ziemi Zachodnich.

131. KRASZEWSKI ZDZISŁAW: Z badań wybranych procesów migracyjnych w Płocku (komunikat). — Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN Nr 6 Warszawa 1963. s. 181—209. Do użytku służb.

Omówienie badań ankietowych przeprowadzonych z 205 pracownikami Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych oraz Petrobudowy. Ankiety miały na celu uzyskanie danych o rezerwach siły roboczej i poznanie stabilności imigrantów oraz przyczyn imigracji do Płocka.

132. KWIECIEŃ WŁADYSŁAW: Strukturotwórczy wpływ migracji na układ stosunków demograficznych terenów uprzemysławianych (na przykładzie Nowej Huty). — *Annales UMCS, Sectio H Oeconomia* T. 7: 1969 s. 147—184.

Migracje korzystnie kształtują struktury demograficzne; po najsilniejszej fali migracji, w miarę osłabiania się tempa procesów migracyjnych decydującą rolę w kształtowaniu struktury ludności przejmuje dziedzina biologiczna.

133. LATUCH MIKOŁAJ: Rola migracji w rozwoju ludnościowym pięciu miast wydzielonych w okresie lat 1950—1960. — *Biul. IGS R.* 10: 1967 z. 3—4 s. 11—34.

Celem pracy autora jest ukazanie udziału migracji w ogólnym wzroście miast dużych oraz analiza wpływu odmiennej struktury demograficznej ludności napływowej na modyfikację struktury demograficznej ludności badanych miast. Autor opiera się na materiałach spisów ludnościowych z lat 1950 i 1960.

134. LATUCH MIKOŁAJ: Migracje i płodność jako przedmiot badania spisowego. — *Problemy demograficzne Polski Ludowej. Biblioteka Wiadomości Statystycznych* T. 4: Warszawa 1967 GUS s. 258—264.

Wskazano na niedostateczną wiarygodność danych dotyczących ruchu wędrownego, pochodzących z staty-

styk biur ewidencji ludności. Autor postuluje położenie nacisku na umieszczenie zagadnienia przemieszczeń ludności w spisie ludnościowym na rok 1970. Koniecznym jest uchwycenie struktury demograficznej migrantów, ponieważ ma ona zasadniczy wpływ na kształtowanie się procesów ludnościowych w kraju. Autor argumentuje również właściwość dwuwariantowego ujęcia urodzonych w okresie międzypisowym (wliczenie do i wyłączenie z populacji — migrantów).

135. LATUCH MIKOŁAJ: Wpływ migracji wewnętrznych na proces reprodukcji ludności miast w Polsce (1950—1960). — Biul. IGS R. 12: 1969 nr 1 s. 7—21.

Autor wskazuje na rolę migracji kobiet ze wsi i małych miast do miast dużych, na kształtowanie się przyrostu naturalnego w miastach o większej liczbie ludności. W roku 1960 kobiety, które imigrowały w l. 1950—1960 do miast dużych, stanowiły prawie $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby kobiet w wieku rozrodczym.

136. LATUCH MIKOŁAJ: W: Problemy demograficzne Kielecczyny, cz. II — Dyskusja s. 118—129. — Biblioteka Wiadomości Statystycznych. T. 8: 1969 ss. 155.

Autor zwraca uwagę na wpływ migracji na kształtowanie się struktury wieku i płci ludności województwa kieleckiego.

137. LATUCH MIKOŁAJ: Rola migracji we wzroście ludnościowym Warszawy. — Biul. IGS R. 13: 1970 nr 1 s. 15—41.

Artykuł oparto na bieżącej sprawozdawczości ewidencji ludności Warszawy oraz na materiałach Instytutu Gospodarstwa Społecznego i Miejskiego Urzędu Statystycznego. Omówiono:

- składniki przyrostu rzeczywistego ludności Warszawy w latach 1951—1968,
- rozmiary migracji w latach 1964—1968,
- zasięgi terytorialne napływu w latach 1962—1968,
- przyczyny imigracji,

oraz strukturę wieku, płci, zawodową i wykształcenie migrantów.

138. LATUCH MIKOŁAJ: Migracje wewnętrzne w Polsce na tle industrializacji (1950—1960). Warszawa 1970. PWE ss. 243.

Podstawowa praca dotycząca migracji ludności jako nieodłącznego zjawiska w procesie uprzemysławiania kraju. Praca składa się z pięciu rozdziałów, zakończona obszerną bibliografią. W rozdziale I omówiono wnikliwie i oceniono materiał statystyczny odnośnie migracji wewnętrznych oraz dokonano przeglądu podstawowych pojęć z zakresu migracji. W rozdziale II przedstawiono charakter przemian gospodarczych w Polsce dokonujących się w latach 1950—1960 i roli czynnika ludzkiego w tych procesach. W rozdziale III wykazano wpływ zmian administracyjnych i urodzeń na ocenę rozmiarów i kierunków migracji oraz omówiono związki pomiędzy procesami urbanizacyjnymi a industrializacją. Rozdział IV poświęcono omówieniu przemieszczeń ludności w ujęciu ilościowym w oparciu o dane spisu z roku 1960, a w rozdziale V przedstawiono strukturę demograficzną ludności migrującej w Polsce. Szczególnie cenny jest właśnie rozdział V, ponieważ po raz pierwszy szeroko omawia cechy migrantów w skali ogólnopolskiej w oparciu o pełnowartościowy materiał statystyczny.

139. LEONHARD-MIGACZOWA HELENA: Mikromigracje. Związki województwa wrocławskiego z innymi częściami Polski. — *Czasop. Geogr.* T. 33: 1962 z. 1 s. 137—140.
140. MAKARCZYK WACŁAW: Badania sondażowe nad tendencjami migracyjnymi ludności wiejskiej. — *Więś Współcz.* R. 5: 1961 nr 10 s. 147—148.

Celem ustalenia hipotezy przyszłych kierunków i motywów migracji ze wsi — Ośrodek Badania Opinii Publicznej przeprowadza badania ankietowe w skali ogólnopolskiej, na wsi i w małych miastach. Przeprowadzone

już badania wstępne tzw. „pilotaż” — wskazały na nowe tendencje w kierunkach potencjalnej migracji. „Potencjalni emigranci” ze wsi wymieniają często jako miejsce swych przyszłych przenosin wieś podmiejską lub przedmieście dużego miasta.

141. MAKARCZYK WACŁAW: Czynniki stabilizacji w zawodzie rolnika i motywy migracji do miast. Wrocław, Warszawa, Kraków 1964 Ossolineum 1964 ss. 202.

Praca oparta jest na materiale uzyskanym drogą wywiadów z ludnością stanowiącą reprezentatywną próbę ogółu ludności rolniczej w Polsce. Wywiady przeprowadzono w dwóch etapach w ramach badań Ośrodka Badań Opinii Publicznej przy Polskim Radiu. Celem pracy było potwierdzenie założonej przez autora hipotezy, że skłonności do ucieczki z zawodu rolniczego maleją wraz ze wzrostem statusu ekonomicznego i pozycji społecznej rolnictwa. Praca składa się z trzech rozdziałów poprzedzonych wstępem. Rozdz. I Czynniki stabilizacji, Rozdz. II Tendencje migracji i Rozdz. III Specyficzne zagadnienia ruchliwości społecznej młodzieży.

142. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Współczesne migracje ludności w podkarpackich powiatach województwa rzeszowskiego. Dok. Geogr. z. 5 Mater. do geogr. zaludn. Polski i Czechosłowacji. Warszawa 1961 s. 1—27.
143. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Współczesne migracje ludności w południowej części pogranicza polsko-radzieckiego i ich wpływ na rozmieszczenie sił wytwórczych tego obszaru. Kraków 1963 Rotaprint WSP ss. 234.
144. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Problemy ponownego zasiedlenia południowo-wschodniego pogranicza Polski. — Stud. Demogr. T. 2: 1964 z. 5 s. 95—104.

Na terenach południowo-wschodniego pogranicza Polski tj. na obszarze Bieszczad i w rejonie górskim Beskidu Niskiego zachodziły po roku 1944 szczególnie drastyczne zmiany w liczbie ludności. Lata 1945—1946 były okresem

repatriacji ludności ukraińskiej do ZSRR, a w roku 1947 resztę ludności przeniesiono na Ziemię Zachodnie. Już w okresie 1947—1948 wszczęto próby ponownego zasiedlenia opuszczonych i zdewastowanych obszarów. Realne postulaty akcji osiedleńczej przyniósł dopiero koniec lat 50-tych poprzez zagospodarowanie Bieszczad. Obszar południowo-wschodniego pogranicza Polski ma nadal niewykorzystane możliwości gospodarcze i wymaga poprawienia stosunków ludnościowych.

Omówiono również zmiany ludnościowe po stronie radzieckiej, w obwodzie lwowskim.

145. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Tendencje migracji ludności w podkarpackiej części woj. rzeszowskiego w ostatnim dwudziestolecu. — I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna w Zakopanem 5—11.X.1966 Warszawa 1966 Komitet Nauk Demogr. PAN, s. 108—110.
 146. MIGRACJE i dojazdy ludności. Mater. z Konf. Nauk. odbytej w Łodzi w dniach 23—24 I 1965. Red. nauk., Ludwik Straszewicz. Łódź 1962 Uniw. Łódzki IG, Kat. Geogr. Ekon., ss. 92.
 147. MARYNIUK BRONISŁAW: Czynniki wpływające na wędrówki ludności do miast i osiedli województwa opolskiego w latach 1950—1964. — Mat. i Studia Opol. R. 9: 1966 z. 15 s. 100—117.
 148. MARYNIUK BRONISŁAW: Migracje jako składnik przemian ludnościowych w powiecie kwidzyńskim w latach 1963—1967. — Zeszyty Geogr. WSP w Gdańsku R. 11: 1969 s. 119—153.
- Udział migracji w przyroście rzeczywistym ludności powiatu kwidzyńskiego w latach 1963—1967, typy ruchu ludności powiatu.
149. MIERZEJEWSKI SŁAWOMIR: Migracje wewnętrzne ludności w latach 1960—1967. — Wieś Współcz. R. 13: 1969 nr 10 s. 108—112.

Omówienie publikacji Głównego Urzędu Statystycz-

nego: „Ruch wędrowniczy w Polsce w latach 1960—1967”
— patrz poz. 14.

150. MIROWSKI WŁODZIMIERZ: Migracje do Warszawy. Rola napływu ludności w procesach rozwoju ośrodka wielkomiejskiego; aktualny skład i czynniki selekcji migrantów. — Wrocław—Warszawa—Kraków 1968 Zakł. Nar. im. Ossolińskich, Wyd. PAN ss. 161.

Praca składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawiono przebieg migracji do Warszawy od końca XVIII wieku aż po czasy współczesne. Druga część pracy zajmuje się m. in. badaniami wpływu migrantów na kształtowanie się struktury demograficznej ludności Warszawy, motywami migracji i mechanizmem przechodzenia migrantów do Warszawy. Materiałem źródłowym były wnioski (1971 wniosków — tj. 20% próba) o zameldowanie oraz wywiady z wnioskodawcami. Materiały dotyczyły jednego roku — (1960).

151. MIROWSKI WŁODZIMIERZ: Rola związków rodzinnych w procesach migracji do Warszawy. — Probl. Rodziny 1967 nr 4 s. 1—4.

152. MIROWSKI WŁODZIMIERZ, RYMKIEWICZ MIECZY-SŁAW, ZAJĄC JADWIGA: Struktura ruchu migracyjnego w Warszawie. Warszawa 1963 ss. 91, powiel. Prace i Mater. TERN przy Prez. Stoł. Rady Nar.

Omówiono, w oparciu o publikowane materiały GUS'u oraz biur ewidencji ludności — przebieg migracji ludności do Warszawy w latach 1945—1951 oraz 1952—1961. Zanalizowano strukturę ruchu wędrowniczego w r. 1961. Autorzy formułują szereg wniosków odnośnie roli ruchu migracyjnego dla życia społeczno-gospodarczego Warszawy.

153. MIROWSKI WŁODZIMIERZ: Problem ludności Warszawy. — Miasto R. 16: 1965 z. 10—11 s. 24—28.

Analiza ruchów migracyjnych w latach powojennych.

154. MIROWSKI WŁODZIMIERZ: Problem selekcji ludności

w wędrówkach wewnętrznych na przykładzie migracji do Warszawy. — *Gómośl. Studia Socjol.* T. 7: 1969 s. 227—231.

Cechy ludności przybywającej do Warszawy w 1961 roku (płeć, wiek, stan cywilny, cechy społeczno-zawodowe, wielkość rodziny, pochodzenie terytorialne).

155. MORTIMER-SZYMCZAK HALINA: Zarys migracji ludności do miasta Łodzi w latach 1961—1965. — *Problemy Ekon.* R. 5: 1966 nr 3/4 s. 49—63.

Omówienie rozmiarów migracji stałej na tle dojazdów do pracy, ogólna analiza (w przekroju wojewódzkim) rozmiarów i kierunków migracji oraz cech migrantów (struktura wieku, płci i struktura zawodowa) w latach 1961—1965.

156. MORTIMER-SZYMCZAK HALINA: Analiza bilansu siły roboczej miasta Łodzi w latach 1961—1965 s. 9—25 W pracy zbiorowej: *Problemy demografii i zatrudnienia na terenie miasta Łodzi.* Łódź 1967 Łódzkie Towarzystwo Naukowe, *Prace Wydz. II Nauk Hist. i Społ.* nr 68 ss. 168.
157. MORTIMER-SZYMCZAK HALINA: Zarys perspektyw migracji ludności do miasta Łodzi w latach 1966—1980. — *Zesz. Nauk. Uniw. Łódz. Ser. 3,* 1966 z. 15 s. 5—19.

Autorka weryfikuje prognozę kształtowania się salda migracji do Łodzi w latach 1966—1970 oraz 1970—1980, przyjętą w założeniach planu perspektywicznego. Dokonuje weryfikacji rozważając szereg czynników mających wpływ na ruch wędrówkowy ludności.

158. MUSZALSKI CZESŁAW: Procesy migracyjne na ziemiach polskich. *Wiś Współcz.* R. 5: 1961 nr 7 s. 58—71.

Autor podejmuje próbę scharakteryzowania przyczyn, rozmiarów i kierunków migracji ludności w Polsce Ludowej (lata 1944—1959). Odrębnie omawiane są zagadnienia migracji wewnętrznych i zewnętrznych.

Źródło notki: opr. autora.

159. ODZIERZYŃSKA ANNA: Osadnicy bieszczadcy w świe-

tle badań ankietowych. — Problemy Ekon. R. 9: 1970 nr 1 s. 12—40.

160. OLSZEWSKA-KRUKOWA ANNA: Procesy migracji a społeczność lokalna. — Wieś Współcz. R. 9: 1965 z. 11 s. 62—73.

Migrację ze wsi do miast na przykładzie wsi Dobrzeń Wlk. pow. Opole przeszedzono w oparciu o materiały biura ewidencji ludności, Urzędu Stanu Cywilnego, WRN — Opole oraz w oparciu o spis ludności 1960 r. jak i obserwacje własne. Autorka omawia rozmiary migracji stałych i zarobkowych, ukazuje podział na migracje do miast i do innych wsi. Omówiono również kierunki migracji i kontakty emigrantów z pozostałą ludnością na wsi.

161. PIASECKI EDMUND: Udział imigrantów ze wsi w układzie stratyfikacyjnym społeczeństwa wrocławskiego. Prace i Mater. Etnogr. T. 23: 1963 s. 389—399.

Głównym celem artykułu jest ukazanie integracji w społeczeństwie miejskim ludności urodzonej na wsi. Autor wykorzystuje dane o nowożeńcach, którzy zawarli związek małżeński we Wrocławiu i byli w tym czasie mieszkańcami Wrocławia w latach 1946—1955. Do analizy użyto testu („*chi kwadrat*”), na podstawie którego ocenia się prawdopodobieństwo przypadku w rozkładzie asocjacji analizowanych cech.

Jako cechy brał autor pod uwagę płeć, miejsce urodzenia (miasto-wieś), zawód i wykształcenie. Analiza zebranych materiałów wskazuje na zdecydowaną tendencję do zacierania się różnic, przy czym mężczyźni ze wsi najchętniej widzą alternatywę: wyższe studia lub dającą dobre zarobki i wymagającą kwalifikacji pracę zawodową.

162. PIASECKI EDMUND: Mieszkańcy Wrocławia z r. 1959 w świetle statystyki ich miejsc urodzenia i pochodzenia społecznego. — Czasop. Geogr. T. 33: 1962 z. 2 s. 215—233.

Materiałem źródłowym pracy były dane dotyczące pochodzenia ludności Wrocławia w latach 1947—48 i w r.

1950 oraz dane Urzędu Stanu Cywilnego odnośnie pochodzenia nowożeńców w r. 1959. Na ich podstawie przeprowadzono studium pochodzenia imigrantów do m. Wrocławia w tym okresie, w rozbiciu na przybyszów z miast i ze wsi. Dodatkowo rozpatrywano pochodzenie społeczne nowożeńców. Charakterystyczną cechą jest duży udział ludności wsi zarówno w fazie zasiedlania jak i rozwoju Wrocławia.

163. PILECKI R.: O planowaniu ruchów migracyjnych na tle planowania przestrzennego w skali krajowej. — Rada Narodowa 1945 nr 21 s. 3—5.
164. POHOSKI MICHAŁ: Analiza przemieszczeń ludności województwa krakowskiego w latach 1939—1950. — Przegl. Statyst. R. 5: 1958 nr 2 s. 243—260.

Materiałem źródłowym pracy są dane spisu ludności 1950 (odnośnie struktury płci i wieku, źródłach utrzymania, struktury społeczno-zawodowej ludności oraz miejsca zamieszkania w roku 1939). Przeprowadzono analizę emigracji i imigracji do województwa krakowskiego w badanym okresie. Autor zaznacza, że posiadane materiały dotyczą jedynie ruchów ludnościowych osób znajdujących się w kraju w momencie spisu a więc nie obejmują całości ruchów na terenie woj. krakowskiego w okresie 1939—1950.

165. POHOSKI MICHAŁ: Z badań nad migracją ze wsi do miasta. *Wiś Współcz. R.* 3: 1959 nr 10 s. 82—94.

W oparciu o badania ankietowe w wybranych wsiach województw poznańskiego i bydgoskiego w miesiącach czerwcu i lipcu 1957 r. badano problem selekcyjności migracji. Za kryterium selekcyjności wzięto różnice w poziomie wykształcenia emigrantów ze wsi a pozostałymi jej mieszkańcami, w korelacji z szeregiem innych cech (wiek, płeć, rodzaj wykształcenia, kierunek migracji, charakter zatrudnienia).

166. POHOSKI MICHAŁ: Wychodźstwo do miasta a obszar

gospodarstwa i rozmiary rodziny. — *Wiś Współcz.* R. 4: 1960 9 s. 75—90.

Zależność wychodźstwa od obszaru gospodarstwa. Wychodźstwo do miasta a zarobkowanie poza gospodarstwem. Wychodźstwo do miasta a liczba osób w rodzinie. Rola wychodźstwa do miasta w zmniejszaniu przeludnienia gospodarstw rolnych.

Źr. notki: opr. autora

167. POHOSKI MICHAŁ: Selekcyjność migracji ze wsi do miasta z punktu widzenia społeczno-zawodowego. — *Przegl. Statyst.* R. 7: 1960 z. 1 s. 21—40.

Artykuł omawia wycinek Badań Zakładu Struktury Społecznej Wsi Instytutu Ekonomiki Rolnej nad problemem migracji ze wsi do miast. Powyższe studium oparto na badaniach ankietowych w 13 wsiach województw poznańskiego i bydgoskiego (ok. 6 tys. osób), przeprowadzonych w 1957 r. (za lata 1945—1957). Posłużono się również jednorazowymi badaniami GUS-u odnośnie struktury społeczno-zawodowej ludności w obu województwach w 1957 r. Na podstawie wskaźnika selekcyjności migracji Bogue'a i Hagood'a autor analizuje różnice, jakie zaszły w strukturze społeczno-zawodowej w trzech grupach zawodowo-czynnych w populacjach: 1) wychodźców, 2) ludności miejskiej, 3) mieszkających na wsi a pracujących w mieście.

168. POHOSKI MICHAŁ: Migracje ze wsi do miast w latach 1945—1957 oparte na wynikach ankiety IER. Warszawa 1963 PWE ss. 239.

Praca syntetyzująca problem migracji ze wsi do miast w powojennej Polsce. Wykorzystuje zarówno własne materiały źródłowe, jak i liczną międzynarodową literaturę przedmiotu. W rozdziałach I—V omówiono: Zagadnienia metodologiczne. Rozmiary i kierunki migracji do miast. Wpływ niektórych czynników demograficznych i gospodarczych na rozmiary wychodźstwa do miast. Wykształ-

cenie wychodźców do miast. Rozdział VI pt. Społeczno-zawodowa ruchliwość synów chłopskich, stanowi analizę „międzypokoleniowej ruchliwości synów chłopskich rozumianą jako przejście z kategorii pracowników w rolnictwie (ojcowie) do pracy poza rolnictwem (synowie)”. Tego typu unikalna w literaturze polskiej analiza była możliwa dzięki informacjom zawartym w ankiecie Instytutu Ekonomiki Rolnej.

169. PREISS ANNA: Komunikat o badaniach migracji w województwie koszalińskim. *Wiś Współcz. R.* 2: 1958 z. 9 s. 139—144.

Instytut Gospodarstwa Społecznego przeprowadził w powiatach białogardzkim i świdwińskim woj. koszalińskiego badania nad napływem i odpływem ludności w podziale na miasto i wieś w latach 1953—1957. Jedynie w roku 1953 saldo ruchów migracyjnych jest dodatnie. W badanym okresie wzrasta emigracja ze wsi, co w przypadku woj. koszalińskiego (mała stabilizacja pracowników rolnictwa) jest zjawiskiem niekorzystnym.

170. RETKIEWICZ HENRYK: Uwagi na temat ruchów migracyjnych w obszarze Łodzi. — *Miasto R.* 17: 1966 nr 1 s. 23—24.
171. RICHTER K.: Odpływ siły roboczej ze wsi. — *Roczniki Socjol. Wsi. Studia i Mat. T.* 3: 1964 s. 11—21.
172. RYBICKI PAWEŁ: O podstawach migracji na Ziemię Odzyskane. — *Śląsk* nr 8/10, Wrocław 1948.

Autor na podstawie źródeł niemieckich wskazuje na stały odpływ ludności niemieckiej z obecnych Ziemi Zachodnich już od XIX w. włącznie. Jednocześnie istniało silne ciśnienie demograficzne ze strony ludności polskiej. Stałe ścieranie się tych dwóch grup etnicznych były między innymi przyczynami słabej gęstości zaludnienia tych obszarów przed 1939 r. Autor wskazuje na odwrócenie się sytuacji demograficznej Ziemi Odzyskanych po przyłączeniu ich do Polski, stały się one miejscem migracji nadwyżek siły roboczej z ziem dawnych Polski.

173. RZĄDKOWSKI WITOLD: Analiza ruchów migracyjnych m. Łodzi. Łódź. Czas. Gosp. 1960 nr 5 s. 97—107.
174. SKOWRON WŁADYSŁAW: Powojenne ruchy imigracyjne ludności polskiej I Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, z. 3, Kraków 1945 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych s. 1—10.

Autor dokonuje trzech klasyfikacji powojennych ruchów migracyjnych w Polsce: ruchy repatriacyjne strukturalne, ruchy reemigracyjne i ruchy imigracyjne.

175. SOKOŁOWSKI KAZIMIERZ: Odływ ludności ze wsi. Warszawa 1961 PWE ss. 180.

Punktem odniesienia obszernej analizy autora jest odływ ludności ze wsi i jego przejawy (migracje zewnętrzne, wewnętrzne), migracje całkowite i zmiana zawodu bez zmiany miejsca zamieszkania. Praca omawia odływ ludności ze wsi w Polsce na tle przebiegu tego procesu w innych krajach świata. Omówiono terminologię badanego problemu, przebieg procesów odpływu ludności ze wsi i z rolnictwa, poglądy na owe problemy na tle perspektyw rozwoju wsi i rolnictwa. Praca oparta w dużym stopniu na statystyce i literaturze międzynarodowej.

176. SOKOŁOWSKI KAZIMIERZ: O niektórych skutkach odpływu ludności z rolnictwa. — Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN Nr 6, Warszawa 1963 s. 51—75. Do użytku służbowego.

Punkt ciężkości pracy leży w omówieniu ujemnych dla rolnictwa konsekwencji nieregulowanego odpływu z rolnictwa.

Źr. notki: opr. autora.

177. SOKOŁOWSKI KAZIMIERZ: Czynniki wzrostu ludności polskich Ziem Zachodnich i Północnych oraz jej skład według pochodzenia. Studia i Rozprawy ZAP 1959 z. 5 s. 35—49.

Omówiono wysiedlenie ludności niemieckiej, rozwój

ludności Ziem Zachodnich oraz migracje międzywojewódzkie po roku 1950.

178. STPICZYŃSKI TADEUSZ: Ruch wędrownkowy ludności w Polsce w okresie powojennym. I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna w Zakopanem 7—11 X 1966, Streszczenia referatów, Komitet Nauk Demogr. PAN W-wa 1966 s. 64—66.

Autor dał dokładną charakterystykę i ocenę źródeł statystycznych, z których korzystał. Dla okresu powojennego, wyróżnił dwa etapy przemieszczenia się ludności — napływ do województw Ziem Zachodnich oraz przepływ ze wsi do miast. W latach 1950—1965 daje się zauważyć spadek ogólnej ruchliwości migracji. Autor omówił strukturę wieku i płci migrantów w latach 1952—1953 oraz 1963—1964.

179. STPICZYŃSKI TADEUSZ: Wewnętrzny ruch wędrownkowy w Polsce w latach 1960—1965. — Wiad. Statyst. R. 6: 1966 z. 6 s. 34—37.
180. STPICZYŃSKI TADEUSZ: Wewnętrzne migracje ludności na terenie województwa kieleckiego. W: „Problemy demograficzne Kielecczyzny. Biblioteka Wiadomości Statystycznych. T. 8: 1969 s. 85—103.

Charakterystyka rozmiarów i kierunków migracji wewnętrznych ludności województwa kieleckiego do roku 1967.

181. STRASZEWICZ LUDWIK: Wędrownki ludności jako podstawa rozwoju miast przemysłowych na przykładzie aglomeracji łódzkiej. — Czasop. Geogr. T. 34: 1963 z. 4 s. 361—374.

Zarys treści: Przedstawiono tu procesy ludnościowe, które zachodzą w miastach przemysłowych okręgu łódzkiego. Na podstawie szczegółowych badań ruchu ludności, przeprowadzonych w latach 1959—1961 ustalono proporcje między przyrostem naturalnym, a ruchami migracyjnymi, wykazując, że zasadniczą rolę w rozwoju tych miast

odgrywają wędrówki ludności. Przedstawiono także ich wpływ na strukturę przestrzenną.

Źr. notki: opr. autora.

182. STRASZEWICZ LUDWIK: Migration Movements in Four Industrial Towns near Łódź, 1959—1961. — Geogr. Pol. 3, 1964 s. 163—175.

Autor omawia rozmiary, kierunki i cechy strukturalne migrantów do 4 miast położonych w okolicach Łodzi, tj. do Pabianic, Zgierza, Aleksandrowa i Konstancy Nowa.

183. SUBOCZOWA MARIA: Migracje jako składnik procesów urbanizacyjnych na przykładzie badań w Rybnickim Okręgu Węglowym. Referat wygłoszony na konferencji naukowej 7 XII — 9 XII 1967 zorganizowanej przez Zakł. Badań Socjol. Śląskiego Instytutu Nauk.

Przedmiotem pracy była próba ustalenia w jakiej mierze migracja w ROW w latach 1955—1965 stanowiła rzeczywisty czynnik urbanizacji i jakie nadała jej cechy charakterystyczne. Nasilenie migracji w badanym okresie i wcześniej, jak stwierdziła autorka referatu, wpłynęło na duży wzrost odsetka ludności miejskiej w ROW oraz na wzrost osiedli, którym w konsekwencji nadano prawa miejskie. Natomiast duża ruchliwość przestrzenna ludności stanowiła czynnik opóźniający procesy urbanizacyjne.

Źr. notki: T. Irlik, Kronika, Zaranie Śląsk. 1968 z. 2 s. 355—359.

184. SUBOCZOWA MARIA: Migracje jako składniki procesów urbanizacyjnych w Rybnickim Okręgu Węglowym. — Górnośl. Studia Socjol. T. 8: 1969 s. 65—84.

Rozmiary i rozmieszczenie migrantów na terenie ROW, płynność migracji, wybrane dane dotyczące struktury ludności migrującej, uwagi odnośnie roli migrantów w procesach urbanizacyjnych.

185. SZAFIARSKI JÓZEF: Zagadnienie odpływu ludności w ciągu ostatniego wieku z Ziemi Odzyskanych a nasza akcja osadnicza na tym terenie. — II Sesja Rady Naukowej dla

Zagadnień Ziem Odzyskanych. Warszawa 1946 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych z. 1 s. 127—142.

W pierwszej części pracy przedstawiono zmiany kierunków migracji na Ziemiach Zachodnich, w czasie ich przynależności do Niemiec. Akcja kolonizacyjna tzw. „Drang nach Osten”, od połowy XIX w. — zamieniła się wręcz w odwrotny proces, a mianowicie w ucieczkę ludności niemieckiej tzw. „Ostflucht”. Jako jedną z przyczyn „Ostflucht” wymieniono w literaturze niemieckiej — złą strukturę agrarną tego obszaru, to jest wielką własność. Autor proponuje przebudowę struktury agrarnej Ziem Zachodnich w obecnych warunkach, dając przewagę średniej własności, szczególnie „odpornej” na tendencje emigracyjne ludności.

186. SZCZYPIORSKI ADAM: Imigracja do Warszawy w XIX w. — Stud. Demogr. T. 1: 1963 z. 2 s. 67—86.

Ludność Warszawy w dwudziestoleciu 1857—1897 wzrosła z 158,1 tys. do 643,4 tys. osób tj. o 307%. Autor omawia imigrację do Warszawy przed rozbiorami, następnie politykę „procudzoziemską” rządów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego. Omówiono również główny nurt emigracyjny w postaci ludności wiejskiej w pierwszym okresie epoki kapitalistycznej (1864—1897).

187. SZEWCZYK RUDOLF: Płynność demograficzna w Rybnickim Okręgu Węglowym. — Stud. Demogr. 14: 1967 s. 100—110.

Autor wskazuje na duże nasilenie ruchów ludnościowych związane z procesami uprzemysłowienia. Płynność demograficzną mierzy stosunkiem odpływu do napływu. Bada natężenie płynności również w przekroju miast i wsi. Duże co do ilości przepływy ludności w latach 1958—62 uległy znacznemu spadkowi, tak że nawet nie przekraczają średniej wojewódzkiej. Obszary miejskie o dobrym zapleczu mieszkaniowym wykazują większą stabilizację ludności.

188. SZEWCZYK RUDOLF: Korelacja pomiędzy przyrostem wędrownym i naturalnym ludności w miastach Rybnickiego Okręgu Węglowego. — Stud. Demogr. 20: 1969 s. 113—119.

Dla okresu 1958—1965 obliczono współczynnik korelacji pomiędzy przyrostem wędrownym a przyrostem migracyjnym ludności. Wysoka korelacja wskazuje, że przyrostowi migracyjnemu towarzyszy wzrost wskaźników przyrostu naturalnego.

189. SZPAKOWSKI ZDZISŁAW: Potrzeby społeczno-kulturalne wsi. Cz. I. Tendencje migracyjne ludności wiejskiej i jej kontakty z miastem. — Ośrodek Badania Opinii Publicznej przy Polskim Radio (mat. powiel.), Warszawa 1959.
190. TOEPLITZ KAZIMIERZ: Wędrowny ruch ludności w miastach województwa warszawskiego w latach 1955—1957. Inst. Urb. i Arch. 1958, maszynopis s. 59 + mapy i wykresy.
191. TOEPLITZ KAZIMIERZ: Przyrosty i ubytki wędrownych miast województwa warszawskiego w latach 1955—1959. — Biul. KPZK PAN z. 3 (12). Poświęcony zagadnieniom ruchów migracyjnych. Warszawa 1962 PAN s. 65—118.

Jednym z zadań pracy jest ukazanie konieczności podjęcia dodatkowych badań nad migracjami ludności, dla potrzeb planowania gospodarczego. Materiał statystyczny dotyczący 53 miast województwa warszawskiego dla lat 1955—1959 zawiera salda ruchów wędrownych w rozbiórce na wymianę ze wsią i z innymi miastami — z podaniem kierunków migracji, ale tylko w wypadku napływów. Autor dokonuje klasyfikacji badanych miast biorąc za kryterium liczbę ich ludności i procent zatrudnionych w rolnictwie (w 1959 r.). Przeprowadza również klasyfikację miast w zależności od ich odległości od Warszawy. Mając tak scharakteryzowane miasta dokonuje ana-

lizy ich ruchów wędrowskich starając się znaleźć prawidłowości tych ruchów w zależności od cech miast. Wynikiem badań autora jest postawienie tezy o przejściowej roli miast małych w wędrowskich ludności ze wsi do miast.

192. TOEPLITZ KAZIMIERZ: Specyfika ruchów wędrowskich w małych miastach. — Biul. KPZK PAN z. 3 (12). Poświęcony zagadnieniom ruchów migracyjnych. Warszawa 1962 PAN s. 7—63.

W oparciu o kwartalne sprawozdania powiatowych biur ewidencji ruchów ludności dla GUS-u, zebrano w Zakładzie Urbanistyki i Architektury IUA materiały dla 110 miast małych w Polsce, dotyczące ruchów wędrowskich ludności tychże miast. Okres badań obejmuje lata 1955—1959. Dla poszczególnych miast zebrano dane odnośnie salda wymiany ludności danego miasta z innymi miastami oraz salda z wymiany ludności danego miasta ze wsią, dające w sumie saldo ruchów wędrowskich ludności danego miasta. Analizując zebrany materiał autor udowadnia postawioną przez siebie tezę o przejściowym charakterze małych miast w wymianie ludności między wsią a miastem.

193. TOMCZAK FRANCISZEK: Niektóre elementy zróżnicowania procesu migracji ludności rolniczej w regionie uprzemysłowionym i nieuprzemysłowionym (na przykładzie woj. warszawskiego). — Zesz. Nauk. SGPiS 1961, z. 30 s. 57—80.
194. TOMCZAK FRANCISZEK: Uwagi o procesie odpływu ludności z rolnictwa. Ruch Praw. Ekon. i Socjol. T. 3: 1965 s. 157—175.

Autor przeprowadza krótki przegląd światowych teorii na temat przyczyn i mechanizmu migracji z rolnictwa. W Polsce główną przyczynę migracji ludności ze wsi widzi autor w planowanym rozwoju sił wytwórczych, który poprzez uprzemysłowienie stwarza zapotrzebowanie i możliwość zatrudnienia emigrantów z rolnictwa.

195. TOPORKIEWICZ ROBERT: Migracje wieś-miasto. — *Więś Współcz.* T. 10: 1966 z. 1 (107) s. 60—67.

Celem pracy jest ukazanie zagadnień związanych z przeobrażeniem wsi podmiejskich na tle procesów migracji i urbanizacji. Materiał źródłowy artykułu zebrano na badaniach terenowych w latach 1957/58 oraz w 1963 r. na obszarze gromady Niemce w województwie lubelskim (5 rodzajów ankiet, wywiady, obserwacje). Dokonano 14 obserwacji, 37 wywiadów oraz przeprowadzono 600 ankiet wśród osób dojeżdżających do pracy, stałych mieszkańców gromady oraz osób, które wyemigrowały na stałe.

196. TUROS WIESŁAW: Migracje ludności w NSP — 1970. — *Wiad. Statyst. R.* 15: 1970 z. 10 s. 26—29.

Krótkie omówienie badań ruchów migracyjnych w spisach z lat 1921, 1931, 1950 i 1960. Szczegółowe omówienie pytań dotyczących: miejsca urodzenia i zmian miejsca zamieszkania zawartych w formularzu spisowym z 1970 roku.

197. WASILEWSKA HALINA: Migracje ludności w powiecie Lidzbark Warmiński i jej przyczyny w latach 1960, 1963, 1966. — *Biul. IGS R.* 13: 1970 nr 1 s. 41—61.

Badania ankietowe w oparciu o próbę statystyczną z populacji migrantów. Wieloetapowy dobór jednostek do próby. Badano: rozmiary, kierunki, strukturę społeczno-zawodową migrantów oraz przyczyny migracji.

198. WERWICKI ANDRZEJ: Migracje ludności w powiatach kamienno-górskim, wałbrzyskim, świdnickim, dzierżoniowskim i noworudzkiem w latach 1945—1960. — *Przegl. Geogr. T.* 35: 1963 z. 4 s. 663—672, Warszawa.

Zarys treści: Autor omawia procesy migracyjne jakie towarzyszyły powojennej wymianie ludności niemieckiej na ludność polską na obszarze Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego i przyległych do niego powiatów. Omawia również dalszy przebieg procesu zasiedlania tego obszaru aż do 1960 roku. W wyniku omówionych procesów współ-

czesna liczba ludności zamieszkującej ten obszar jest większa od przedwojennej, większy jest także udział ludności miejskiej.

Źr. notki: oprac. autora.

199. WERWICKI ANDRZEJ: Zmiany w liczbie i rozmieszczeniu ludności w powiatach kamiennogórskim, wałbrzyskim, świdnickim, dzierżoniowskim, noworudzkim w latach 1787—1939. *Przegl. Geogr.* T. 34: 1962 z. 1 s. 153—172. Warszawa.
200. WIERZBICKI ZBIGNIEW: Migracje zarobkowe we wsi Żmiąca w latach 1945—1953. — *Wieś Współcz.* T. 2: 1958 z. 7/8 s. 116—136.

Autor omawia migracje zarobkowe ze wsi Żmiąca w okresach: przed I wojną światową, w dwudziestoleciu międzywojennym i w Polsce Ludowej. Przed I wojną światową przeważała emigracja zarobkowa zamorska (USA), w dwudziestoleciu zmniejszyła się wielkość emigracji i jej kierunki (Europa, Argentyna). Największe jednak rozmiary przybrało wychodźstwo ze wsi po r. 1945, przeważała emigracja na Ziemię Zachodnie do rolnictwa oraz emigracje do okolicznych miejskich i przemysłowych ośrodków.

201. WIERZBICKI ZBIGNIEW: Adaptacja emigracji ze wsi Żmiąca na Ziemię Zachodnie. — *Przegl. Zach.* T. 16: 1960 z. 1 s. 94—112.

Ogólny rzut oka na emigrację zarobkową ze wsi Żmiąca. Główne skupiska emigracji ze Żmiącej na Ziemiach Zachodnich. Droga migracji na Ziemię Zachodnie. Awans ekonomiczny i społeczny. Związek z nowymi ziemiami i więź społeczna.

202. WIESNER J.: Dojazdy do pracy a pozostałe formy migracji wewnątrz-krajowej w Polsce w przekroju według województw. W: I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna w Zakopanem, Warszawa 1966 PAN s. 85—86.

203. WILCZEWSKI BRUNON: Migracje ludności w województwie lubelskim. — Lubel. Roczn. Pedagog. T. 2: 1966.
204. WYSOCKI ZBIGNIEW: Rola Ziemi Zachodnich w migracjach wewnętrznych ludności Polski. Acta Univ. Vrat. nr 9, Studia Geogr. 1. Wrocław 1960 s. 207—222.
205. ZAJĄC FRANCISZEK: Migracje powiatu nyskiego na przykładzie wyjazdów z wybranych wsi w latach 1950—1959. — Opole 1964 Instytut Śląski Komunikaty Seria Zwykła nr 58 ss. 35.
206. ZAREMBA ZYGMUNT: Czynniki kształtujące wędrownictwo wieś-miasto w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem wpływu warunków ekonomicznych i socjalnych. — Stud. Demogr. 11: 1966 s. 81—83.
- W oparciu o dane GUS-u dotyczące wędrownictwa wewnętrznych w latach 1952—1964 omówiono rozmiary, kierunki oraz skutki demograficzno-gospodarcze wewnętrznych przemieszczeń ludności w Polsce.
207. ZDROJEWSKI EUGENIUSZ: Rola migracji w procesie przemian demograficznych w woj. koszalińskim w okresie XX-lecia PRL. — Roczn. Kosz. 3, 1967 s. 50—73.
208. ZIELIŃSKI R.: Ruchy migracyjne między Odrą a Bugiem w latach 1939—1950. — Studia i Rozprawy ZAP z. 9, 1960 s. 25—60.
- Germanizacja i eksterminacja. Wsiedlenie ludności z ziem wcielonych. Zamojszczyzna. Osadnictwo niemieckie w Polsce w latach wojny. Ucieczka i przesiedlenia Niemców oraz repolonizacja Ziemi Zachodnich i Północnych. Przypisy. Aneks.
- Źr. notki: opr. autora.
209. ZIEMSKI FRANCISZEK: Uwagi o przemianach migracyjnych w woj. krakowskim po drugiej wojnie światowej. — Zesz. Nauk. Politech. Śląskiej. 1967 z. 198, Nauki Społeczne z. 5 s. 129—142.
210. ŻECHOWSKI ZBIGNIEW: Tendencje przemieszczeń przestrzennych oraz zmiany zawodu (zatrudnienia) ludno-

ści osiedla Kamień Biskupi, pow. Konin, przewidzianej do wyłączenia w latach 1963—1967. — Zeszyty Badań Rej. Uprz. KBRU PAN Warszawa 1963 z. 4, s. 191—229.

211. ŻYGULSKI KAZIMIERZ: Wyjazdy ludności rolniczej województwa katowickiego na zachód w latach 1955—1958. Śląski Inst. Nauk. Katowice 1959 ss. 80, rkp.
212. ŻYROMSKI STANISŁAW: Emigracja ludności wsi województwa olsztyńskiego do miast w latach 1953—1960. — Komunikaty Mazur.-Warm. 1962, z. 1 s. 187—225.

Prace omawiające wędrowniki wewnętrzne ludności związane z zasiedlaniem Ziemi Zachodnich

213. ARCHACKI JAN: Ludność miasta Bogatyni w latach 1945—1950. Śląski Kwart. Hist. Sobótka 1969, nr 2 s. 231—255.
214. BANASIAK STEFAN: Działalność osadnicza PUR na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945—1947. Prace Inst. Zach. Poznań 1963 nr 35 ss. 243.
215. BANASIAK STEFAN: Osadnictwo rolne w województwie śląsko-dąbrowskim w latach 1945—1947. — Stud. i Mat. z Dziejów Śląska T. 6: 1964 s. 138—182.
216. BANASIAK STEFAN: Osadnictwo na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945—1950. Warszawa 1965 ss. 22 powiel.
217. BANASIAK STEFAN: Settlement of the Polish Western Territories in 1945—1947. — Polish Western Affairs 1965 z. 1 s. 121—149.
218. BRONSZTEJN SZYJA: Zasiedlanie Dolnego Śląska (1945—1955). — Roczn. Ekon. Wrocław T. 1: 1968 s. 7—30.
219. BUŁAWSKI RAJMUND: Problemy osadniczo-przesiedleńcze Ziemi Odzyskanych. — I Sekcja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych 30.VII — 1.VIII 1945 z. 2 Kraków 1945 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych ss. 119.

220. BYTNAR MARIA: Zagadnienia ludnościowe na Górnym Śląsku w latach 1914—1950. — Górny Śląsk, Prace i Mat. Geogr. Kraków 1955 s. 308—343.
221. CHMIELEWSKA BOŻENA: Społeczne przeobrażenia środowisk wiejskich na Ziemiach Zachodnich. Na przykładzie pięciu wsi w województwie zielonogórskim. Inst. Zach. Poznań 1965 ss. 254.
222. DERLATKA TADEUSZ: Ziemie Zachodnie i Północne. Fakty. Liczby. Warszawa 1965 ZAP ss. 178.
223. DOBROWOLSKI KAZIMIERZ: Uwagi o osadnictwie Ziem Zachodnich s. 95—122. W: I Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, z. 3 Kraków 1945 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych ss. 122.
224. DULCZEWSKI ZYGMUNT: Materiały do przebiegu zasiedlania Ustki 1945—1946. W pracy zbior.: Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza T. 1 z. 2 Poznań 1956 Inst. Zach. s. 260—278.
225. DULCZEWSKI ZYGMUNT: Badania socjologiczne na Ziemiach Zachodnich i Północnych 1945—1961 (Osiągnięcia, doświadczenia, perspektywy). VIII Sesja Rady Naukowej TRZZ Legnica 1962 Cz. I, Poznań 1964 Wyd. Rady Nauk. TRZZ s. 51—96 powiel.
226. DULCZEWSKI ZYGMUNT: Społeczne aspekty migracji na Ziemiach Zachodnich. Ziemie Zachodnie. Studia i Materiały nr 7, Poznań 1964 s. 117—170.
227. DULCZEWSKI ZYGMUNT, GOLCZEWSKI KAZIMIERZ, KERSTEN KRYSZYNA: Przeobrażenia społeczne na Pomorzu Zachodnim w latach 1945—1947. Polskie Tow. Hist. Oddział w Słupsku, Złotowie i Koszalinie. — Biblioteka Słupska T. 13: Poznań — Słupsk 1964 Wyd. Pozn. ss. 118.
228. DULCZEWSKI ZYGMUNT, KWILECKI ANDRZEJ: Z życia osadników na Ziemiach Zachodnich. Warszawa 1961 PZWN ss. 175.

229. DULCZEWSKI ZYGMUNT, KWILECKI ANDRZEJ: Społeczeństwo wielkopolskie w osadnictwie Ziemi Zachodnich. Wyd. Pozn. Poznań 1962 ss. 228.
230. DULCZEWSKI ZYGMUNT, KWILECKI ANDRZEJ: Udział wielkopolskiej organizacji PPR w akcji przesiedleńczej na Ziemiach Zachodnich w 1945 roku. — Przegl. Zach. R. 18: 1962 z. 1 s. 99—121.
231. CICHON JAN: Osadnictwo rolne na Opolszczyźnie w latach 1945—1950. — Kwart. Opol. R. 12: 1967 nr 1/49 s. 46—67.
232. DZIURZYŃSKI PATRYCY: Osadnictwo spółdzielcze parcelacyjne na Ziemiach Zachodnich. — Wieś Współcz. T. 9: 1965 z. 2 s. 61—76.
233. DZIURZYŃSKI PATRYCY: Osadnictwo na Ziemiach Zachodnich w 1945 roku. — Przegl. Zach. R. 22: 1966 z. 4 s. 307—320.
234. DZIURZYŃSKI PATRYCY: Osadnictwo grupowe w majątkach na Pomorzu Zachodnim w latach 1945—1948. — Przegl. Zach.-Pom. 1966 z. 5 s. 121—141.
235. DZIURZYŃSKI PATRYCY: Udział Wojska Polskiego w zasiedlaniu i zagospodarowywaniu Ziemi Odzyskanych. Przegl. Zach.-Pom. 1967 z. 1, s. 74—89.
236. DZIURZYŃSKI PATRYCY: Akcja przesiedleńcza województwa krakowskiego na Ziemi Odzyskane w latach 1945—1948. Studia Hist. R. 12: 1969 z. 3 Kraków s. 395—427.
237. G. ST.: Pierwszy rok akcji osadniczej na Śląsku Opolskim. — Straż. Zach. R. 15: 1946 z. 1 s. 47—50.
238. GAJKOWSKA S.: Pochodzenie osadników na Dolnym Śląsku na podstawie ankiety szkolnej. — Katalog Rękopisów opracowanych w Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego we Wrocławiu w latach 1945—1949 ss. 7.
239. GOLACHOWSKI STEFAN, SUKIENNICKA HANNA: Pierwszy etap osadnictwa na Śląsku Opolskim. Zagadnie-

- nia Gospodarcze Śląska, Seria 2, Katowice — Wrocław 1946 ss. 80.
240. GOŁĘBIEWSKI JANUSZ WOJCIECH: Osadnictwo rolne na Opolszczyźnie. — Mat. i Studia z Najnow. Hist. Polski T. 2: 1965 s. 29—57.
241. GRODEK ANDRZEJ: Zagadnienie kolonizacji miejskiej Ziem Odzyskanych. — Przegl. Zach. R. I: 1945 z. 1 s. 27—38.
242. HELIŃSKI ZBIGNIEW: Ruchy ludnościowe na Pomorzu Zachodnim w latach 1950—1958. — Szczecin 1959 z. 11—12, s. 73—86.
243. HELIŃSKI ZBIGNIEW: Ludność Pomorza Zachodniego w latach 1945—1949. — Szczecin 1959 z. 10 s. 5—19.
244. JAHN ALFRED: Obszary przeludnienia rolniczego w Polsce jako źródło osadników dla kolonizacji Ziem Odzyskanych. W: III Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych 16—19 VI 1946, Kraków 1947 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych ss. 258.
245. JAKUBCZYC MIKOŁAJ: Akcja osadnicza we Wrocławiu w 1945 roku i na początku 1946 roku. — Śląski Kwart. Hist. Sobótka 1964 3/4 s. 274—285.
246. JANIKOWSKI TADEUSZ: Przewidywane zaludnienie rolnicze Ziem Odzyskanych. — Przegl. Zach. R. 4: 1948 z. 2 s. 176—180.
247. K. ST.: Ruch osiedleńczy na Pomorzu Zachodnim. — Biul. Inf.-Publ. ZAP, Materiały 1946 nr 34, s. 19—20.
248. KACZKOWSKI SYLWESTER: Stosunki ludnościowe Szczecina w latach 1945—1949. Warszawa KiW ss. 278.
249. KERSTEN KRYSZYNA: Plany i organizacja migracji ludności rolniczej na Ziemię Zachodnie w 1945 r. — Kwart. Hist. 1960 z. 3 s. 682—698.
250. KERSTEN KRYSZYNA: Osadnictwo wojskowe na Pomorzu Zachodnim. — Przegl. Zach.-Pom. 1964 z. 2 s. 29—61.
251. KIEŁCZEWSKA-ZALEWSKA MARIA, GLUCK LEO-

- POLD: Zagadnienia akcji migracyjnej na Ziemię Zachodnie. — Przegl. Zach. R. 1: 1945 s. 9—26.
252. KLUŻNIAK STANISŁAW: Osadnictwo na terenach włączonych do Polski. — Przegl. Geodez. R. 1: 1945 z. 1 s. 13—15.
253. KŁAPKOWSKI TADEUSZ: Tworzenie się więzi społecznej na Ziemiach Odzyskanych. IV Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, 18—21.XII.1946 r. z. 2 Problemy demograficzne, socjologiczne i kulturalne. Kraków 1947 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych s. 1—36.
254. KOSIŃSKI LESZEK: Pochodzenie terytorialne ludności Ziem Zachodnich. — Dok. Geogr. 1960 z. 2 ss. 53 + tabl.
255. KOSIŃSKI LESZEK: Pochodzenie ludności Ziem Zachodnich. W pracy zbior.: Problemy rozwoju gospodarczego ludności Ziem Zachodnich w latach 1945—1958. Poznań 1960 Inst. Zach. s. 142—154.
256. KOSIŃSKI LESZEK: Problems of settling the Polish Western and Northern Territories. — Przegl. Geogr. T. 32: suppl. s. 193—209.
257. KOSIŃSKI LESZEK: Osiedlovaci problémy Zapadnich Uzemi Polska. — Demografia R. 2: 1950 z. 3.
258. KOPEĆ HENRYK: Zjawiska demograficzne towarzyszące zmianom granic Polski. II Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych z. 1 Problemy ogólne akcji osadniczo-przesiedleńczej Warszawa 1946 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych s. 7—74.
259. KOSTRZEWSKI J.: Organizacja osadnictwa wojskowego oraz rola wojska w organizowaniu administracji polskiej i zagospodarowywaniu terenów w pasie nadgranicznym w latach 1945—1949. WAP Zesz. Nauk. Seria Hist. nr 6 1962.
260. KWILECKI ANDRZEJ: Zagadnienie stabilizacji Łemków na Ziemiach Zachodnich. — Przegl. Zach. R. 12: 1960 z. 6 s. 292—314.

261. KWILECKI ANDRZEJ: Grupa Łemków na Ziemiach Zachodnich (szkic socjograficzny) W pracy zbior.: Tworzenie się nowego społeczeństwa na Ziemiach Zachodnich. Poznań 1961 Inst. Zach. s. 233—295.
262. KWILECKI ANDRZEJ: Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Ziemiach Zachodnich. — Przegl. Zach.-Pom. 1965 z. 5 s. 5—29.
263. KUBICKA JANINA: Byliśmy, jesteście, będziemy. Osadnictwo wojskowe w 1945 r. w Zielonogórskim. — Za Woln. i Lud. 1968 nr 21 s. 14.
264. LANGER TADEUSZ: Organizacja i przebieg osadnictwa wojskowego w powiatach słubickim i sulęcińskim w latach 1945—1946. — Przegl. Zach. R. 23: 1967 z. 1 s. 89—101.
265. KUBIAK STANISŁAW: Chłonność osadnicza okręgu mazurskiego. — iBul. Inf.-Publ. ZAP Materiały 1946 nr 8, s. 1—3.
266. KUKIER RYSZARD: Z zagadnień demograficznych powiatu elbląskiego w latach 1945—1950. — Roczn. Elbl. T. 3: 1965 s. 197—235.
267. LADENBERGER TADEUSZ: Z zagadnień zaludnienia Ziemi Odzyskanych (pow. brzeski). — Straż. Zach. R. 16: 1947 nr 6/8 s. 196—203.
268. ŁASZKIEWICZ STANISŁAW: Materiały do osadnictwa wiejskiego w powiecie trzcianeckim w latach 1945—1958. — Roczn. Nadnot. T. 3: 1970 s. 175—191.
269. MALEWSKI JULIUSZ: Zagospodarowanie i rozwój województwa olsztyńskiego, gdańskiego, koszalińskiego, opolskiego, szczecińskiego, zielonogórskiego w latach 1945—1965. — Roczn. Ziem Zach. i Półn. T. 6: 1965 s. 153—163.
270. MARKIEWICZ WŁADYSŁAW: Zasiedlenie i zagospodarowanie Ziemi Zachodnich (1925—1964). — Przegl. Zach. R. 20: 1964 z. 4 s. 232—250.

271. MARKIEWICZ WŁADYSŁAW: Zasiedlenie i zagospodarowanie Ziemi Zachodnich. Z dziejów Polski Ludowej. Warszawa 1966 PZWS ss. 483.
272. MĘCLEWSKI EDMUND: Niektóre problemy demograficzne polskich Ziemi Zachodnich i Północnych. — Studia i Rozprawy ZAP 1959 z. 4 s. 7—37.
273. MISIOŁEK ZYGMUNT, PASTWA H.: Osadnictwo wiejskie na Ziemi Lubuskiej. W Pracy zbior.: Pierwsze lata Ziemi Lubuskiej. Mat. Sesji Nauk. Poświęconej XX-leciu wyzwolenia Ziemi Lubuskiej. Poznań 1967 Wyd. Pozn. ss. 209.
274. OLECHNOWICZ MŚCISŁAW: Akcja zaludniania Ziemi Zachodnich. — Przegl. Zach., Rok 3: 1947 z. 3 s. 218—223.
275. PIETKIEWICZ STANISŁAW, ORLICZ MIECZYŚLAW: Plan regionalny przesiedlenia osadników rolnych na Ziemi Zachodnie. I Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych 30.VII—7.VIII 1945 z. 3, Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych s. 11—51.
276. PIĘCZKA WANDA: Osadnictwo w powiecie strzebińskim w latach 1945—1947. — Śląski Kwart. Hist. Sobótka 1969 nr 3 s. 401—418.
277. PIETRZAK-PAWŁOWSKI KAZIMIERZ: Ruch migracyjny w województwie olsztyńskim. — Przegl. Zach. R. 2: 1946 nr 6 s. 578—581.
278. PIETRZAK-PAWŁOWSKI KAZIMIERZ: Od Prus Wschodnich do województwa olsztyńskiego 1945—1947 r. — Przegl. Zach. R. 3: 1947 z. 2 s. 133—141.
279. PISKORSKI CZESŁAW: Pomorze Zachodnie czeka na 300.000 osadników. — Biul. Inf.-Publ. ZAP, Materiały 1945/46 nr 33, s. 19—20.
280. PODOSKI KAZIMIERZ: Problemy rozwoju społeczno-gospodarczego Ziemi Zachodnich i Północnych ze szczególnym uwzględnieniem Pomorza Gdańskiego. Warszawa 196 TRZZ ss. 22.

281. PROBLEMY osadnictwa nierolniczego. — II Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, 16—18.XII. 1945, z. 3 Warszawa 1946 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych ss. 131.
282. PROBLEMY regionalne osadnictwa rolniczego. — II Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych 16—19.VI.1946 r. z. 4 Warszawa 1946 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych ss. 97.
283. REZULTATY i perspektywy akcji osadniczo-przesiedleńczej roku 1945 na terenie województw pomorskich. Gdańsk—Bydgoszcz—Toruń 1946 Inst. Bałt. s. 3—18.
284. RYBICKI PAWEŁ: Możliwości zaludnienia Ziem Odzyskanych osadnikami polskimi w grupie zawodów pozarolniczych. — I Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, Kraków 1945 Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych z. 5 s. 1—53.
285. SERAFIN FRANCISZEK: Stabilizacja osadnictwa w latach 1945—1948. — Studia i Materiały z Dziejów Woj. Katowickiego T. 3: 1969 s. 99—164.
286. SERAFIN FRANCISZEK: Pierwszy etap osadnictwa rolnego w województwie śląsko-dąbrowskim (1945 rok). — Studia i Materiały z Dziejów Woj. Katowickiego. — T. 4: 1969 s. 64—109.
287. SIEROCKI TADEUSZ: Udział związków zawodowych w zaludnianiu i zagospodarowaniu Ziem Odzyskanych w 1945 r. — Biul. Biura Hist. CRZZ 1964 nr 2/3 s. 68—81.
288. STAFIŃSKI ALEKSANDER: Osadnictwo w powiecie szczecińskim po uzyskaniu niepodległości. — Przegl. Zach. R. 14: 1958 z. 5 s. 229—234.
289. STASIAK ANDRZEJ: Niektóre problemy stabilizacji ludności małego miasta Ziem Zachodnich na przykładzie m. Bytowa. — Przegl. Zach. R. 15: 1959 z. 3/19 s. 100—110.
290. SZAROTA TOMASZ: Pionierski okres osadnictwa w miastach dolnośląskich. — Śląski Kwart. Hist. Sobótka z. 4 1966 s. 648—681.

291. SZAROTA TOMASZ: Osadnictwo miejskie na Dolnym Śląsku w latach 1945—1948. Wrocław 1969. PAN, ss. 328.
292. SZATKOWSKI M.: Osadnictwo rolne w powiecie ślubickim w latach 1945—1967. *Mat. i Studia z Najnow. Dziejów Polski* nr 1 s. 109—116.
293. TUCHOŁKA ZBYSZKO: Bilans osadnictwa Ziemi Lubuskiej. — *Przeegl. Zach. R.* 3: 1947 z. 2 s. 142—146.
294. TURNAU IRENA: O pochodzeniu dzisiejszej ludności miasta Wrocławia. — *Przeegl. Zach. R.* 5: 1949 z. 9/10 s. 290—298.
295. WACH WACŁAW: Osadnictwo na ziemi mazurskiej. — *Biul. Inf.-Publ. ZAP, Materiały* 1946 nr 20, s. 7—14.
296. WILLAMOWSKI-KOROLEWICZ B.: Wytyczne długofalowego planu odbudowy i przebudowy gospodarczej województwa olsztyńskiego. — *Komunikat Działu Informacji Naukowej* 1947 nr 3, Olsztyn 1947 *Inst. Mazur.* ss. 11.
297. WRZESIŃSKI WOJCIECH: Proces zasiedlenia województwa olsztyńskiego w latach 1945—1949. W pracy zbior.: *Problemy rozwoju gospodarczego i demograficznego Ziem Zachodnich w latach 1945—1958.* Poznań 1960 *Inst. Zach.* s. 170—213.
298. ZAREMBA JÓZEF: Przewyżki i niedobory ludności polskiej na Dolnym Śląsku na tle rejonów zniszczonych. — *IV Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych* 18—21.VII.1946 z. 2 Warszawa 1947 *Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych* s. 115—143.
299. ZAREMBA JÓZEF: Wymiana ludności na Pomorzu Zachodnim. — *Jantar* 1947 z. 4 s. 298—306.
300. ZIELIŃSKI LUDWIK: Reforma rolna i osadnictwo w województwie gdańskim w latach 1945—1947. Gdańsk 1965 ss. 252.
301. ZIÓŁKOWSKI JANUSZ: Demographic and social changes in Polish recovered territories. — *The Review of the Polish Academy of Science* Vol. 3: 1958 nr 3—4 s. 28—56.

302. ZIÓŁKOWSKI JANUSZ: Przeobrażenia demograficzne i społeczne na Ziemiach Zachodnich. — *Kultura i Społecz.* T. 3: 1959 nr 1 s. 17—43.
303. ZIÓŁKOWSKI JANUSZ: Socjologiczne aspekty przemian ludnościowych na Ziemiach Zachodnich. — *Ruch Praw. Ekon. i Socjol.* 1962 z. 3 s. 255—284.
304. ZIÓŁKOWSKI JANUSZ: Socjologiczne aspekty problematyki demograficznej Ziem Zachodnich i Północnych, VIII Sesja Rady Naukowej TRZZ Legnica 1962 Cz. I Poznań 1964 Wyd. Rady Nauk. TRZZ s. 51—96, powiel.
305. ZIÓŁKOWSKI JANUSZ: Zasiedlenie Ziem Zachodnich. s. 161—189. W: *Pracy zbior.: Ziemie Zachodnie w granicach Macierzy. Drogi integracji.* Poznań 1966 Wyd. Pozn. ss. 408.

Oraz pozycje:

309, 311, 312, 313, 321, 323, 341, 343, 344, 347, 357, 363, 369, 374, 375, 376, 378, 379, 380, 383, 387, 388, 393, 402, 407, 414, 419, 424, 427, 435, 438, 441, 444, 447, 457, 458, 459, 468, 469, 471, 472, 477, 479.

R O Z D Z I A Ł I V

PRACE O PROBLEMATYCE LUDNOŚCIOWEJ PORUSZAJĄCE RÓWNIEŻ ZAGADNIENIE MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH

Wydawnictwo
Zakład
ul. Piłsudskiego
100-000
Warszawa

WYDAWCA
PROBLEMATYKA
POROZUMIENIA
MIRACJI

306. ABT STEFAN: Problemy demograficzne Ziemi Zachodnich. W pracy zbior.: Województwo koszalińskie. Monografia geograficzno-gospodarcza Cz. II Rozdz. II Poznań 1965 Inst. Zach. s. 201—232.
307. ADAMOWSKI ZBIGNIEW: Zatrudnienie w gospodarstwach chłopskich i migracja ze wsi w świetle badań ankietowych w latach 1950—1960. Wyższ. Szk. Nauk Społ. przy KC PZPR w Warszawie, Wydział Ekonomiczny — praca doktorska broniąca 23 X 1963, promotor Prof. M. Pohorille.
308. ADAMOWSKI ZBIGNIEW: Przemiany ludnościowe na wsi polskiej. — Nowe Drogi 10 (209) 1966 s. 80—93.
309. BALARYN JÓZEF: Procesy demograficzne na Opolszczyźnie w minionym dwudziestolecu. — Kwart. Opol. R. 11: 1965 z. 1(41) s. 106—121.
310. BARWIJUK ANDRZEJ: Rozwój demograficzny miasta Białegostoku w latach 1944—1967. — Miasto T. 20: 1969 nr 6 s. 9—14.
311. BIAŁECKI TADEUSZ: Przemiany w strukturze ludnościowej miast powiatu chojeńskiego w latach 1945—1962. Szczecin 1966 ss. 161.
312. BIAŁECKI TADEUSZ: Zagadnienia demograficzne i osadnicze s. 75—90, W pracy zbiorowej: Szczecińskie. Rozwój województw w Polsce Ludowej. Warszawa 1969 PWN ss. 275.
313. BIAŁECKI TADEUSZ, MICHAŁ WŁADYSŁAW, NOWAK ANDRZEJ: Zagadnienia osadniczo-przesiedleńcze i demograficzne s. 67—94, W pracy zbiorowej: Pomorze Szczecińskie 1945—1965, Poznań 1967 Wyd. Pozn. ss. 717.
314. BOREJKO WIKTOR: Stosunki ludnościowe. W pracy zbior.: Województwo zielonogórskie. Monografia geograficzno-gospodarcza. Poznań 1961 Inst. Zach. s. 214—246
315. BORNA MARIA: Stosunki ludnościowe północnych województw Polski oraz perspektywy ich rozwoju (1899—1960, 1961—1975). WSE w Poznaniu, Wydział Ogólno-

Ekonomiczny — praca doktorska broniąca 1 II 1964, promotor Prof. dr Stanisław Waszak.

316. BOROWIK JÓZEF: Województwo gdańskie. Zarys geograficzno-gospodarczy. Warszawa 1964 PWN ss. 197.
317. BOROWSKI STANISŁAW: Zmiany w strukturze społeczno-zawodowej ludności w Polsce Ludowej. — Ruch Prawn. Ekon. i Socjol. T. 26: 1964 z. 4 s. 143—173.
318. BROMEK KAROL: Rozwój demograficzny regionu Krakowa w okresie 1869—1950. — Zesz. Nauk. UJ 85 1964 Prace Geogr. z. 9 Prace Inst. Geogr. z. 1 ss. 63.
319. BRONSZTEJN SZYJA: Wpływ uprzemysławiania powiatów na kształtowanie się procesów demograficznych — na przykładzie powiatów Lubinia i Zgorzelca. — Stud. Demogr. 14: 1967 s. 73—88.
320. BRONSZTEJN SZYJA: Uprzemysłowienie a przebieg zjawisk demograficznych w województwie wrocławskim. — Stud. Demogr. 18: 1969 s. 71—90.
321. BUDZIAK MARIA: Stosunki demograficzne powiatu złotowskiego w latach 1945—1964 s. 200—209, W pracy zbiorowej: Ziemia Złotowska Gdańsk 1969 Wyd. Morskie ss. 305.
322. CHAŁASIŃSKI JÓZEF: Młode pokolenie w procesach migracji i ruchliwości społecznej. — Wieś Współcz. T. 7: 1963 z. 6 s. 22—35.
323. CHMIELEWSKA BOŻENNA: Problemy stabilizacji ludności wiejskiej na Ziemiach Zachodnich. — Ruch Prawn. Ekon. i Socjol. R. 25: 1963 z. 2 s. 243—268.
324. CHRAMIEC ANNA: Prognoza struktury wieku i płci ludności na rok 1970 i 1980. Warszawa 1956, IUiA ss. 43.
325. CHRAMIEC ANNA: Zagadnienie ludnościowe województwa rzeszowskiego. — Komitet do Spraw Urb. i Arch. Seria Płac Własnych z. 56 Warszawa 1958 ss. 85 + 22 wykresy.
326. CHRAMIEC ANNA: Przemiany strukturalne ludności

wielkich skupień miejskich w Polsce. — *Studia Socjol.* R. 5: 1965 z. 4 s. 119—145.

327. CHRAMIEC ANNA: Zmiany ludnościowe na obszarze woj. rzeszowskiego w latach 1950—1951. W: I Ogólnopolska Konf. Demogr. w Zakopanem, 5—11 X 1966, Streszczenia referatów W-wa 1966 Komitet Nauk Demograficznych s. 87—88.
328. CHRAMIEC ANNA: Zagadnienia demograficzne a potrzeby planów zagospodarowania przestrzennego wielkich skupisk miejskich. — *Stud. Demogr.* 14: 1967 s. 89—100.
329. CHRAMIEC ANNA, KOSIŃSKI LESZEK: Próba określenia zmian w liczbie i strukturze wieku ludności Polski do roku 1970. — *Przegl. Statyst.* T. 9: 1957 nr 3/4 s. 233—254.
330. CIECHOCIŃSKA MARIA: Zagadnienia ludnościowe s. 79—95, W: pracy zbiorowej: Warszawa. Rozwój miasta w Polsce Ludowej Warszawa 1969 PWN ss. 426.
331. CZARKOWSKA WANDA, LESZCZYCKA WANDA: Z zagadnień demograficznych regionu nowosądeckiego. — *Czasop. Geogr.* T. 31: 1960 z. 3 s. 261—278.
332. CZARKOWSKA WANDA, DOBROWOLSKA MARIA: Węzłowe problemy demograficzne regionu. W pracy zbior.: Rozwój ekonomiczny regionu krakowskiego w dwudziestoleciu Polski Ludowej. Wrocław, Warszawa, Kraków 1967 s. 239—313.
333. CZYŻEWSKA Z.: Zagadnienia demograficzne w rozwoju Śląska Opolskiego. — *Problemy Ekon.* R. 1: 1962 z. 1 s. 68—83.
334. DANGEL JAN: Rozwój ludności w Polsce oraz jego wpływ na zmiany w liczbie i wielkości miast w okresie 1946—1960. — *Biul. KPZK*, nr 8, 1962 s. 19—113, powiel. do użytku służb.
335. DANGEL JAN: Rozwój ludności w Polsce w okresie 1946—1960 i jego wpływ na przekształcenie się sieci miej-

- skiej. Międzyuczelniany Zakład Podst. Probl. Architektury, Urbanistyki i Budownictwa, Mat. Studia, Seria Zagadnień Ludnościowych, z. 1 Warszawa 1965 PWN powiel.
336. DANGEL JAN: Przekształcenie sieci miejskiej w Polsce pod wpływem rozwoju ludności i uprzemysłowienia kraju w okresie 1946—1960. Warszawa 1968 PWN ss. 237.
337. DZIENIO KAZIMIERZ: Problemy demograficzne przyszej pięciolatki. — Gospodarka i Admin. Teren. R. 9: 1968 nr 11 s. 13—16.
338. DZIENIO KAZIMIERZ: Procesy demograficzne w Polsce Ludowej. — Gospodarka i Admin. Teren. R. 10: 1969 nr 7/8 s. 46—48.
339. DZIEWOŃSKI KAZIMIERZ, KOSIŃSKI LESZEK: Rozwój i rozmieszczenie ludności Polski w XX wieku Cz. I Warszawa 1967 PWN ss. 165.
340. FRENKEL IZASŁAW: Zatrudnienie w rolnictwie polskim. Tendencje aktualne i perspektywy. Warszawa 1968 KiW ss. 372.
341. GASZTOLD TADEUSZ: Po 15 latach. Garść spostrzeżeń o zaludnieniu i zagospodarowaniu Szczecinka i okolic (1945—1960). — Zapiski Koszal. R. 1960 nr 5 s. 60—66.
342. GINSBERT ADAM: Problemy wyżu demograficznego miast w Polsce. — Miasto T. 18: 1967 nr 6 s. 11—14.
343. GŁĘBOCKI BENICJUSZ: Zmiany stanu zaludnienia województwa koszalińskiego w latach 1939—1956. — Przegl. Zach. R. 15: 1960 nr 1 s. 74—90.
344. GOLACHOWSKI STEFAN: Różnice w strukturze demograficznej między ludnością miejscową a napływową w województwie opolskim. Komunikat nr 8 Opole 1958 Inst. Śląsk. w Opolu ss. 4.
345. GOLACHOWSKI STEFAN: Zagadnienia demograficzne opolszczyzny. Komunikat. Seria monograf. nr 9 Opole 1961 Inst. Śląsk. w Opolu ss. 14.
346. GORYWODA ANZELM: Niektóre zagadnienia współ-

- czesnego osadnictwa na Górnym Śląsku. — *Górnośl. Prace i Mat. Geogr.* Katowice 1962 Wyd. Śląsk. ss. 140.
347. GORYWCDA ANZELM: Przemiany demograficzne ludności Ziemi Gliwickiej w latach 1945—1963. — *Zesz. Gliw.* T. 3: 1965 s. 27—39.
348. HERER WIKTOR: Rolnictwo a rozwój gospodarki narodowej. Warszawa 1962 ss. 343.
349. HERMA JADWIGA: Wyż demograficzny, a kierunki kształcenia i zatrudnienia młodzieży (na przykładzie miast woj. rzeszowskiego). — *Stud. Demogr.* 17: 1968 s. 87—94.
350. HOLZER JERZY: Podstawy analizy demograficznej. Warszawa 1963 PWE ss. 399.
351. HOLZER JERZY: Demografia. Warszawa 1970 PWN ss. 350.
352. IGNAR STEFAN: Problemy uprzemysłowienia Polski w latach 1945—1957. — *Kultura i Społecz.* 1969 z. 3 s. 11—20.
353. IWANICKA-LYRA ELŻBIETA: Typy miast i osiedli tworzących aglomeracje wielkomiejskie. — *Przegl. Geogr.* T. 42: 1970 z. 2 s. 359—366.
354. JACIMIRSKI JERZY: Oblicze demograficzne ziemi opolskiej. — *Stud. Demogr.* 10: 1966 s. 57—79.
355. JAKUBCZAK FRANCISZEK: Problematyka wychodźstwa i adaptacji w pamiętnikach młodego pokolenia wsi. *Wieś Współcz.* T. 8: 1964 z. 4 s. 59—72.
356. JAKUBCZAK J.: Ogólne założenia rozwoju województwa warszawskiego. — *Gosp. Plan.* 1953 nr 7/8 s. 56—63.
357. JAŁOWIECKI BOHDAN: Z badań nad procesem adaptacji i integracji społecznej na Dolnym Śląsku. Struktura demograficzna i gospodarcza wsi Gogołowice w powiecie Lubin. — *Roczniki Etnogr. Śląskiej* 1963, 2 s. 30—64.
358. JAROSZEWSKA JOANNA: Migracje absolwentów szkół w województwie warszawskim. — *Dok. Geogr.* 1969 z. 6 s. 148—153.

359. JAROSZEWSKA JOANNA: Przestrzenne zróżnicowanie losów absolwentów szkół podstawowych w województwie warszawskim. — *Przeł. Geogr. T. 42: 1970 z. 2 s. 309—334.*
360. JELONEK ADAM: Z zagadnień ludnościowych województwa krakowskiego. *Zeszyty Nauk. U. J. Prace z Geogr. Ekon. 30 Kraków 1960 z. 1 s. 57—99.*
361. JÓZEFOWICZ ADAM: Problemy demografii gospodarczej Śląska. — *Gosp. Plan. 1962 z. 3 s. 30—37.*
362. JÓZEFOWICZ ADAM: Przesłanki ludnościowe deglomeracji Śląska. — *Gosp. Plan. 1962 z. 4 s. 43—50.*
363. KACZKOWSKI SYLWESTER: Niektóre zagadnienia stosunków ludnościowych Szczecina w latach 1945—1955. — *Mat. i Studia z Najnow. Dziejów Polski T. 2: 1965 s. 81—103.*
364. KANIÓWNA CZESŁAWA: Charakterystyka demograficzna powiatu głubczyckiego. — *Mat. i Stud. Opol. Rok 4, Katowice 1962 z. 1 (8).*
365. KASPEROWSKA HALINA: Ruch naturalny i wędrowniki ludności 1969. — *Wiad. Statyst. R. 15 nr 12 s. 41—42.*
366. KNOBELSDORF WŁODZIMIERZ: Ludność województwa katowickiego w latach 1945—1959. — *Zar. Śląsk. T. 23: 1960 nr 1 A/Specj.*
367. KNOBELSDORF WŁODZIMIERZ: Tychy. Ludność nowego miasta satelitarnego. — *Biul. Śląsk. Inst. Nauk. 1960 nr 20 ss. 35 (do użytku wewn.).*
368. KOKOT JÓZEF: Górnośląski Okręg Przemysłowy (Stan i ruch naturalny i wędrowniki ludności, prognozy demograficzne, przewidywane zmiany potencjału pracy). — *Studia i Rozprawy ZAP.*
369. KOKOT JÓZEF: Problemy demograficzne Ziemi Zachodniej i Północnej w XX-leciu PRL. Warszawa 1965 ZAP ss. 22 powiel.
370. KOŁTUNIAK JERZY: Problematyka demograficzna i so-

- cyjologiczna regionu nadnoteckiego. Poznań 1963 ZAP ss. 16.
371. KOSIŃSKI LESZEK: Specyfika struktury demograficznej miast Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. — Seria Prac Własnych IUA z. 31 Warszawa 1955 ss. 61 + 26 tablic + 44 wykresy + 31 mapek, powiel.
372. KOSIŃSKI LESZEK: Ludność strefy „B” GOP-u. Opracowanie zespołowe pod kierunkiem Jerzego Kostrowickiego Warszawa 1956 PAN ss. 33.
373. KOSIŃSKI LESZEK: Charakterystyka ludności GOP i przewidywana zmiana w jej liczbie, strukturze wieku i płci pod wpływem ruchu naturalnego do roku 1970. Komitet PAN do Spraw GOP. Biul. nr 16 Warszawa 1958 ss. 80 + 38 tabl.
374. KOSIŃSKI LESZEK: Badania nad funkcjami i ludnością małych miast na ziemiach północnych (Olecko, Biskupiec, Bytów). Praca zbior.: pod kierunkiem L. Kosińskiego. Warszawa 1960, Wyd. Rady Nauk. TRZZ Warszawa 1960, s. 124 + 21 map i 13 wykresów.
375. KOSIŃSKI LESZEK: Demographic Problems of the Polish Western and Northern Territories. — Geographical Essays on Eastern Europe. Russian and East European Series, Indiana University Vol. 24, Bloomington 1961 s. 28—53.
376. KOSIŃSKI LESZEK: Les problèmes démographiques aux territoires occidentaux de la Pologne et régions frontalières de la Tchéco-Slovaquie. — Ann. de Geogr. Vol. 71 Paris 1962 nr 383 s. 79—98.
377. KOSIŃSKI LESZEK: Ludność. — W pracy zbior.: Geografia ekonomiczna Polski, rozdział III. Warszawa. 1963 PWN s. 129—165.
378. KOSIŃSKI LESZEK: Problemy ludnościowe Ziemi Zachodnich. — Nowe Drogi, 1965 nr 4 s. 93—103.
379. KOSIŃSKI LESZEK: Demographical problems of the Po-

- lish Western Territories, Information Bulletin, Western Press Agency No 7 July 1965 s. 18—25.
380. KOSIŃSKI LESZEK: Problemy ludnościowe Ziem Zachodnich. — Nowe Drogi 1965 z. 4 (191) s. 93—104.
 381. KOSIŃSKI LESZEK: Studies on the structure of changes potential and concentration of population of Poland in 1950—1960. — Geogr. Pol. 7, 1967 s. 81—94.
 382. KOSIŃSKI LESZEK: Główne zagadnienia ludnościowe. W pracy zbior.: Zarys geografii ekonomicznej Polski. Warszawa 1967 PWN s. 63—83.
 383. KOSIŃSKI LESZEK: Przeobrażenia demograficzne na Ziemiach Zachodnich. s. 78—131. W pracy zbior.: Przemiany społeczne na Ziemiach Zachodnich. Poznań 1967 Inst. Zach. ss. 456.
 384. KOSIŃSKI LESZEK: Geografia ludności. Warszawa 1967 PWN ss. 235.
 385. KOSIŃSKI LESZEK: Ludność. Rozdz. II s. 41—74 w pracy zbiorowej: Województwo białostockie. Monografia geograficzno-gospodarcza. Lublin 1967 Wyd. Lubel. ss. 648.
 386. KROSZEL JANUSZ: Z badań nad przemianami demograficznym miast województwa opolskiego. Mat. i Stud. Opol. R. 4: 1962 z. 1 s. 79—89.
 387. KROSZEL JANUSZ, RAUZIŃSKI ROBERT: Zagadnienia demograficzne i osadnictwo oraz warunki życia ludności s. 75—110, W pracy zbiorowej: Opolskie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej. Warszawa 1970 PWN ss. 281.
 388. KRÓL STANISŁAW: Sytuacja małych miast, rola przemysłu i ich aktywizacja. — Gosp. Plan. 1961 z. 6 s. 61—64.
 389. KRYŃSKI HENRYK: Rozwój regionu nadmorskiego w dwudziestolecie Polski Ludowej. — Zesz. Nauk. WSE Sopot, Gosp. Morska 1966 nr 13 s. 7—53.
 390. KRYŃSKI HENRYK: Procesy demograficzne regionu

- nadmorskiego w dwudziestoleciu 1945—1964. — Stud. Demogr. 13: 1967 s. 77—93.
391. KWIECIEŃ WŁADYSŁAW: Zjawiska demograficzne Nowej Huty w świetle badań statystycznych (okres 1950—1965). W: I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna w Zakopanem 5—11 X 1966, Streszczenia referatów. Warszawa 1966 Komitet Nauk Demogr. PAN s. 120—122.
392. KWIECIEŃ WŁADYSŁAW: Ludność Nowej Huty i jej rozwój w latach 1950—1965. — Stud. Demogr. 18: 1969 s. 119—135.
393. KWILECKI ANDRZEJ: Liczebność i rozmieszczenie grup mniejszości narodowych na Ziemiach Zachodnich. — Przegl. Zach. R. 20: 1964 z. 4 s. 379—382.
394. LATUCH MIKOŁAJ: Ludność wiejska w latach 1960—1970. — Wieś Współcz. R. 2: 1958 z. 5 s. 71—77.
395. LATUCH MIKOŁAJ: Perspektywy demograficzne województwa kieleckiego. — Biul. IGS R. 12: 1969 nr 4 s. 7—28.
396. LIJĘWSKI TEOFIL: Województwo warszawskie. Zarys geografii ekonomicznej. Warszawa 1968 PWN ss. 173.
397. LITTERER MARIA: Zmiany w rozmieszczeniu i struktura ludności Polski Ludowej w latach 1946—1950. — Prace IG PAN nr 16 Warszawa 1955 ss. 58.
398. LITTERER-MARWEGE MARIA: Rozwój ludności Polski a planowanie przestrzenne i programowanie gospodarki mieszkaniowej. Warszawa 1967 PWE ss. 384.
399. LOTH JERZY, PETRAŻYCKA ZOFIA: Rozmieszczenie ludności. W pracy zbior.: Geografia gospodarcza Polski Cz. II Rozdz. II Warszawa 1960 PWG s. 184—186.
400. MALICKI MICHAŁ: Zmiany demograficzne a rozbudowa miast. — Gosp. Plan. 1966 nr 3 s. 19—25.
401. MAŁEK PRZEMYSŁAW: Problemy demograficzne województwa szczecińskiego. — Gosp. Plan. 1966 nr 12 s. 41—47.

402. MAROSZEK BOLESŁAW: Kształtowanie się nowego społeczeństwa w województwie gdańskim w latach 1945—1964. Gdańsk 1965 ss. 315.
403. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Osadnictwo pionierskie we wschodniej części Bieszczadów Polskich. — Czasop. Geogr. R. 32: 1961 z. 2 s. 235—237.
404. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Z zagadnień ludnościowych powiatu ustrzyckiego. — Prace Geogr. WSP Kraków 1962 z. 10 s. 191—202.
405. MARYAŃSKI ANDRZEJ: Współczesne wędrówki ludów. Zarys geografii migracji. Wrocław 1966. Zakł. Narod. im. Ossolińskich ss. 220.
406. MATEJKO A.: Struktura ludności Nowej Huty. — Przegl. Statyst. 1956 z. 2 s. 153—177.
407. MĘCLEWSKI EDMUND, KOZIERADZKI KAZIMIERZ: Problemy narodowościowe i demograficzne. W pracy zbior.: Rozwój gospodarczy Ziemi Zachodnich i Północnych Polski Rozdz. II Warszawa 1960 PWG s. 40—76.
408. MIĘKUS KAZIMIERZ: Zmiany w poziomie i kierunkach produkcji rolniczej wywołane migracją ludności ze wsi do miast. — Zag. Ekon. Roln. 1970 nr 1 s. 57—69.
409. MIGACZOWA HALINA: Podstawowe problemy ludnościowe województwa wrocławskiego ze szczególnym uwzględnieniem typów struktur demograficznych. — Acta Univ. Vratisl. Studia Géogr. Nr 34 Wrocław 1965 ss. 142.
410. MODRZEWSKA KRYSZYNA: Zarys demografii województwa lubelskiego Warszawa 1963 ss. 124.
411. MOJSIEJENKA ANATOL: Wpływ czynnika demograficznego na politykę gospodarczą i rozwój województwa kieleckiego. W: Problemy demograficzne Kielecczyzny. Biblioteka Wiadomości Statystycznych, T. 8, Warszawa 1969 GUS s. 105—112.
412. MONIAK JAN: Środowisko geograficzne województwa

- gdańskiego, Studium geograficzno-gospodarcze Sopot 1961 WSE ss. 145.
413. MONIAK JAN, JAKLEWICZÓWNA A.: Z zagadnień demograficznych obszaru ujścia Wisły. — Jantar R. 7: 1949 z 3/4 s. 175—189.
414. NASZ ADOLF: Z badań nad procesem adaptacji i integracji społeczno-kulturowej imigrantów na Opolszczyźnie. Kwart. Opol. 4/44 R. 9: 1965 s. 9—26.
415. NOWAKOWSKI STEFAN: Procesy urbanizacyjne w powojennej Polsce. Studia Socjol. Nr 3 1965 s. 43—60.
416. OŁĘDZKI MICHAŁ: Rozwój ludności wsi N w latach 1931—1958 ze szczególnym uwzględnieniem migracji. — Biul. IGS R. VI: 1963, s. 5—51.
417. OŁĘDZKI MICHAŁ: Uwarunkowanie tendencji przesiedleńczej wśród pracowników dojeżdżających do Płocka. — Biul. IGS R. IX: 1966 nr 1 s. 51—70.
418. OŁĘDZKI MICHAŁ: Dojazdy do pracy. Zagadnienia społeczne i ekonomiczne. Warszawa 1966 KiW ss. 210.
419. OPAŁŁO MIROŚŁAWA: Urbanizacja Ziem Zachodnich. W pracy zbior.: Rozwój gospodarczy Ziem Zachodnich w dwudziestolecu Polski Ludowej i jego perspektywy. Poznań 1964 Inst. Zach. s. 224—246.
420. OLSZEWSKA ANNA: Wieś uprzemysłowiona. Studium społeczności lokalnej w powiecie opolskim. Wrocław, W-wa Kraków 1969 Ossolineum.
421. PODHORSKI ARKADIUSZ: Czynniki ludzkie w planowaniu regionalnym. — Wiad. Statyst. R. 14: 1969 z. 7 s. 13—15.
422. PODOSKI KAZIMIERZ: Stan i perspektywy rozwojowe małych miast i osiedli w województwie gdańskim. Studium ekonomiczne. Inst. Bałt., Seria Pomorzoznawcza. T. 2 Gdynia 1967 Wyd. Morskie ss. 90.
423. POPRAWA BOLESŁAW, GAŚSIOR EDWARD: Zagadnienia demograficzne i osadnictwo oraz warunki życia lud-

- ności, W pracy zbiorowej: Zielonogórskie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej. Warszawa 1970 PWN ss. 267.
424. PRZEMIANY przestrzenne ludnościowe i społeczne w województwie katowickim w okresie XX-lecia PRL. Praca zbior. pod red. W. Mrozek. Katowice 1964 Śląski Inst. Nauk. Biul. nr 43 ss. 111.
425. RAJKIEWICZ ANTONI: Czynniki ludzkie w rozwoju gospodarczym Polski Ludowej. — Biul. IGS R. 6: 1963 nr 4 s. 5—18.
426. RAJKIEWICZ ANTONI: Przemiany demograficzne i rozwój zatrudnienia w woj. warszawskim po II wojnie światowej. — Roczn. Mazow. T. 1: 1967 s. 165—180.
427. RAJMAN JAN: Uprzemysłowienie a przemiany ludnościowo-osadnicze woj. opolskiego. Katowice 1965 Śląsk ss. 162.
428. RAUZIŃSKI ROBERT: Z badań nad wykorzystaniem siły roboczej wśród ludności wiejskiej Opolszczyzny w latach 1950—1960. Komunikaty Seria monograf. nr 39 Opole 1963 Inst. Śląsk. w Opolu s. 62—73.
429. RAUZIŃSKI ROBERT: Rozwój demograficzny Śląska Opolskiego w latach 1950—1985 Wrocław 1967 PWN ss. 156.
430. RAUZIŃSKI ROBERT: Uprzemysłowienie a rozwój ludnościowy regionu strzeleckiego w latach 1950—1985 s. 233—242, W pracy zbiorowej: Ziemia Strzelecka. Szkice monograficzne. Wrocław 1970 PWN ss. 409.
431. RETKIEWICZ HENRYK: Stosunki demograficzne w bełchatowskim okręgu przemysłowym. — Stud. Demogr. z. 5: 1964 s. 63—74.
432. ROSSET EDWARD: Perspektywy demograficzne Polski. Rozdz. IX, Wędrowniki wewnętrzne ludności Warszawa 1961 PWE s. 165—177.
433. ROSSET EDWARD: Przemiany demograficzne w Polsce po II wojnie światowej. — Zeszyty Nauk. Uniw. Łódź. Ser. 3: 1964 z. 8 s. 5—53.

434. RUDZKA-LORENTZ CZESŁAWA: Łódzki Zespół Miejski i jego rozwój ludnościowy w okresie powojennym. — Biul. IGS. R. 12: 1969 nr 2 s. 67—82.
435. RUTKOWSKI ZDZISŁAW: Zagadnienia demograficzne i osadnictwo oraz warunki życia ludności. s. 77—109. W pracy zbiorowej: Wrocławskie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej. Wrocław 1970 PWN ss. 285.
436. RYBICKI PAWEŁ: Rozwój ludności Górnego Śląska od początku XIX wieku do pierwszej wojny światowej. — Górny Śląsk. Prace i Materiały Geograficzne. Kraków 1955 s. 247—304.
437. RYCHŁOWSKI BOGUMIŁ: Województwo katowickie. Zarys geograficzno-gospodarczy Warszawa 1967 PWN ss. 318.
438. SAWKA W.: Awans społeczno-ekonomiczny osadników dolnośląskich. — Wieś Współcz. R. 9: 1967 nr 10 (128) s. 107—118.
439. SZCZEPANIK TADEUSZ: Województwo kieleckie. Zarys geograficzno-ekonomiczny. Warszawa 1967 PWN ss. 199.
440. SZCZEPKOWSKI JAN, WINIARSKI BOLESŁAW: Ludność województwa bydgoskiego s. 225—252, W pracy zbiorowej: Województwo bydgoskie. Krajobraz. Dzieje. Kultura. Gospodarka. Poznań 1967 PWN ss. 573.
441. SMOLIŃSKI ZBIGNIEW: Procesy ludnościowe w okresie dwudziestolecia PRL. — Wiad. Statyst. R. 9: 1964 z. 4 s. 6—9.
442. SMOLIŃSKI ZBIGNIEW: Demograficzny rozwój miast w Polsce 1951—1965. — Wiad. Statyst. R. 11: 1966 z. 4 s. 5—8.
443. SPOŁECZNO-EKONOMICZNE problemy wyżu demograficznego. Praca zbior. pod red. J. Rosnera, Inst. Gosp. Społ. Warszawa 1968 PWE ss. 342.
444. SOBCZAK JERZY: Udział ruchu naturalnego i migracyjnego w zaludnianiu woj. gdańskiego w latach 1945—1965.

I Ogóln. Konf. Demogr. w Zakopanem, 5—11 XI 1960, Streszcz. referatów Komitetu Nauk Demogr. PAN Warszawa 1966 s. 111—113.

445. SOWA KAZIMIERZ: Pochodzenie terytorialne i społeczne oraz warunki bytowe studentów Katowic. — Górn. Studia Socjol. T. 7: 1969 Społeczno-ludnościowe zagadnienia urbanizacji. Mat. z konf. socj. w Wiśle 1966. Śląski Inst. Nauk. s. 232—248.
446. SPOŁECZNO-LUDNOŚCIOWE zagadnienia urbanizacji. Materiały z konferencji socjologicznej zorganizowanej przez Śląski Instytut Naukowy. Wiśła 1966. — Górn. Studia Socjol. T. 7: 1969 ss. 306.
447. SPRAWOZDANIE z sesji poświęconej zagadnieniom małych miast na Ziemiach Zachodnich i Północnych (listopad 1960 — Koszalin). Zeszyty Rady Naukowej TRZZ Warszawa 1962 powielone.
448. STASIAK ANDRZEJ: Zmiany ludnościowe jako miernik procesów urbanizacji. — Biul. KPZK PAN z. 57. Delimitacja obszarów zurbanizowanych. Warszawa 1970 PAN s. 25—43.
449. STRASZEWICZ LUDWIK: Województwo łódzkie. Zarys geograficzno-gospodarczy W-wa 1967 PWN ss. 184.
450. STRZELECKI EDWARD: Rozwój Warszawy w planie 6-letnim. — Gosp. Plan. 1951 nr 8 s. 26—35.
451. SZEMBERG ANNA: Zmiany w ludności i zatrudnieniu Warszawa 1969 IER Zakład Społeczno-Ekonomicznej Struktury Wsi. Studia i Materiały ss. 224.
452. SZEMBERG ANNA: Ludność, zatrudnienie i migracja w świetle badań ankietowych IER. — Zagadn. Ekon. Rol. 1970 nr 2 s. 63—81.
453. TOMCZAK FRANCISZEK: Uprzemysłowienie rejonu a czynniki pracy w rolnictwie. KBRU PAN i SGPiS Seria: Problemy Rejonów Uprzemysłowionych nr 4 Warszawa 1963 ss. 219.

454. TOMCZAK FRANCISZEK: Rola czynnika dochodowego w procesie migracji ludności rolniczej. — Zesz. Nauk. SGPiS 1964 z. 50 s. 125—151.
455. TOPOLSKI FRYDERYK: Deglomeracja Warszawy i jej wpływ na rozwój województwa warszawskiego. — Nowe Drogi R. 1966 z. 7 (206) s. 66—77.
456. TYPA ANDRZEJ: Przemiany demograficzne w województwie koszalińskim. — Przegl. Zach.-Pom. 1965 z. 5 s. 59—64.
457. TYPA ANDRZEJ: Zagadnienia demograficzne i osadnictwo oraz warunki życia ludności s. 61—85. W pracy zbiorowej: Koszalińskie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej Warszawa 1970. PWN ss. 225.
458. TURNAU IRENA: Studia nad strukturą ludnościową polskiego Wrocławia. — Ziemie Zachodnie. Studia i Mat. Inst. Zach., Poznań 1960 ss. 326.
459. WACH WŁADYSŁAW: Z zagadnień ludnościowych województwa olsztyńskiego. — Komunikaty Mazur.-Warm. Olsztyn 1958 nr 2 (60) s. 154—163.
460. WASZAK STANISŁAW: Rozwój demograficzny Polski w planie perspektywicznym. — Ruch Prawn. Ekon. i Socjol. R. 23: 1960 z. 2 s. 105—152.
461. WASZAK STANISŁAW: Perspektywy demograficzne m. Poznania na tle porównawczym. — Roczniki Ekon. Poznań. T. 13: 1961/62 s. 17—418.
462. WASZAK STANISŁAW: Procesy demograficzne Wielkopolski, w: pracy zbior. Nauka wobec procesu industrializacji Wielkopolski Poznań 1964 ss. 235.
463. WĄTOROWSKI JÓZEF: Rozwój demograficzny i gospodarczy powiatu goleniowskiego w latach 1954—1965. — Przegl. Zach.-Pom. 1967 z. 3 s. 67—93.
464. WITKOWSKI STEFAN: Rozwój ludnościowy 1945—1963, s. 35—51, W pracy zbiorowej: Rozwój Radomia. Radom 1964 ss. 238.

465. ZAGOŹDŹON ANTONI: Niektóre zagadnienia struktury demograficznej powiatu lubińskiego w przededniu uprzemysłowienia. VIII Sesja Rady Naukowej TRZZ. — Legnica 1962 Cz. I Poznań 1964 Wyd. Rady Nauk. TRZZ s. 167—179 powiel.
466. ZAREMBA ZYGMUNT: Problemy demograficzne Polski Ludowej. Po sympozjum. — Wiad. Statyst. 1967 nr 12 s. 4—5.
467. ZASEPA RYSZARD: Rozwój ludności w Polsce Ludowej. — Przegl. Zagadnień Socjal. 1954 nr 8—9 s. 1—8.
468. ZDROJEWSKI EUGENIUSZ ZDZISŁAW: Rozwój demograficzny województwa koszalińskiego (1945—1968). — Przegl. Zach.-Pom. 1970 z. 1 s. 43—59.
469. ZIOMEK MAKSYMILIAN JÓZEF: Przemiany demograficzne w Polsce Ludowej na obszarze woj. gdańskiego. W pracy zbior.: Województwo gdańskie w XX-leciu Polski Ludowej. Gdańsk 1965 ss. 427.
470. ZIÓŁEK BOGUMIŁ: Niektóre elementy hipotezy rozwoju ludności miasta Poznania na lata 1960—1965. — Wiad. Statyst. R: 1958 z. 3 s. 25—28.
471. ZIÓŁEK BOGUMIŁ: Węzłowe problemy demograficzne Ziem Zachodnich. — Przegl. Zach. R. 15: 1960 z. 1 s. 36—57.
472. ZIÓŁEK BOGUMIŁ: Rozwój demograficzny Ziem Zachodnich. W pracy zbior.: Studia nad Zagadn. Gosp. i Społecznymi Ziem Zachodnich 4 Poznań 1964, Inst. Zach. ss. 275.
473. ZYWERT JÓZEFAT: Z zagadnień ludności muzułmańskiej w Gorzawie Wielkopolskim. — Czasop. Geogr. T. 40: 1969 z. 2 s. 257.
474. ŻECHOWSKI ZBIGNIEW: O nierównomiernym i etapowym przebiegu procesów urbanizacyjnych. (Na podstawie badań w uprzemysłowionym rejonie Konina). Zeszyty Badań Rej. Uprzem. KBRU PAN nr 36 Warszawa 1969 s. 159—188.

475. ŻECHOWSKI ZBIGNIEW: Tendencje przemieszczeń przestrzennych oraz zmiany zawodu (zatrudnienia) ludności Kazimierz Biskupi pow. Konin, przewidziany do wyłączenia w latach 1963—67. — Zeszyty Badań Rej. Uprzem. KBRU PAN nr 4 Warszawa 1963 s. 191—229.
476. ŻIŻKA ZENON: Wpływ uprzemysłowienia Tarnobrzeskiego Zagłębia Siarkowego na kształtowanie się stosunków demograficznych w okresie 1951—1961. — Zeszyty Badań Rej. Uprzem. KBRU PAN Nr 10 W-wa 1964 s. 143—170.
477. ŻYROMSKI STANISŁAW: Rozwój ludności Olsztyna w latach 1945—61. Olsztyn 1964 ss. 59.
478. ŻYROMSKI STANISŁAW: Ludność (woj. olsztyńskiego). — Roczn. Olszt. T. 6: 1964 s. 83—100.
479. ŻYROMSKI STANISŁAW: Bilans demograficzny województwa olsztyńskiego (1945—1969). — Komunikaty Mazur.-Warm. 1969 nr 4 s. 607—618.

WYKAZ ZESZYTÓW DOKUMENTACJI GEOGRAFICZNEJ

za ostatnie lata

1964

- 1 PRACA ZBIOROWA — National and Regional Atlase, s. 155, zł. 24,—
- 2 J. KOSTROWICKI — The Polish Detailed Survey of Land Utilization Methods and Techniques of Research, s. 110+nlb., zł 18,—
- 3 PRACA ZBIOROWA — Instrukcja do mapy hydrograficznej Polski 1 : 50 000, wydanie III, s. 83 + zał. nlb., zł 24,—
- 4 PRACA ZBIOROWA — Materiały do monografii geograficzno-gospodarczej Chełmży
Wpływy podziału spadkowego komasacji i parcelacji na zmianę układów przestrzennych wsi w powiecie puławskim od połowy IX wieku, s. 152 + ryc. nlb., zł 24,—
- 5 PRACA ZBIOROWA — Badania klimatu lokalnego, s. 94 + ryc. nlb., zł 18,—
- 6 PRACA ZBIOROWA — Zagadnienia geografii przemysłu, s. 81 + ryc. nlb., zł 15,—

1965

- 1 M. STOPA — Rejony burzowe w Polsce, s. 100 + ryc. nlb., zł 18,—
- 2 B. OLSZEWICZ, Z. RZEPA — Katalog rękopisów geograficznych, s. 107, zł 24,—
- 3 T. KRZEMIŃSKI — Objaśnienia do mapy hydrograficznej Polski 1 : 50 000, okol. STREKOWA GÓRA, s. 36 + nlb., zł 12,—
- 4 PRACA ZBIOROWA — Polskie mapy rozmieszczenia ludności. Charakterystyka i przegląd bibliograficzny. Zasięg wpływów szkół średnich w rejonie Piły, s. 100 + ryc. i tab. nlb., zł 21,—
- 5 PRACA ZBIOROWA — Studia nad użytkowaniem ziemi — V, s. 65 + ryc. 2, tab. nlb., zł 18,—
- 6 A. PROCHOWNIK — Przemiany struktury osadniczo-rolniczej wsi powiatu proszowickiego od połowy XIX wieku do 1960 r., s. 159 + ryc. nlb., zł 24,—

1966

- 1 J. SZUPRYCZYŃSKI — Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1 : 50 000, okol. SZAMOCIN
M. BOGACKI — Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1 : 50 000 okol. PISZ, s. 90 + ryc. nlb., zł 21,—
- 2/3 PRACA ZBIOROWA — Użytkowanie ziemi w krajach Europy środkowo-wschodniej, s. 160 + ryc., tab. nlb., zł 24,—
- 4 PRACA ZBIOROWA — Atlas bilansu promieniowania w Polsce, s. 10 + tab. nlb. + ryc. nlb., zł 15,—
- 5 W. STANKOWSKI — Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1 : 50 000, okol. REPTOWO
U. URBANIAK, J. KOTARBIŃSKI — Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1 : 50 000, okol. GĄBIN, s. 110 + ryc. nlb., zł 18,—
- 6 B. TCHÓRZEWSKA — Zagadnienia bilansu wodnego rzek Nizin Środkowopolskich na przykładzie dorzecza Wilgi, s. 86 + ryc. i tab. nlb., zł 18.—

WYKAZ ZESZYTÓW DOKUMENTACJI GEOGRAFICZNEJ

za ostatnie lata

1967

- 1 PRACA ZBIOROWA — *Użytkowanie ziemi w krajach Europy środkowo-wschodniej*, s. 125 + nlb., tab., ryc., zł 27,—
- 2 E. DROZDOWSKI — *Objaśnienia do mapy geomorfologicznej — okol. CHELMNO*
A. TOMCZAK — *Objaśnienia do mapy geomorfologicznej — okol. TORUŃ*, s. 110 + ryc. nlb., zł 18,—
- 3/4 A. JELONEK — *Ludność miast i osiedli typu miejskiego na ziemiach Polski od 1810 do 1960 r.*, s. 33 + tab. nlb. zł 21,—
- 5 PRACA ZBIOROWA — *Rozwój komunikacji kolejowej i autobusowej w Polsce w okresie 1946—1965*, s. 142 + ryc. nlb., zł 27,—
- 6 R. CZARNECKI — *Stosunki wodne środkowej części dorzecza Opatówki*, s. 79 + ryc. nlb., zł 27,—

1968

- 1 PRACA ZBIOROWA — *National and Regional Atlases — Supplement for 1963—1967*, s. 73, zł 21,—
- 2 M. STOPA — *Temperatura powietrza w Polsce. Część I*, s. 210, zł 30,—
- 3 PRACA ZBIOROWA — *Land use Studies in East-Central Europe*, s. 89, zł 24,—
- 4 PRACA ZBIOROWA — *Problematyka i metody geografii rolnictwa w pracach Zakładu Geogr. Roln. IG PAN*, s. 113, zł 24,—
- 5 PRACA ZBIOROWA — *Objaśnienia do mapy geomorfologicznej okol. NOWOGRÓD — 1 : 50 000*, s. 45 + tab. i mapy nlb., zł 18,—
- 6 PRACA ZBIOROWA — *Abstrakty prac habilitacyjnych i doktorskich, 1967*, s. 186, zł 30,—

1969

- 1 J. OSTROWSKI — *Mapy hipsometryczne Polski*, s. 173 + nlb. zł 27,—
- 2/3 PRACA ZBIOROWA — *Analiza i ocena środowiska geograficznego powiatu ropczyckiego*, s. 136 + nlb., zł 27,—
- 4 A. GAWRYSZEWSKI — *Polskie mapy narodowościowe, wyznaniowe i językowe. Bibliografia za lata 1827—1967*, s. 155, zł 24,—
- 5 PRACA ZBIOROWA — *Użytkowanie ziemi i rolnictwo w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Wyniki badań*, s. 168, zł 24,—
- 6 PRACA ZBIOROWA — *Abstrakty prac habilitacyjnych i doktorskich, 1968*.

1970

- 1 PRACA ZBIOROWA — *Agricultural Typology Selected Methodological Materials*, s. 60 + nlb., zł 15,—
- 2 PRACA ZBIOROWA — *Materiały do klimatologii Polski*, s. 118 + nlb., zł 21,—
- 3 PRACA ZBIOROWA — *Badania fizyczno-geograficzne otoczenia Stacji Naukowo-Badawczej IG PAN w Szymbarku (Tom I)*, s. 72 + nlb., zł 18,—